

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

ผลกระทบทางลบอันเกิดจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและ
พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

ผู้วิจัย

ศณาธิป ทองรวีวงศ์

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

พ.ศ.2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลกระทบทางลบมิติต่าง ๆ ที่เกิดจาก องค์ประกอบ และเงื่อนไขของ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (GDPR) 2) ศึกษาผลกระทบทางลบมิติต่าง ๆ ที่เกิดจาก องค์ประกอบ และเงื่อนไขของ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายสหภาพยุโรป 3) เพื่อทำข้อเสนอแนะในการลดผลกระทบทางลบ งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาหลักกฎหมาย องค์ประกอบ ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลของไทยและกฎหมายสหภาพยุโรปด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative analysis) ผลการวิจัยพบว่า แม้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปมีหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลและให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลหลายประการ แต่กระทบทางลบในหลายมิติ เช่น การแข่งขันที่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่และรายย่อย อุปสรรคทางการค้าและการสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ การจำกัดสิทธิเสรีภาพโดยเฉพาเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเปิดช่องให้มีผู้นำไปใช้โดยมิชอบและอาชญากรรมไซเบอร์ ในส่วนของประเทศไทย มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 ผลการศึกษาโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาพบว่า กฎหมายนี้มีบทบัญญัติ องค์ประกอบ คล้ายคลึงกับกฎหมายสหภาพยุโรป จึงมีแนวโน้มส่งผลกระทบทางลบได้ เช่นเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป.

คำสำคัญ: ผลกระทบทางลบ; กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป; พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562; การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

Abstract

The research aimed to study 1) Negative impact in several aspects caused by the principles, elements and conditions of European General Personal Data Protection Regulation (GDPR) 2) Negative impact in several aspects caused by the principles, elements and conditions of Thailand's Personal Data Protection Act B.E. 2562 by comparative analysis with GDPR 3) proposal to reduce the negative impact. The methodology of this research is qualitative research by conducting content analysis and comparative analysis of Thai and European Union law. The research results were found as follows; On the one hand, The General Data Protection Regulation (GDPR) of the European Union has provisions to protect personal data of people such as requiring business sectors who is deemed as "data controller" to provide measure for protecting personal data and granting several right to data subject. On the other hand, this law causes negative impact in several dimension for various stakeholders such as causing unfair trade competition, prohibitive cost of compliance for small and medium business, limiting certain human rights especially freedom of speech, providing opportunity for abuses and cybercrimes. As for Thailand, "The Personal Data Protection Act" has been enacted and take affect in May B.E. 2563. The comparative analysis indicates that this Act has similar content and element to GDPR. Consequently, the research indicates the tendency of negative impacts from this law as those caused by GDPR.

Keywords: Negative Impact. The General Data Protection Regulation (GDPR). The Personal Data Protection Act B.E. 2562 Personal Data Protection.

บทที่ 1

บทนำ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ชี้ให้เห็นถึงที่มาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีการวิจัย กรอบแนวคิด และขอบเขตของการวิจัย

1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2018 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation หรือ GDPR) มีผลใช้บังคับแทนที่ กฎหมายเดิม (Directive 95/46/EC) กฎหมายนี้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบแก่ผู้ควบคุมข้อมูล (Data controller) ซึ่งแบ่งเป็นสามกลุ่มหลักคือ

หน้าที่รักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นที่ตนครอบครองหรือใช้ประโยชน์

หน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามเงื่อนไขในการเก็บรวบรวม ใช้ เผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล

หน้าที่ดำเนินการตอบสนองต่อสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขและองค์ประกอบของกฎหมายนี้ ส่งผลกระทบทางลบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ในแง่มุมต่างๆ เช่น ผลกระทบจากต้นทุนการดำเนินการของผู้ประกอบการที่ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมาย (Scott, Cerulus and Kayali, 2018; Campbell, Goldfarb and Tucker, 2015) ผลกระทบในการแข่งขันและการประกอบธุรกิจ (Russel, 2018 ; Schiff, 2018) ผลกระทบในแง่การลงทุน และการค้าระหว่างประเทศ (Lyons, 2018) ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล (South, 2018; Kollmeyer, 2018)

ในส่วนของประเทศไทย ก่อนปี พ.ศ. 2562 ไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ แต่ก็มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลเฉพาะบางภาคส่วนของธุรกิจ เช่น ธุรกิจการเงิน (คณาธิป ทองรวีวงศ์. 2559) อย่างไรก็ตามในเดือนกุมภาพันธ์ปี พ.ศ. 2562 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ลงมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคม เพียงไม่ถึงหนึ่งเดือนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2562

โดยหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติระบุเหตุผลความจำเป็นไว้ว่า

“หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้โดยละเอียด โดยผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลทุกรายทั่วประเทศทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีหน้าที่ที่ต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขดังกล่าวโดยเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม โดยที่การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดนั้นมีรายละเอียดมากและซับซ้อน กับต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทำให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นหน่วยงานและกิจการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมากทั่วประเทศยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ประกอบกับมาตรา ๔ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 บัญญัติว่า การยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนมาใช้บังคับแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะใด กิจการใด หรือหน่วยงานใด หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา กรณีจึงสมควรกำหนดให้บางหน่วยงานและบางกิจการที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในช่วงระยะเวลาที่ยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายนี้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้”

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พบว่ามีองค์ประกอบ หลักการ ในลักษณะเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรปหรือเป็นการนำกฎหมายยุโรปดังกล่าวมาเป็นต้นแบบ อย่างไรก็ตาม คุ้มครองสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายไทยฉบับนี้ เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะพบว่ามีความสำคัญสามระดับคือ

ระดับที่หนึ่ง ปัญหาในแง่ของตัวบท องค์ประกอบ การตีความ ความไม่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดปัญหาในหลายแง่มุม ผลกระทบในแง่นี้อาจเกิดขึ้นกับเจ้าของข้อมูลหรือบุคคลอื่น

ระดับที่สอง ข้อจำกัด (Limitation) ในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลอันเนื่องมาจากกลไกของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ข้อยกเว้นในแง่ขอบเขตของพระราชบัญญัติตามมาตรา 4 และ ข้อยกเว้นจากหลักความยินยอมตามมาตรา 24 เป็นต้น

ระดับที่สาม ผลกระทบทางลบ (Negative impact) ในมิติต่างๆ อันเกิดจากหลักการ เงื่อนไข และ องค์ประกอบของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่และรายย่อย อุปสรรคทางการค้าและการสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ การเปิดช่องให้มีผู้นำไปใช้โดยมิชอบ (Abuse) เช่น อาชญากรรมประเภทการกรรโชกทรัพย์ไซเบอร์ (Cyber extortion) การสร้างโอกาสของการโจรกรรมข้อมูลระบุตัวตน ความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นในหลายมิติของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

สำหรับงานวิจัยนี้ จะกล่าวถึงปัญหาในระดับที่สาม โดยศึกษากฎหมายสหภาพยุโรปอันเป็นต้นแบบ (Model) ของกฎหมายไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายไทยและนำเสนอแนวทางแก้ไขหรือลดผลกระทบดังกล่าว

2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางลบในมิติต่าง ๆ ที่เกิดจากหลักกฎหมาย องค์กรประกอบ และเงื่อนไขของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (GDPR)
- 2.2. เพื่อนำกฎหมายและผลกระทบจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย
- 2.3 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อลดผลกระทบทางลบอันเกิดจากกฎหมายนี้

3 สมมุติฐานการวิจัย

แม้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปมีหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลและให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลหลายประการ แต่กระทบทางลบในหลายมิติ เช่น การแข่งขันที่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่และรายย่อย อุปสรรคทางการค้าและการสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ การจำกัดสิทธิเสรีภาพโดยเฉพาเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเปิดช่องให้มีผู้นำไปใช้โดยมิชอบและอาชญากรรมไซเบอร์ ในส่วนของประเทศไทย มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งร่างขึ้นจากตัวแบบของกฎหมายสหภาพยุโรป จึงมีแนวโน้มส่งผลกระทบทางลบได้เช่นเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป

4 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษาดังนี้
 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะหลักกฎหมาย องค์กรประกอบ ของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation : GDPR)

ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการศึกษาในระยะเวลาก่อนกฎหมายไทยมีผลใช้บังคับตามพระราชกฤษฎีกาฉบับที่หนึ่งซึ่งยกเว้นการบังคับใช้จนถึงวันที่ 1 มิถุนายน 2564 จึงไม่ครอบคลุมการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับการบังคับใช้

5. กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

6. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) และขั้นตอนของการวิจัย

แนวทางและระเบียบวิธีวิจัย จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

6.1 แนวทางและวิธีการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อ 2.1

งานวิจัยนี้ศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) เพื่อทราบถึงผลกระทบทางลบ (Negative impact) ในมิติต่างๆ อันเกิดจากองค์ประกอบและเงื่อนไขของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (GDPR)

6.2 วิธีการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อ 2.2

งานวิจัยนี้ศึกษา ผลกระทบทางลบ (Negative impact) อันเกิดจากองค์ประกอบ เงื่อนไขของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative analysis) ในการวิเคราะห์เนื้อหากฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหภาพยุโรป

เมื่อได้ดำเนินการแนวทางและวิธีวิจัยตามขั้นตอนข้างต้น กล่าวคือ ทราบถึงผลกระทบทางลบอันเกิดจากองค์ประกอบ เงื่อนไขของตัวบทกฎหมายแล้ว งานวิจัยนี้จะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อลดผลกระทบทางลบดังกล่าวตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อ 2.3

7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 จากวัตถุประสงค์ข้อ 2.1 และวิธีวิจัยข้อ 6.1 ผลที่คาดว่าจะได้รับคือ ทราบถึงผลกระทบทางลบ (Negative impact) ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปโดยจำแนกเป็นมิติต่างๆ

7.2 จากวัตถุประสงค์ข้อ 2.2 และวิธีวิจัยข้อ 6.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับคือทราบถึงผลกระทบทางลบ (Negative impact) ของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยจำแนกเป็นมิติต่างๆ

7.3 จากวัตถุประสงค์ข้อ 2.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับคือข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อลดผลกระทบทางลบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในมิติต่างๆ

8 ข้อยกเว้นของการวิจัย

เนื่องจากเป็นโครงการวิจัยที่เริ่มศึกษาตั้งแต่พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเดือนพฤษภาคม 2562 และมีระยะเวลาศึกษา 4 เดือน โดยมีขอบเขตเฉพาะ การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอันเกิดจากตัวบทกฎหมาย โดยศึกษาเนื้อหาเอกสารของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสหภาพยุโรปเพื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหากฎหมายไทยเท่านั้น จึงไม่ครอบคลุมถึงการสัมภาษณ์และการสำรวจผลการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว และข้อมูลส่วนบุคคล

ในบทนี้จะได้ศึกษาถึงแนวคิดพื้นฐานในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยเริ่มจากการพิจารณาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล (Right to privacy) และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

2.1 ความหมายทั่วไปของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว

ความหมายทั่วไปทางกฎหมายของ ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Privacy) อาจพิจารณาได้จาก Black's Law Dictionary ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 9 (ค.ศ. 2509) ดังนี้

-ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Privacy) คือ สภาพหรือสภาวะที่ปราศจากการสนใจ การล่วงล้ำ หรือการแทรกแซงจากสาธารณะ ในการกระทำหรือการตัดสินใจ (The condition or state of being free from public attention to intrusion into or interference with one's acts or decisions) Black's Law Dictionary จำแนกสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้สองชนิด ได้แก่

“Autonomy privacy” สิทธิของปัจเจกชนในการควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลของตนหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของตนโดยปราศจากการแทรกแซง การสังเกต หรือการล่วงล้ำจากภายนอก

“Informational privacy” สิทธิของปัจเจกชนในการเลือกที่จะตัดสินใจว่าข้อมูลเกี่ยวกับตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลละเอียดอ่อนและข้อมูลลับ จะถูกสื่อสารไปยังบุคคลอื่น หรือไมอย่างไร และในระดับใด

2.2 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว

หากพิจารณาจากมุมมองเชิงนิติศาสตร์แล้ว “สิทธิ” จัดเป็นแนวคิดทางกฎหมาย ประการหนึ่งซึ่งในระยะแรกนั้น “สิทธิ” หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม ซึ่งผู้ที่จะมีอำนาจเช่นนี้ได้จะต้องมีตำแหน่งฐานะพิเศษ (Special position) หรือสถานภาพ (status) ของตนเอง ในสังคม ผู้ดำรงตำแหน่งใดหรือมีสถานภาพใด ก็จะมี อำนาจอันชอบธรรม อันยึดโยงและเกิดจากตำแหน่งหรือสถานภาพนั้น เช่น พระมหากษัตริย์ พระสันตะปาปา เป็นต้น ในสมัยโรมันมีการกล่าวถึง Patria Potestas ซึ่งหมายถึง อำนาจของหัวหน้าครอบครัว (เช่น สามี หรือ บิดา) ในอันที่จะดำเนินการใด ๆ อันเหมาะสมต่อภรรยา บุตร อำนาจนี้แต่เดิมมีความ

กว้างขวางมากเพราะครอบคลุมชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ที่อยู่ใต้อำนาจดังกล่าว¹ ด้วยเหตุที่ สิทธิ มีลักษณะเป็น อำนาจอันชอบธรรมซึ่งยึดโยงอยู่กับตำแหน่งหรือสถานภาพนี้เอง ส่งผลให้ บุคคลที่มีตำแหน่งหรือสถานภาพที่อยู่ในลำดับขั้นที่ต่ำกว่าก็จะมี อำนาจอันชอบธรรม น้อยลงโดยเปรียบเทียบกับ อำนาจอันชอบธรรม ของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหรือสถานภาพที่สูงกว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย จารีต ประเพณี ก็ได้ สถานภาพ ทำให้ผู้มีสิทธิ หรืออำนาจอันชอบธรรมนั้น อย่างไรก็ตามได้มีแนวความคิดที่จะ ขยายความ สิทธิ ให้แยกออกจากสถานภาพ กล่าวคือแนวคิดที่ว่า สิทธิ ควรจะเป็นของ มนุษย์ ทุกคน มิใช่ เฉพาะตำแหน่งหรือสถานะ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ การขยายแนวคิดของสิทธิ ออกไปนี้อาจมี เหตุผลสนับสนุนจากแนวคิดหลายศาสตร์สาขา เช่น กฎหมาย ปรัชญา ศาสนา การเมือง เป็นต้น หากใช้มุมมองเชิงนิติศาสตร์แล้ว ในการพิจารณา สิทธิ ตามกฎหมายไทยนั้น จะเห็นได้ว่า สิทธิ จัดเป็น แนวคิดทางกฎหมายแนวคิดหนึ่ง (Legal concept)² ทั้งนี้แม้ว่าจะมีแนวคิดอื่นเช่น แนวคิดทางปรัชญามาผสม อยู่บ้างโดยเฉพาะในสมัยกรีก แต่ในระยะต่อมานักคิดต่าง ๆ เริ่มพยายามอธิบายว่าสิทธิ มีลักษณะ ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบุคคล และต้องอาศัยความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายเพื่อให้สามารถบังคับได้ ตามอำนาจของสิทธิ

ดร. หยุด แสงอุทัย อธิบายความหมายของสิทธิว่า “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้”³และ ได้อ้างความเห็นนักกฎหมายของเยอรมันสองคน คือ Windscheid และ Jhering ซึ่งกล่าวถึงสิทธิว่า หมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนงเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์ Alex Well ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิทธิ คืออำนาจ ที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับ ทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น

คำพิพากษาฎีกา 124/2478 ได้อธิบายถึงความหมายของสิทธิ ซึ่งสรุปได้ว่า สิทธินั้นได้แก่ประโยชน์ อันบุคคลมีอยู่ แต่ประโยชน์จะเป็นสิทธิหรือไม่ ก็ต้องแล้วแต่ว่าบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพหรือไม่ ถ้าบุคคลอื่น มีหน้าที่ต้องเคารพ ประโยชน์นั้นก็เป็นสิทธิ กล่าวคือ ได้รับการรับรองและคุ้มครองของกฎหมาย ในกฎหมาย ของเรามีบัญญัติลงโทษการฝ่าฝืนกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 339(2) ฉะนั้น จึงต้องถือว่า กฎหมายเรา

¹ Garner, A. Bryan, ed., Black's Law Dictionary, Ninth Edition, (USA. : West, Thomson Reuters, 2009)

² Seligman, Edward, Johnson, Alvin, Encyclopedia of the Social Science (USA: McMillan, 1932)

³ หยุด แสงอุทัย , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาสน์ การพิมพ์,พ.ศ. 2538)

รับรองว่า บุคคลมีสิทธิที่จะไม่ให้ใครมาด่า และให้ความคุ้มครองไว้สำหรับการนั้น ฉะนั้น การที่จำเลยด่าโจทก์ จึงเป็นการทำให้เสียหายต่อสิทธิของโจทก์และเป็นการละเมิดสิทธิของโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420

การพิจารณาจำแนกประเภทของสิทธินั้นอาจจำแนกได้หลายวิธีการ เช่น การจำแนกประเภทของสิทธิเป็น 4 ประเภท⁴ ได้แก่

1) สิทธิ ในตัวบุคคล หมายถึง สิทธิที่บุคคลมีในฐานะเป็นเจ้าของตัวของตัวเอง เช่น สิทธิ ในสภาพ บริบูรณ์ของร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง ความคิดเห็น สติปัญญา

2) สิทธิ ในทรัพย์สินหมายถึง ประโยชน์หรืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้บุคคลมีอยู่เหนือวัตถุมีรูปร่าง และไม่มีรูปร่างทั้งหลาย ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ เช่น ทรัพย์ทั้งหลาย ทรัพย์สิน สิทธิเรียกร้องในเรื่อง หนี้ และสิทธิอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ หรือแห่งสิทธิเรียกร้อง

3) สิทธิ ในครอบครัวได้แก่ ประโยชน์หรืออำนาจที่กฎหมายรับรองในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว เช่น สิทธิของบิดามารดากับบุตร สิทธิของสามีและภรรยา สิทธิของผู้ปกครองกับผู้เยาว์ และสิทธิในการรับมรดก

4) สิทธิ ในทางการเมือง หมายถึง ประโยชน์ทางการเมืองที่กฎหมายให้แก่บุคคลผู้มีสัญชาติของรัฐ เช่น สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิรับมรดกเลือกตั้ง เป็นต้น

สิทธิอาจจำแนกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. บุคคลสิทธิ (Jus in Personam) หรือสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับหนี้ เป็นสิทธิที่บุคคลหนึ่งมีสิทธิ เรียกร้องให้บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสิทธิที่บังคับเอากับตัว บุคคล มิใช่ต่อทรัพย์สินโดยตรง แต่แม้ว่าสิทธินี้มีได้บังคับกับทรัพย์สินโดยตรง แต่จุดหมายสุดท้ายของบุคคล สิทธิก็คือการให้ผู้อื่นทำประโยชน์ในทางทรัพย์สินให้แก่ตน จึงจัดเป็นสิทธิในทางทรัพย์สินด้วย มีวัตถุแห่งสิทธิ เป็นการกระทำหรืองดเว้นกระทำการ เช่น ผู้ซื้อสิทธิบังคับให้ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย บุคคลสิทธิอาจ เกิดจากนิติกรรม เช่น การทำสัญญาซื้อขาย หรือนิติเหตุ เช่น ละเมิด บุคคลสิทธิก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลโดย เฉพาะเจาะจง เช่น กับคู่สัญญา ใช้นั้นกับบุคคลทั่วไปไม่ได้

2. ทรัพย์สินสิทธิ (Jus in Rem) เป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองให้บุคคลมีสิทธิเหนือทรัพย์สินของตน บุคคล อื่นจะมีหน้าที่งดเว้นไม่ทำการใด ๆ เป็นการละเมิดหรือรบกวนการใช้สิทธิ เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง ทรัพย์สินสิทธิมีลักษณะสำคัญคือ มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สินโดยตรง เกิดขึ้นได้แต่โดยอำนาจกฎหมาย

⁴ ธีระ ศิริธรรมรักษ์ ชูศักดิ์ ศิรินิล เดชา ศิริเจริญ ประเสริฐ ตัณศิริ ,ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,พ.ศ. 2533).

ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป ทรัพย์สินที่ขายกับบุคคลได้ทั่วไป ที่จะต้องดเว้นไม่ขัดขวางการใช้ทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สิน

สิทธิอาจจำแนกพิจารณาโดยแยกเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ 5 ประการ⁵ ดังนี้

1. เจ้าของสิทธิ หรือผู้ถือสิทธิ หรือ ผู้ทรงสิทธิ จะต้องเป็นบุคคลเสมอ อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

2. สิทธิก่อให้เกิดหน้าที่ ได้แก่ บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งต้องรับผิดชอบการใช้สิทธิของบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะสิทธิและหน้าที่เป็นของคู่กัน

3. เนื้อหาแห่งสิทธิ ได้แก่ การกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ซึ่งบุคคลเจ้าของสิทธิสามารถเรียกร้องได้จากบุคคลผู้มีหน้าที่ กล่าวคือ สิทธิย่อมเป็นเหตุให้บุคคลมีหน้าที่กระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ เพื่อประโยชน์ของเจ้าของสิทธิ

4. วัตถุแห่งสิทธิ ได้แก่ บางสิ่งบางอย่างซึ่งการกระทำหรืองดเว้นตามเนื้อหาแห่งสิทธิเข้ามาเกี่ยวข้อง วัตถุแห่งสิทธิอาจเป็น ทรัพย์สิน หรือบุคคล

5. เหตุให้เกิดสิทธิ ได้แก่ ข้อเท็จจริงที่ทำให้เกิดสิทธิ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือข้อเท็จจริงซึ่งผลของข้อเท็จจริงเป็นเหตุให้เจ้าของสิทธิได้รับสิทธินั้น

สิทธินี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเริ่มสภาพบุคคลบุคคลนั้น หากพิจารณาให้แคบลง โดยเฉพาะในส่วนของเหตุที่ทำให้เกิดสิทธิ อาจแยกพิจารณาได้อีกสองประเด็น กล่าวคือ หากพิจารณาตามกรอบของแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ เหตุที่ทำให้เกิดสิทธิที่จะไม่ถูกรบกวนความเป็นส่วนตัวจากการใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมนั้นคือธรรมชาติ ดังนั้น บุคคลแต่ละบุคคลย่อมได้สิทธินี้มาตั้งแต่เริ่มสภาพบุคคล หากพิจารณาตามกรอบแนวคิดกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง เหตุที่ทำให้เกิดสิทธินี้ย่อมมาจาก กฎหมายของรัฐนั้น ๆ เช่น รัฐธรรมนูญ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา กฎหมายเฉพาะที่รับรองสิทธินี้ เป็นต้นสำหรับแนวคิดกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายบ้านเมืองจะกล่าวในรายละเอียดในส่วนต่อไป

เนื่องจากดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า นอกจากการพิจารณาสิทธิในมุมมองเชิงนิติศาสตร์แล้ว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอาจพิจารณาด้วยศาสตร์สาขาอื่น ๆ และอาจพิจารณาในหลายบริบท ในส่วนต่อไป งานวิจัยนี้จะพิจารณาแนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3 แนวความคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบททางปรัชญา

⁵ หยุต แสงอุทัย , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, พ.ศ. 2538)

แนวคิดนี้ให้เหตุผลว่า ที่มาแห่งสิทธิของมนุษย์ทั้งหลายนั้นมาจาก แนวคิดตามธรรมชาติ (Idea of Nature) เนื่องจากธรรมชาติเป็นผู้กำหนดระเบียบอันถูกต้องแห่งจักรวาล (Nature Described the Property of the Universe)⁶ ดังนั้น สิทธิของมนุษย์ทุกคนจึงได้รับการอ้างอิงว่า สิทธิธรรมชาติ (Natural rights) เพื่อยืนยันความสำคัญและที่มาของสิทธินี้ ต่อมากำว่าสิทธิธรรมชาติ ได้วิวัฒนาการเป็น สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ทั้งนี้ คำว่า มนุษย์ นั้นย่อมเป็นการย้าถึงความชอบธรรมแห่งสิทธิ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญแห่งชีวิตมนุษย์ที่ถูกต้องเหมาะสม (An essential part of a properly human life)⁷ กล่าวคือ ย่อมไม่เป็นการถูกต้องเหมาะสม หากมนุษย์ปราศจากสิ่งซึ่งสิทธิเช่นนี้ นอกจากนี้ การพิจารณา สิทธิมนุษยชน ว่ามาจากสิทธิตามธรรมชาติ ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิด กฎหมายธรรมชาติ ด้วย

2.4 แนวความคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบททางศาสนา

หากพิจารณาจากมุมมองของศาสนาคริสต์แล้วจะพบว่า เป็นการมุ่งอธิบายรากฐานที่มาจากสิทธิของมนุษย์ทั้งหลายว่า มาจากพระเจ้าเป็นเจ้า จากคัมภีร์ฉบับเก่าของศาสนาคริสต์ (The old testament) ทำให้พบว่า มนุษย์คนแรกคือ Adam ถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้า เมื่อพระเจ้าเป็นเจ้าให้คุณค่าสูงส่งแก่มนุษย์ ดังนั้น มนุษย์คนอื่น ๆ ที่เกิดมาจากมนุษย์คนแรกที่พระเจ้าสร้างก็ได้คุณค่าอันสูงส่งนี้ไปด้วย คุณค่านี้ก่อให้เกิดสิทธิ หรือ อำนาจอันชอบธรรม แก่มนุษย์ และเนื่องจากสิทธิดังกล่าวมีที่มาจากพระเจ้า จึงไม่อาจมีผู้ใดมาพรากเอาไปได้ แนวคิดเช่นนี้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะศาสนาทางตะวันตกเช่นคริสต์เท่านั้น แต่สามารถพบได้ในศาสนาต่าง ๆ ที่นับถือพระเจ้า (Religions with a Deistic Base)⁸ ในมุมมองทางศาสนานั้น สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลคือสิทธิที่เกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกาย เช่น การนำไปไม่มาประดิษฐ์เป็นที่ปิดบังส่วนของร่างกายที่ไม่ต้องการให้คนอื่นได้เห็น⁹ อันสะท้อนมาจากแนวคิดคัมภีร์ไบเบิล มีส่วนที่เกี่ยวกับศีลธรรมของมนุษย์ ได้กล่าวถึงขอบเขตความเป็นอยู่ส่วนตัวของมนุษย์ ซึ่งมีรากฐานมาจากเรื่องราวเกี่ยวกับการกำเนิดของมนุษย์ โดย Adam และ Eve เป็นมนุษย์คู่แรกที่ถูกรังสรรค์จากภาพลักษณ์ของพระเจ้า คนทั้งคู่ดำเนินชีวิตอยู่ในสวนของพระเจ้าโดยไม่มีเสื้อผ้าอาภรณ์ใด ๆ ปกปิดร่างกาย และไม่รู้จักความเขินอายเป็นเช่นไร จนกระทั่งทั้ง

⁶ Kenneth Minogue, "The History of the Idea of Human Right", The Human Rights Reader, (UK: London, 1978)

⁷ Ibid.

⁸ Theodor Meron, Human Rights in International Law, Vol 1 (Oxford : Clarendo Pres, 1984). p.76

⁹ Judith Wagner DeCew, In Pursuit of Privacy: Law Ethics and The Rise of Technology (USA: Cornell University Press, 1997), pp. 10-12.

สองได้ขโมยกินผลไม้ต้องห้าม ทำให้ทั้งสองได้รู้จักความรู้สึกเจ็บชอนในร่างกายที่เปลือยเปล่าของตน จึงได้นำใบไม้มาประดิษฐ์เป็นเครื่องปิดบังส่วนของร่างกายที่ไม่ต้องการให้คนอื่นได้เห็นความรู้สึกดังกล่าวสืบทอดมายังมนุษย์ และทำให้มนุษย์เชื่อถือว่เรื่องของเนื้อตัว ร่างกายของบุคคลเป็นเรื่องเฉพาะตัวเป็นเรื่องที่สงวนไว้เฉพาะตัวไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่น

อย่างไรก็ตาม สิทธิในความเป็นส่วนตัว ถูกขยายความออกไปจากที่จำกัดอยู่เฉพาะ เนื้อตัวร่างกายของบุคคล ไปรวมถึงครอบครัว ทรัพย์สิน โดยในระยะแรกของการพัฒนาแนวคิด สิทธิในความเป็นส่วนตัวนี้ มีขึ้นเพื่ออ้างอิงต่อรัฐ ว่าปัจเจกชนมีสิทธิที่สามารถป้องกันมิให้รัฐหรือบุคคลใดล่วงล้ำขอบเขตความเป็นส่วนตัวของปัจเจกชน มีการเรียกร้องให้รัฐรับรองสิทธิในทางทรัพย์สิน เพื่อการแบ่งแยกทรัพย์สินส่วนบุคคลออกจากทรัพย์สินสาธารณะ

2.5 แนวความคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบททางด้านการเมืองการปกครอง

แนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในระยะแรกนั้น สืบเนื่องมาจากแนวคิดเกี่ยวกับ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้อ้างอิงต่อรัฐ กล่าวคือ มนุษย์เป็นรากฐานสำคัญของชีวิตของ บุคคล บุคคลในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์คุณค่าสูงสุดของ มนุษย์คือการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและด้วยคุณค่าดังกล่าว จึงไม่มีบุคคลใดหรือแม้กระทั่งรัฐ จะสามารถพรากหรือล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวให้ลดน้อยถอยลงไปได้ และไม่สามารถละเลยได้เลย ไม่ว่าในเวลาใด ตามคำอธิบายปรัชญากฎหมายธรรมชาติของ Rudolf Stammier กล่าวว่า รัฐหรือ กฎหมายต้องยึดมั่นในหลักแหล่งการเคารพและการมีส่วนร่วมของมนุษย์ (Principle of Respect & Participation) การกำหนดให้รัฐใช้อำนาจรัฐต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเองภายใต้หลักการพื้นฐานของกฎหมายธรรมชาติที่เน้นการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คำสั่ง หรือข้อเรียกร้องทางกฎหมายใด ๆ ต้องไม่ละเมิดต่อการดำรงอยู่ของสภาวะแห่งการเคารพต่อตัวเอง ในตัวบุคคล ศักดิ์ศรีของมนุษย์ย่อมบังคับให้ต้องมีการยอมรับสิทธิของเขา ในการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมทางสังคม การเข้าแทรกแซงขวางกั้นต่อการใช้สิทธิดังกล่าว ย่อมเป็นการตรอนสารัตถะแห่งศักดิ์ศรีดังกล่าวของมนุษย์¹⁰ ด้วยเหตุนี้ รัฐมีหน้าที่ต้องรักษาให้คงไว้ซึ่งสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีของปัจเจกชนแต่ละบุคคล สิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้เป็นคุณค่าสูงสุดที่รัฐธรรมนูญแห่งรัฐเสรีประชาธิปไตยยึดถือ และให้การรับรอง และคุ้มครอง

¹⁰ จริญญา โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็น จริ่งทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545).

แนวความคิดทางการเมืองการปกครองก็มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดด้านปรัชญาด้วย แต่เดิมแนวคิดทางการเมืองนั้นอธิบายที่มาแห่งอำนาจว่า มาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่เหนือประชาชน เช่น มาจากอำนาจพระเจ้าเป็นเจ้า ดังนั้น ประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองจำต้องยอมรับอำนาจนั้น อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมา นักคิดผู้มีชื่อเสียงด้านการเมืองการปกครองหลายคน เช่น Tomas Hobbes, John Locke, Montesquie, Jean Jaque Rousseau ได้เสนอแนวคิดที่ว่า รัฐบาลโดยชอบนั้น จะต้องได้รับอำนาจการปกครองมาจากผู้ใต้ปกครอง¹¹ ด้วยเหตุนี้ ประชาชนในฐานะปัจเจกบุคคลย่อมมีสิทธิ อันเป็นที่มาแห่งอำนาจของผู้ปกครอง ดังนั้น ผู้ปกครองจึงไม่อาจพรากเอาสิทธิดังกล่าวไปจากประชาชนได้

2.6 แนวคิดของ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในบริบทของสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติและ สำนักความคิดกฎหมายบ้านเมือง

แนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจัดเป็นแนวคิดแบบปัจเจกนิยม (individualism) มาจากสำนักความคิดสโตอิก (Stoic) ที่เชื่อว่ามนุษย์ในสภาวะธรรมชาติสมบูรณ์จะดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลเนื่องจากในโลกเป็นระบบที่มีระเบียบใหญ่ทั้งจักรวาลซึ่งมีแก่นสาร (Substance) สำคัญคือ เหตุผล โดยความเป็นเหตุผลของมนุษย์ย่อมไม่ถูกจำกัดด้วยเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์จึงก่อให้เกิดระบบที่เป็นสากลอันเป็นพื้นฐานของกฎหมายธรรมชาติและความยุติธรรม ดังนั้น ปัจเจกชนจึงมีสิทธิตามธรรมชาติ (Natural rights) ในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ นักกฎหมายโรมันได้พัฒนาหลักกฎหมายธรรมชาติ โดยเชื่อว่าหลักกฎหมายธรรมชาติ (Jus Naturale) เป็นกฎเกณฑ์ที่มีเหตุผลสอดคล้องกับธรรมชาติ มีผลบังคับทั่วไป ครอบคลุมทุกชาติทุกภาษา ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ ซีเซโร ที่ว่า “กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้องกับธรรมชาติ..กฎหมายนี้ไม่เป็นอย่างหนึ่งที่กรุงโรมและเป็นอีกอย่างหนึ่งที่กรุงเอเธนส์.. ยังคงเป็นกฎหมายอันหนึ่งอันเดียวไม่เปลี่ยนแปลงโดยอนันตกาล...” แนวคิดทางกฎหมายโรมันจึงเป็นกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลและการคลี่คลายตัวของกฎหมายธรรมชาติ¹² ซึ่งแนวคิดดังกล่าว ส่งผลให้เกิดหลักแนวปฏิบัติ หรือกฎหมาย บ้านเมือง ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายธรรมชาติ ในส่วนต่อไปจะเปรียบเทียบแนวคิดของสำนักความคิดทั้งสอง กล่าวคือ สำนักแนวคิด

กฎหมายธรรมชาติ และสำนักแนวคิดกฎหมายบ้านเมือง

(1) แนวคิดของ สิทธิ ตามสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติ

¹¹Chifford Orwin and Thomas Pange, “The Philosophical Foundation of Human Rights” , Human Rights in our time, Edited by Marc F. Platiner, (London, Westview Press, 1984).

¹² ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : มิตรนราการพิมพ์, 2531).

สำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติ (School of Natural law) มีแนวคิดที่สำคัญคือ กฎหมายนั้นเกิดและมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ กล่าวคือมีอยู่โดยที่ไม่มีใครบัญญัติหรือออกคำสั่ง และมีความเป็นสากลเป็นเหตุผลที่ครอบคลุมทั่วไป นักคิดที่มีแนวคิดนี้ ตัวอย่างเช่น

Aristotle แบ่งกฎหมายออกเป็น 2 ชนิดคือ (1) กฎหมายธรรมชาติ เป็น กฎเกณฑ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติของมนุษย์ อันมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของผู้ใด กฎหมายนี้จึงเหมือนกันในทุกๆ แห่ง เช่น กฎเกณฑ์ที่ไม่ให้มนุษย์ทำร้ายผู้อื่น (2) กฎหมายทางเทคนิค คือ กฎเกณฑ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติของมนุษย์ ซึ่งผู้ปกครองกำหนดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะอย่าง เช่น กฎจราจร ดังนั้น กฎหมายเทคนิคจึงเปลี่ยนไปได้ตามกาลเวลา

Cicero อธิบายกฎหมายธรรมชาติว่า “กฎหมายแท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้อง กลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติแผ่ซ่านในทุกสิ่งทุกอย่าง สม่าเสมอ เป็นนิรันดร ... กฎหมายนี้ไม่เป็นอย่างหนึ่งที่กรุงโรมหรือเป็นอีกอย่างหนึ่งที่เอเธนส์ ไม่เป็นอย่างหนึ่งในขณะนี้หรืออีกอย่างหนึ่งในเวลาต่อมา แต่เป็นกฎหมายประการเดียวที่เป็นนิรันดร ไม่เปลี่ยนแปลง และมีผลผูกพันทุกชาติทุกภาษาตลอดกาล” (True law is right reason harmonious with nature diffuses among all, constant, eternal ... nor is it one law at Rome and another at Athens one now and another at a time, but one eternal and unchangeable, binding all nations through all times...) สรุปได้ว่า กฎหมายธรรมชาติ มีความเป็นสากล ไม่ขึ้นอยู่กับขอบเขตของรัฐ มีความเป็นนิรันดร คือเป็นเหตุผลที่ถูกต้องอยู่ตลอดไป กฎหมายนี้มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไป คือมีความเป็นสากล ไม่จำกัดอยู่เฉพาะรัฐใดรัฐ

St. Thomas Aquinas แบ่งแยกกฎหมายธรรมชาติออกเป็นกฎหมายลำดับต้น ซึ่งได้แก่สัญญาชาติญาณ ในการรักษาตัวรอด ความปรารถนาในการอยู่ร่วมกันฉันท์สามภริยา ความปรารถนาของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของหลักที่ว่ามนุษย์จะไม่ทำร้ายผู้อื่นนั่นเอง สำหรับกฎหมายธรรมชาติลำดับรองนั้น เป็นกฎเกณฑ์ที่เกิดจากการนำกฎหมายธรรมชาติลำดับต้น ไปแยกย่อยในรายละเอียด

Hugo Grotius อธิบายว่า กฎหมายธรรมชาติคือปัญญาของเหตุผลที่ถูกต้องที่ชี้ว่าการกระทำอันหนึ่งมีความต่ำทรามในทางศีลธรรม หรือมีความจำเป็นในทางศีลธรรม ทั้งนี้โดยพิจารณาว่าคุณภาพของการกระทำนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ หรือขัดแย้งกับธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์ Grotius ยกตัวอย่างหลักกฎหมายธรรมชาติ เช่น การงดเว้นไม่เอาของผู้อื่นมาเป็นของเรา การรักษาความสัตย์สุจริตที่ให้ไว้แก่ผู้อื่น เป็นต้น¹³

ดังนั้น สิทธิ ตามแนวคิดสำนักกฎหมายธรรมชาตินี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นสิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์ ไม่มีผู้ใดกำหนดหรือสร้างขึ้นมา และยังมีความเป็นสากลเป็นเหตุผลที่ถูกต้องอีกด้วย ดังนั้น สิทธิ

¹³ นพนิติ สุริยะ, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537).

มนุษย์ชน นั้นก็มีรากฐานแนวคิดจากสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาตินั่นเอง หากพิจารณาตามแนวคิดนี้ หากสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นสิทธิตามธรรมชาติแล้ว แม้ว่าไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ บุคคลก็ย่อมมีสิทธิดังกล่าว

แนวคิดของ สิทธิ ตามสำนักความคิดกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism)

พื้นฐานแนวคิดของสำนักความคิดนี้แตกต่างจากสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติ เนื่องจากให้ความสำคัญแก่กฎหมายที่ออกโดยรัฐาธิปัตย์ (Sovereign) หรือผู้ปกครองรัฐ สำนักนี้เห็นว่า กฎหมายที่บัญญัติโดยเจตนาของรัฐบาลคือกฎหมาย (positive law) โดยบุคคลไม่อาจโต้แย้งถึงความถูกต้อง ความยุติธรรม ของกฎหมายที่ออกโดยรัฐาธิปัตย์ได้ ว่าสอดคล้องกับเหตุผลตามธรรมชาติหรือไม่ นักคิดในสำนักความคิดนี้ เช่น

Jean Bodin ซึ่งเป็นผู้สร้างแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย(Sovereignty) ว่าเป็นอำนาจที่เด็ดขาดและถาวร โดยเน้นคุณลักษณะสำคัญของอธิปไตยว่าคืออำนาจอธิปไตย ผลความคิดนี้ทำให้รัฐมีอำนาจบัญญัติกฎหมายได้

Thomas Hobbes เชื่อว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น เกิดจากการที่แต่ละคนเข้ามาทำสัญญาประชาคมยกอำนาจให้รัฐาธิปัตย์เพื่อคุ้มครองรักษาให้แต่ละคนมีชีวิตอยู่รอด จึงยอมให้กฎหมายเป็นไปตามอำเภอใจของรัฐาธิปัตย์ หรือกฎหมายคือคำสั่งของรัฐาธิปัตย์

John Austin จำแนกกฎหมายเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ กล่าวคือ กฎหมายที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้กำหนดขึ้น และกฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้น โดยมนุษย์ผู้มีอำนาจเหนือในทางการเมือง John Austin เห็นว่า Positive law คือกฎหมายที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้มีอำนาจเหนือในทางการเมืองสำหรับเป็นแนวทางความประพฤติของผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจในทางการเมืองของตน หรือก็คือ คำสั่งของรัฐาธิปัตย์นั่นเอง¹¹

ดังนั้น หากพิจารณาตามแนวความคิดสำนักกฎหมายบ้านเมืองแล้ว จะพบว่า บุคคลใดจะมีสิทธิอย่างใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่า มีกฎหมายบัญญัติให้สิทธินั้นหรือไม่ สำหรับในกรณีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right of privacy) ในกรณีเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลนั้น จึงมีความจำเป็นที่กฎหมายจะต้องบัญญัติคุ้มครองเจ้าของข้อมูลจากการกระทำอันส่งผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าของข้อมูลนั้น

2.7 สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบทของสิทธิมนุษยชน

¹⁴ นพนิติ สุริยะ, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537)

จากการพิจารณาแนวคิดทางนิติปรัชญาของสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติ จะเห็นได้ว่า สิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นสิทธิโดยธรรมชาติที่ติดตัวคนมาตั้งแต่กำเนิด จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับสิทธิมนุษยชน (Human right) กล่าวคือเป็นสิทธิที่มีอยู่ในทุกคนอันเนื่องมาจากการที่เขาเป็นมนุษย์ ไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้นเพื่อให้ได้มา ขอเพียงได้เกิดเป็นมนุษย์ย่อมมีสิทธิมนุษยชน¹²¹⁵ และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

หากพิจารณาการรับรองสิทธิดังกล่าวในบทบัญญัติของกฎหมาย จะเห็นได้ว่าในระดับของกฎหมายระหว่างประเทศมีการรับรองสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (UN's Universal Declaration of Human Rights ค.ศ. 1948) ข้อ 12 ที่กำหนดว่า “บุคคลย่อมไม่ถูกแทรกแซงโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัวในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือไม่อาจถูกลบลบลูในเกียรติยศชื่อเสียงบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยกฎหมาย ต่อการแทรกแซงในสิทธิเช่นว่านั้น”¹⁶

ต่อมาได้มีการจัดทำ กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมืองของสหประชาชาติ (International Covenant on Civil and Political Rights ค.ศ. 1966) ซึ่งกล่าวไว้ในบทนำว่า “..สิทธิมนุษยชนได้มาจากศักดิ์ศรีอันสืบสายติดตัวมาของบุคคล...” (...Recognizing that these rights derive from the inherent dignity of the human person...) และในข้อ 17 ของกติกาดังกล่าวได้กำหนดว่า

“1. บุคคลจะถูกแทรกแซงในความเป็นอยู่ส่วนตัว (privacy) ครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมายหาได้ไม่

2. บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกแซงเช่นว่านั้น ”¹⁷

¹⁵Jack Donnelly, “Human Rights and Human Dignity”, The American Law Review, 76 , No.2 ,1982.

¹⁶ “No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy, family home or correspondence, nor to attacks upon his honour and reputation. Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks.” [Online] available from, <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>

¹⁷ 1. No one shall be subjected to arbitrary or unlawful interference with his privacy, family, home or correspondence, nor to unlawful attacks on his honour and reputation.

2. Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks. [Online] available from, <http://untreaty.un.org/cod/av/ha/iccpr/iccpr.html>.

จะเห็นได้ว่า ข้อที่ 17 นี้มุ่งคุ้มครองบุคคลไม่ให้ถูกแทรกแซงในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสารทั้งโดยพลการ หรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ยังรวมถึงการที่จะไม่ถูกลบลู่เกียรติยศ และชื่อเสียงเกียรติคุณ ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาคล้ายกับข้อ 12 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เพียงแต่กติการะหว่างประเทศนี้ก่อให้เกิดภาระหน้าที่ต่อรัฐที่เป็นภาคีสมาชิกใน อันที่จะต้องตรากฎหมาย และกำหนดมาตรการใด ๆ เพื่อให้บทบัญญัติข้อ 17 นี้มีผลในการคุ้มครองสิทธิ ส่วนบุคคลได้อย่างเป็นรูปธรรม

สิทธิมนุษยชน นั้นยังอาจพิจารณาเป็นสิทธิย่อย ๆ อีกหลายประการ เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิในทางการเมือง สิทธิในการนับถือศาสนา และโดยนัยนี้ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวสามารถจัดเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ซึ่งบุคคลทุกคนย่อมมีอยู่โดยปราศจากข้อจำกัดทางเชื้อชาติ หรือเขตแดน สิทธิมนุษยชนยังมี ลักษณะที่เป็นพลวัต กล่าวคือสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมมนุษย์และสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปด้วย อาจมีสิทธิมนุษยชนย่อย ๆ ประการใหม่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น สิทธิที่จะไม่ถูกทำให้หายสาบสูญ ทั้งนี้อาจพิจารณาได้จาก อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลให้พ้นจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญ (International convention for the protection of all persons from enforced disappearance) ซึ่ง สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้รับรองอนุสัญญานี้โดยมติที่ 61/177 อนุสัญญานี้ได้ให้การรับรองสิทธิมนุษยชนในลักษณะเฉพาะอีกรูปแบบหนึ่ง คือ สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้หายสาบสูญ (Right not to be subject to enforced disappearance) โดยข้อ 1 (1) ของอนุสัญญาดังกล่าวกำหนดไว้ว่า บุคคลใด ๆ จะถูกบังคับให้หายสาบสูญมิได้ (No one shall be subjected to enforced disappearance)¹⁸ หากพิจารณาในภาพรวมของสิทธิมนุษยชนแล้ว แล้วจะเห็นได้ว่า การละเมิดต่อสิทธินี้เท่ากับละเมิดสิทธิมนุษยชน เฉพาะอื่น ๆ ด้วย เช่น สิทธิในชีวิต (right to life) สิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยส่วนบุคคล (right to liberty and the security of the person) สิทธิที่จะไม่ถูกกระทำการทารุณ (right not to be subjected to torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment)¹⁹ อนุสัญญาดังกล่าว ก่อให้เกิดพันธกรณีต่อรัฐภาคีของอนุสัญญาโดยตัวของสิทธิเอง (per se) ในการให้ความคุ้มครองแก่บุคคลให้พ้นจากการถูกบังคับให้หายสาบสูญ ไม่ว่าจะมิบบทบัญญัติอื่น ๆ ของอนุสัญญาไว้หรือไม่ก็ตาม²⁰ โดยอนุสัญญา

¹⁸ <http://www2.ohchr.org/english/law/disappearance-convention.htm>

¹⁹ Fact Sheet No.6 , Enforced or Involuntary Disappearance [online]; Available form; <http://www.unhcr.ch/html/menu6/2/fs6.htm#rig>

²⁰ Susan McCrory, The International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, 7 Human Rights Law Review 545, August 18, 2007.

ดังกล่าวกำหนดให้รัฐภาคีมีพันธกรณีในการที่จะต้องใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อประกันว่า การบังคับให้บุคคลหายสาบสูญเป็นความผิดอาญาตามกฎหมายประเทศตน จะเห็นได้ว่าอนุสัญญาฉบับนี้กำหนดรับรองสิทธิในลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของสิทธิมนุษยชน โดยรัฐภาคีมีพันธกรณีในการบัญญัติกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้องกับอนุสัญญา ทั้งนี้ควรสังเกตว่า สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้หายสาบสูญตามอนุสัญญานี้มุ่งถึงกรณีการละเมิดสิทธิดังกล่าวโดยรัฐ เห็นได้จากการบังคับให้หายสาบสูญตามคำจำกัดความของอนุสัญญาที่มีองค์ประกอบว่า เป็นการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยความยินยอมของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศเนื่องจากอนุสัญญาต่างๆที่รับรองสิทธิมนุษยชนนั้น เป็นการกำหนดพันธกรณีแก่รัฐ

2.8 สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบททางวัฒนธรรม (Cultural context)

หากพิจารณาในบริบททางวัฒนธรรมแล้วจะพบว่า สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวมีลักษณะ ขอบเขต และได้รับการให้ความสำคัญแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับทัศนคติและความเชื่อในสังคมนั้น ๆ ในทางมานุษยวิทยา อธิบายว่า ความเป็นส่วนตัวมีลักษณะข้ามวัฒนธรรมและสากล (Cross – Culture และ Cross Species Universal) สังคมทุกสังคมมีวิธีการสร้างขอบเขตทางกายภาพในการคงไว้ซึ่งความเป็นส่วนตัวตามรูปแบบของตนเอง และเนื่องจากความเป็นส่วนตัวขึ้นอยู่กับปัจจัยทางวัฒนธรรมดังกล่าว การที่จะทำให้ประชาชนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของความเป็นส่วนตัวได้นั้นเป็นเรื่องหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรมสังคมนั้น ๆ²¹ ในแต่ละสังคมมีการพัฒนาการแนวปฏิบัติและกฎเกณฑ์ทางสังคมของตนขึ้นมา เมื่อมีการยึดถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องก็ทำให้ทางปฏิบัติหรือหลักธรรมดากลายเป็นกฎเกณฑ์ (Rule) ซึ่งสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ ถูกต้อง (Opinio Juris) และจำเป็นต้องปฏิบัติเช่นนั้น (Opinion Necessitatis) จึงจะเป็นการ ถูกต้อง²² การเกิดขึ้นของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จึงพัฒนาการในบริบททางวัฒนธรรมนั่นเอง จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ เกิดจากการเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม การเลือก ดังกล่าวทำให้มนุษย์ในแต่ละกลุ่มแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านทัศนคติ ค่านิยม และ พฤติกรรม อันมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละสังคม การเกิดขึ้นของกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมเป็นเรื่องปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไป โดยมนุษย์มีส่วนสร้างหรือปรุงแต่งขึ้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่มี

²¹ Judith Wagner Decew, Ibid.

²² ปรีดี เกษมทรัพย์, เรื่องเดิม.

ความหมาย และมีวัตถุประสงค์ ปรากฏการณ์เหล่านั้นจึงมีคุณค่า (Value) อยู่ในตัวเองเสมอ การสั่งสมคุณค่าดังกล่าวให้สืบทอดปฏิบัติสืบทอดกันมา และพัฒนาเป็นจารีตประเพณี เป็นกฎเกณฑ์ และเป็น กฎหมายตามลำดับ²³ หากพิจารณาจากมุมมองทางสังคมวิทยาแล้วจะพบว่า การที่พฤติกรรมของมนุษย์ ที่ปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น การพิจารณาสีทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบทสังคมและวัฒนธรรมนี้จึงมีลักษณะ “อัตวิสัย”(Subjective) คือ ขึ้นอยู่กับความเชื่อและทัศนคติของคนในสังคมนั้น ๆ²⁴ ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นเรื่องส่วนตัวในสังคมหนึ่งแต่ ในอีกสังคมหนึ่งอาจไม่ถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวเลยก็อาจเป็นไปได้

หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างสังคมตะวันตกกับสังคมตะวันออกแล้วจะพบว่า ประเทศในสังคมตะวันตก ให้ความสำคัญกับสิทธิในความ เป็นอยู่ส่วนตัวมากกว่าประเทศในสังคมตะวันออก เนื่องจากพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของ ชาวตะวันตก การได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพได้มาด้วยความลำบาก ได้มาจากการเรียกร้องการต่อสู้ ทำให้ชาวตะวันตกมีความตระหนักในสิทธิเสรีภาพ และยึดมั่นใน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแรงกล้า ซึ่งแนวความคิดดังกล่าว แตกต่างจากวัฒนธรรมของชาว ตะวันออกอย่างมากเนื่องจากทัศนคติของชาวตะวันอกต่อสิทธิเสรีภาพ และสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวนั้นไม่เข้มข้นเหมือนชาวตะวันตก แต่เดิมชาวตะวันอกไม่ค่อยหวงแหน และเคร่งครัดในสิทธิเสรีภาพ อีกทั้งยังมีทัศนคติที่ “อะลุ่มอล่วย” ต่อการกระทำ ที่เป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว สาเหตุสำคัญ เนื่องจากสังคมตะวันอกนับแต่อดีตมาอุดมการณ์ทางการเมือง ค่านิยม ความเชื่อตามคติ โบราณซึ่งมีรากฐานมาจากคำสอนของศาสนา คำสอนดังกล่าวทำให้เกิดการยอมรับอำนาจของชนชั้นปกครองยอมรับในคุณค่าของครอบครัว ให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่ ยอมรับ และเข้าใจสถานะ ที่แตกต่างกันของบุคคล ดังนั้นเหตุการณ์การเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพที่ผ่านมา จึงมีความ ประณีประนอมหรือแม้จะเกิดความรุนแรงเสียเลือดเสียเนื้อบ้าง แต่ก็ไม่ใช่ใหญ่โตลุกลามเป็นสงคราม กลางเมืองเหมือนอย่างประเทศตะวันตก มีนักวิชาการให้มุมมองว่า ตามทัศนคติของสังคมไทยนั้น “สิทธิ” ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด หากเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมแอฟริกา ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการเรียกร้องให้มีการยอมรับความแตกต่างและเคารพในความเท่าเทียมกัน และศักดิ์ศรีความ

²³ สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544), น.30.

²⁴ อุดม รัฐอมฤต นพนิธิ สุริยะ บรรเจิด สิงคะเนติ, การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, (กรุงเทพมหานคร : นานาสังพิมพ์, พ.ศ. 2544), น.16.

เป็นมนุษย์ และได้มีการบันทึก เก็บไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ. 1993²⁵ ในสังคมตะวันตกเช่นประเทศไทย ลักษณะนิสัยของคนไทยมีลักษณะเกรงใจไม่ ชอบการกระทบกระทั่ง และอะลุ่มอล่วย ดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้น ในอดีตที่ผ่านมาจึงไม่ค่อยปรากฏเหตุการณ์การ เรียกร้องสิทธิและเสรีภาพหรือโต้แย้งสิทธิใด ๆ จากผู้ปกครองที่เป็นการก่อความรุนแรงเมื่อเทียบกับทางสังคมตะวันตก จากแนวคิดของชาวตะวันตก ซึ่ง ส่งผลในทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา คดีที่เกี่ยวกับการฟ้องร้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นจำนวนมาก แม้เพียงแต่การรบกวนทำให้เกิดความรำคาญ หรือละเมิดสิทธิเพียงเล็กน้อยก็มีการกล่าวโทษฟ้องร้องจนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา สังคมมิได้มองบุคคลผู้ฟ้องร้องดังกล่าวเป็นพวกแปลกแยกจากสังคม แนวคิดและพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนออกมาในกฎหมาย เช่น หลายมลรัฐในสหรัฐมีฐานความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวขึ้นเป็นหมวดหนึ่งต่างหากในกฎหมายอาญา

นอกจากนี้ในมุมมองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน (Individual) กับ ชุมชน (community) จะพบว่า แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่เป็นแนวคิดทางตะวันตกซึ่งเน้นให้ ความสำคัญแก่ปัจเจกชน โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งแตกต่างจากแนวคิด ของทางตะวันออกเน้นความสำคัญของชุมชน โดยไม่ได้พิจารณาว่า สมาชิกแต่ละคนเป็นหน่วยที่อิสระ ที่มีสิทธิเหนือกว่าสังคม วัฒนธรรมดั้งเดิมของทางตะวันออกถือว่าแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ประกอบขึ้นเป็นชนเผ่าชุมชนและประกอบขึ้นเป็นสังคม²⁶ มากกว่าการให้ความสำคัญแก่ปัจเจกบุคคลเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง พื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้ขอบเขตของความเป็นอยู่ส่วนตัว ในแต่ละสังคมนั้นแตกต่างกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ในวิถีชีวิตของชาวตะวันตก คือ แนวคิดที่สำคัญอันสะท้อนบริบททางวัฒนธรรมของความเป็นอยู่ส่วนตัวคือ แนวคิด “ห้องนอนส่วนตัว” (“a room of one’s own”²⁷) ที่เสนอโดย Virginia Woolf แนวความคิดนี้มีว่า การมีห้องนอนส่วนตัวเป็นวัฒนธรรมของชาวตะวันตกที่สืบทอดกันมานาน ซึ่งถือกันว่าทุกคนแม้จะเป็นสมาชิกของสังคม แต่ทุกคนก็เป็นหน่วยที่มีอิสระและอำนาจปกครองในตัวของตัวเอง ดังนั้น ความเป็นอยู่ในครอบครัวไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ทุกคนในครอบครัวมักจะมีห้องนอนส่วนตัว แม้กระทั่งเด็ก เล็กก็ควรมีห้องส่วนตัวเพื่อเป็นพื้นที่ที่จะสามารถพัฒนา

²⁵ นพนิธิ สุริยะ, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, พ.ศ. 2537), น.20.

²⁶ พิเชษฐ เมลาณนท์, สิทธิมนุษยชนและค่านิยมทางวัฒนธรรม, วารสารอัยการ 20 ,237.(พฤศจิกายน พ.ศ. 2540)

²⁷ Judith Wagner Decew, Ibid.

บุคลิกภาพของเขาเองและภายในห้องนอน มันเป็นดินแดนอิสระที่เจ้าของจะทำอะไรก็ได้เด็ก ๆ ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง เรียนรู้การจัดการสิ่งแวดล้อมของตัวเอง และเด็ก ๆ ควรได้รับการเรียนรู้เรื่อง “ส่วนตัว” เป็นบทเรียนบทแรกจากบ้าน นอกจากนี้ Virginia Woolf ได้เสนอแนวคิด “a room of one’s own” เพื่อโต้แย้งว่า หญิงมีสิทธิเท่าเทียมชาย หญิงมีสิทธิที่จะพัฒนาความสามารถเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนได้ คำกล่าวนี้ เป็นพื้นฐานของแนวความคิดความเป็นส่วนตัวสมัยใหม่ที่ว่า ปัจเจกชนมีพื้นที่เฉพาะ เป็นพื้นที่ที่ได้รับความให้ปราศจากการแทรกแซงจากการแพร่กระจายอำนาจทางปกครองห้องนอนของตนด้วยเช่นกัน²⁸ จากแนวความคิดดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าชาวตะวันตกให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ส่วนตัวมากจนถึงขนาดยกให้ว่าเรื่องส่วนตัวเป็นบทเรียนบทแรกที่เด็ก ควรได้รับการเรียนรู้ด้วยตัวเองภายในห้องนอน ซึ่งถือว่าเป็นดินแดนอิสระของเขา แนวคิด การมีห้องนอนส่วนตัวนี้ ไม่ค่อยพบเห็นในวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมตะวันออก ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย การปกครองระบบอุปถัมภ์ การให้ความดูแลซึ่งกันและกัน ในครอบครัว แม้ในเรื่องการกินอยู่หลับนอน เป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างเหนียวแน่นของสังคม ตะวันออก โดยมีหัวหน้าครอบครัว ซึ่งได้แก่ พ่อหรือผู้อาวุโสที่สุดที่เป็นผู้ชายจะเป็นผู้ดูแลทุกข์สุข ของคนในครอบครัว แม่ต้องดูแลลูก พี่ดูแลน้อง เป็นลำดับ ครอบครัวคนไทยจึงไม่นิยมมีห้อง ส่วนตัวสำหรับลูกๆ พ่อแม่ ลูกจะนอนรวมกันในห้องกว้าง ๆ ห้องเดียวกัน เพื่อที่จะได้ดูแลลูกอย่างทั่วถึง ทำให้ความตระหนักในสิทธิในความเป็นส่วนตัวของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวจึงมีน้อย วัฒนธรรมการมีห้องนอนส่วนตัวนี้ยังส่งผลถึงแนวปฏิบัติอื่น ๆ เกี่ยวกับการเคารพความเป็น ส่วนตัว เช่น การจะพบหรือเข้าไปในห้องนอนของคนอื่นต้องเคาะประตูขออนุญาตก่อน การไม่เข้าไปก้าวก่ายในห้องของผู้อื่นโดยพลการ แม้จะเป็นพ่อแม่หรือสมาชิกในครอบครัวก็ต้องเคารพในความเป็นส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัวด้วยกัน หรือในกรณีการอาบน้ำในห้องน้ำแบบปิดของชาวตะวันตก ในขณะที่ วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวตะวันออก มักจะอาบน้ำแบบเปิด เช่น วัฒนธรรมการอาบน้ำในห้องน้ำรวม หรืออาบน้ำพร้อมกันของประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศเกาหลี การอาบน้ำตามแม่น้ำลำคลองของผู้ที่พักอาศัยอยู่ตามริมน้ำของประเทศไทย ซึ่งแนวความคิด วิถีชีวิต และวัฒนธรรมเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อทัศนคติและกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวด้วย จะเห็นได้จากในกฎหมายอาญาของไทยไม่มีหมวดความผิดเกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยเฉพาะ ในกฎหมายลักษณะละเมิดก็มีได้กล่าวถึงการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้โดยเฉพาะเหมือนดังกฎหมายของประเทศในสังคมตะวันตก

ดังกล่าวมาแล้วว่า แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวนั้น แตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม หากพิจารณา การรบกวนความเป็นอยู่ส่วนตัวในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การคุ้มครอง

²⁸ Ibid.

ข้อมูลส่วนบุคคลมีความแตกต่างกันไปตามกฎหมายของแต่ละประเทศ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลสะท้อนจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม

2.9 แนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในบริบทเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

Edward Bloustein พิจารณาสหสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในมุมมองทางสังคมวิทยา โดยมองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวว่ามีความเกี่ยวข้องกับเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้จะต้องมีเกียรติและศักดิ์ศรีของตน และสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ดำรงเกียรติและศักดิ์ศรีไว้ได้ Edward Bloustein เห็นว่าในบริบทวัฒนธรรมตะวันตกนั้น ความเป็นปัจเจกชน (Individuality) ย่อมหมายถึงสิทธิที่จะอยู่โดยปราศจากการล่วงล้ำในรูปแบบต่าง ๆ การแยกตัวออกจากมารวมกันและการควบคุมเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวของบุคคลนั้นถือเป็นส่วนสำคัญแห่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ Edward Bloustein ได้อธิบายว่า “บุคคลที่บ้านของตนถูกล่วงล้ำเข้ามาได้ด้วยความสามารถของผู้อื่น การสนทนาถูกฟังด้วยความประสงค์ของผู้อื่น ความสัมพันธ์ส่วนตัวและครอบครัวถูกรับรู้ด้วยความประสงค์ของผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีน้อยลงรวมถึงทำให้ความเป็นคนน้อยลงไปด้วยสำหรับบุคคลที่สามารถล่วงล้ำเข้าไปในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้อื่นไม่ว่าในทางใด ๆ ด้วยความประสงค์ของตน ก็ถือเสมือนเป็นเจ้านาย (master) ของบุคคลนั้น”²⁹ Ellen Alderman and Caroline Kennedy³⁰ (ค.ศ. 1995) เห็นว่าสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to privacy) มีความใกล้เคียงกับ สิทธิส่วนบุคคล (Personal right) ซึ่งต่างก็มุ่งเน้นถึงความสำคัญของความเป็นอยู่ส่วนตัวในฐานะเป็นสาระสำคัญของความเป็นตัวตนของมนุษย์ ดังนั้น การที่มนุษย์จะดำรงตัวตนอยู่ในบริบทของสังคมได้จึงจำเป็นต้องมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว

ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ อธิบายมุมมองเชิงสังคมวิทยา เกี่ยวกับการเกิดขึ้นของกฎเกณฑ์ความประพฤติในสังคม ซึ่งสามารถเชื่อมโยงถึงขอบเขตความเป็นอยู่ส่วนตัวได้ ทั้งนี้โดยเปรียบเทียบ “หลักบังคับเขตแดน” (Territorial Imperative) จากการศึกษาพฤติกรรมของปลาบางชนิดซึ่งอาศัยอยู่ในชอกหินโดยวิสัยของปลาเหล่านี้ มักจะแสดงความหวงกันบริเวณชอกหินเฉพาะที่อยู่อาศัย ถ้าปลาอื่นเข้ามาซึ่ง มักจะแสดงอาการหวงแหนและขัดขวางป้องกันและแสดงอำนาจยิ่งใหญ่จนทำให้ผู้ล่วงล้ำเขตแดน ต้องยอมรับหรือยอมแพ้และไม่กล้ายุ่งย่ามในเขตนั้นอีก การแสดงออกถึงอาการหวงแหนอาณา เขตดังกล่าวเปรียบได้กับธรรมชาติใน

²⁹ Bloustein, Edward, Individual and Group Privacy, (New Jersey: Transaction Publisher, 2003)

³⁰ Ellen Alderman and Caroline Kennedy, The Right to Privacy, (US:Vintage, 1995)

การดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์สังคมประเภทนี้ ย่อมมีพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างกัน และย่อมมีความต้องการมีพื้นที่ส่วนตัวที่สามารถปลีกตัวอยู่ในเขตแดนและแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของ

หลักการบังคับเขตแดนนี้เองเปรียบเทียบกับได้กับการหวงแหนทรัพย์สิน หรือสิ่งอื่นที่อยู่ ในความหวงห้ามหรือในเรื่องครอบครัวของมนุษย์แนวทางการประพฤติดังกล่าวที่ปฏิบัติซ้ำ ๆ กัน อยู่เรื่อย ๆ จนกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับและการปฏิบัติจนกลายเป็นกฎเกณฑ์ในที่สุด ซึ่งถือเป็นหลักการที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตของชุมชนมนุษย์ ภายในเขตแดนดังกล่าว ไม่ว่าจะสัตว์หรือมนุษย์รู้สึกว่าคุณมี “ความชอบธรรม” มากกว่า จึงแสดงอำนาจในเขตแดนของตน³¹

หากพิจารณาจากมุมมองเชิงมานุษยวิทยา (Anthropology) จะเห็นได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีการแสดงออก ซึ่งความต้องการแยกตัวเองออกจากสังคม หรือการแสดงออกถึงขอบเขตส่วนตัวหลายประการการแสดงออกที่สำคัญ ได้แก่

1. การแสดงออกโดยการแสดงอาณาเขตหรือการทำเครื่องหมายแสดงอาณาเขตด้วย สิ่งต่าง ๆ เช่น การกั้นรั้วเขตแดนของบ้าน ห้องน้ำ ห้องแต่งตัว ห้องนอนดังเช่นแนวคิด ห้องนอนส่วนตัว ดังกล่าวข้างต้น แนวคิดของกฎหมายลักษณะทรัพย์สินที่รับรองกรรมสิทธิ์ของปัจเจกชนก็สะท้อนมุมมองเชิงมานุษยวิทยาเช่นกัน

2. การแสดงออกโดยการจำกัดความสามารถในการเข้าถึงตัวของบุคคล เช่น การ บังคับหรือการจำกัดการเผยแพร่ หรือการใช้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับตน หรือสถานะทางสังคมแนวคิดของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในชื่อและภาพของบุคคล ก็สะท้อนถึงการแสดงออกลักษณะนี้ การแสดงออกลักษณะนี้ยังรวมถึงการปิดบังชื่อ ไม่ประสงค์ออกนาม (Anonymity) หรือการปกปิด ข้อมูลส่วนบุคคลเช่นสถานะทางการเงิน เป็นต้น มีข้อควรสังเกตว่า แม้บุคคลจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับขอบเขตสาธารณะ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีความต้องการจำกัดการเข้าถึงตัวตนของตน เช่น ก ต้องการแสดงความคิดเห็นในกระดานข่าวสาธารณะ ของเว็บไซต์แห่งหนึ่ง ก ไม่ประสงค์ให้ผู้อื่นทราบถึงตัวตนของตน จึงใช้นามแฝง เป็นต้น

3. การแสดงออกโดยการแสดงอารมณ์ เช่น การระงับอารมณ์ หรือความรู้สึกโดยการ หลบหน้า หลบสายตา การหันหลังเข้าหากำแพง ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการปกป้องตนเองจากการรู้เห็นของสังคม ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพนั้น หากผู้ถูกถ่ายภาพรับรู้และไม่ต้องการให้ถ่ายภาพ อาจมีการแสดงออกโดยการ หลบหน้า ยกสิ่งของขึ้นปิดบังใบหน้า เป็นต้น³²

³¹ ปรีดี เกษมทรัพย์, เรื่องเดียวกัน

³² คณาธิป ทองรวีวงศ์, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกถ่ายภาพโดยมิได้รับรู้และยินยอม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จ, 2552)

2.10 แนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว : สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง (Right to be let alone)

สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to privacy) อาจพิจารณาว่าเป็น สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง (Right to be let alone) กล่าวคือ ปราศจากการแทรกแซงจากบุคคลภายนอก มุมมองนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ปรากฏขึ้นในปี ค.ศ. 1890 จากบทความที่มีชื่อเสียงและจัดว่าเป็นการวางรากฐานของ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ของระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกานั้นก็คือ บทความเรื่อง สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (The right to Privacy) โดย Samuel D. Warren, Louis D. Brandies ซึ่งได้อธิบายความหมายของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวว่าหมายถึง สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง หรือ “right to be let alone” โดยปราศจากการแทรกแซงจากสังคม โดยบทความนี้พยายามชี้ว่าในขณะนั้นรัฐธรรมนูญคุ้มครองบุคคลจากการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่เกิดจากการกระทำของรัฐ ซึ่งบุคคลควรจะได้รับคุ้มครองสิทธิดังกล่าวที่เกิดจากการกระทำของเอกชนคนอื่น ๆ ด้วย³³

ในปี ค.ศ. 1890 ซึ่งบทความนี้ได้เผยแพร่แม้ว่ายังไม่มีการแพร่หลายของเทคโนโลยีสารสนเทศดังเช่นในปัจจุบัน แต่ Samuel D. Warren , Louis D. Brandies ได้สังเกตเห็นการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศไว้แล้ว และได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสื่อมวลชนในยุคนั้นซึ่งเริ่มมีการก้าวล่วงเข้าไปในชีวิตส่วนตัวของปัจเจกชนมากขึ้น ซึ่งทั้งสองท่านได้กล่าวไว้ในบทความว่า “... เครื่องมือที่ทันสมัยสามารถก่อให้เกิดโอกาสในการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เรื่องราวที่กล่าวถึงกันในสถานที่ส่วนตัวอาจจะถูกเผยแพร่ในวงกว้าง(what is whispered in the closet shall be proclaimed from the house-tops)” สื่อมวลชนก้าวเข้ามาในขอบเขตความเป็นอยู่ส่วนตัวของปัจเจกชนมากขึ้น การซุบซิบนินทาเปลี่ยนสภาพมาเป็นการค้า (Gossip has become a trade)”³⁴ Samuel D. Warren และ Louis D. Brandies ยังได้อธิบายว่า การละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่บุคคลมีสิทธิอยู่โดยลำพังนั้น มิได้จำกัดเฉพาะกรณีการแสวงหากำไรจากการเผยแพร่เรื่องราวของบุคคลนั้น แต่ยักรวมถึงสิทธิของบุคคลที่จะมีความสุขสงบทางจิตใจ (peace of mind) ในการที่จะป้องกันมิให้บุคคลอื่นเผยแพร่เรื่องราวของตนเอง³⁵ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หากมีการเผยแพร่เรื่องราวของผู้อื่นโดยปราศจากความยินยอมของผู้นั้นแล้ว ก็ถือเป็นการกระทบสิทธิที่จะอยู่โดยลำพังแม้ว่าการเผยแพร่ดังกล่าวมิได้เป็นไปเพื่อแสวงหากำไรก็ตาม Samuel D. Warren และ Louis D.

³³ Warren D Samuel , Brandies D., The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890, [Online] available at <http://www.lawrence.edu/fast/boardmaw>.

³⁴ Ibid.

³⁵ Time, Inc. V Hill, 385 U.S.374,413 (1967)

Brandies ยังได้อธิบายความแตกต่างระหว่างกฎหมายอาญาฐานหมิ่นประมาท (Defamation) ว่าแตกต่างกับการคุ้มครองสิทธิที่จะอยู่ลำพัง เนื่องจากกฎหมายหมิ่นประมาทนั้นมุ่งคุ้มครองความเสียหายต่อชื่อเสียง (Injury to reputation) ในขณะที่กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิที่จะอยู่โดยลำพังนั้นมุ่งคุ้มครองความเสียหายต่อความรู้สึก (Injury to feeling) ดังนั้น สิทธิที่จะอยู่โดยลำพังหมายถึงสิทธิของความเป็นบุคคล (personality)³⁶

หลังจากบทความดังกล่าวเผยแพร่สู่วงการวิชาการด้านกฎหมายในวารสารกฎหมายของ Harvard ในปี ค.ศ. 1890 แล้ว การพิจารณาคดีต่อๆมาของศาลสหรัฐหลายคดีได้สะท้อนถึงอิทธิพลแนวความคิดนี้ซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทที่ 3 เช่น คดี Union Pacific Railway Co. V Botsford³⁷ ซึ่งศาลสูงสุดสหรัฐตัดสินว่าศาลไม่สามารถบังคับให้โจทก์ในคดีแพ่งแสดงรายงานเกี่ยวกับการทำศัลยกรรมได้ โดยให้เหตุผลว่าเนื่องจากบุคคลมีสิทธิในความคุ้มกันส่วนบุคคลที่จะอยู่โดยลำพัง หรือในคดี Time, Inc. V Hill ผู้พิพากษา Abe Fortas ให้เหตุผลว่า บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะใช้ชีวิตตามที่ตนเองเลือกโดยปราศจากการล่วงล้ำ (live one's life as one choose, free from intrusion)

ในคดี Doe V Bolton ผู้พิพากษา William O. Douglas ได้กล่าวไว้ในความเห็นแย้งท้ายคำพิพากษาโดยอ้างถึงสิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง (right to be let alone) และอธิบายว่าสิทธินี้ครอบคลุมถึงสิทธิของปัจเจกบุคคลในการวางแผนที่จะทำกิจกรรมของตน หากมิใช่การกระทำที่เป็นอันตรายต่อสังคมแล้ว ประชาชนทุกคนย่อมเลือกวิถีชีวิตซึ่งตนคิดว่าดีที่สุดได้³⁸ นอกจากนี้ ผู้พิพากษา Cooley ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวว่าเป็นสิทธิที่จะอยู่โดยลำพังปราศจากการแทรกแซงเช่นกัน โดยอธิบายไว้ในตำรากฎหมายละเมิดของท่านว่า “บุคคลมีสิทธิในความคุ้มกันส่วนบุคคลอย่างสมบูรณ์ (Right of complete immunity) หรือเรียกอีกอย่างว่าสิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง (Right to be let alone) สิทธิดังกล่าวนี้ส่งผลให้บุคคลอื่นมีหน้าที่ไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือความเสียหายต่อบุคคลนั้น”³⁹

อย่างไรก็ตาม การพิจารณา สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวว่าเป็นสิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง ตามแนวคิดของ Samuel D. Warren และ Louis D. Brandies นั้นก็ยังมีปัญหาอีกหลายประการ เช่น ประเด็นความชัดเจนว่าเรื่องราวใดบ้างที่จะอยู่ในขอบเขตของสิทธิที่จะอยู่โดยลำพังนอกจากนี้ Anita Allen มองว่าหากพิจารณาสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวว่าเป็นสิทธิที่จะอยู่โดยลำพังอาจทำให้การพิจารณาสิทธินี้กว้างเกินไป การกระทำต่อบุคคลอื่นอาจจัดเป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวได้ทั้งหมด เช่น การชกหน้าผู้อื่นหรือการแอบมอง

³⁶ Ibid.

³⁷ Union Pacific Railway Co. v. Botsford, 141 U.S. 250 (1891)

³⁸ Doe V Bolton, 410 U.S. 179,213 (ค.ศ. 1973)

³⁹ Cooley M Thomas, Treatise of the law of Torts (Chicago:Callagan and Company,1930)

ผู้อื่น⁴⁰ Ferdinand Schoeman เห็นว่า Samuel D. Warren และ Louis D. Brandies มิได้นิยามอย่างชัดเจนว่าอะไรคือสิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง⁴¹ Edward Bloustein เห็นว่าบทความของ มุ่งเน้นที่การพิจารณาช่องโหว่ของกฎหมายคอมมอนลอว์สหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับละเมิดมากกว่าที่จะมุ่งสร้างแนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว⁴² อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิที่จะอยู่โดยลำพังของ Samuel D. Warren และ Louis D. Brandies ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญต่อการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวต่อมา

2.11 แนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในแง่ของความลับ(Secrecy)

แนวคิดนี้พิจารณาสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในแง่ของความลับ (Secrecy) กล่าวคือ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจะถูกละเมิดก็ต่อเมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับของบุคคล

ผู้พิพากษา Richard Posner ได้อธิบาย สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว อาจแยกพิจารณาออกเป็นสองนัย กล่าวคือ⁴³

นัยแรก สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในแง่ของการอยู่ลำพัง (Being left alone) โดยนัยนี้ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจะถูกละเมิดเมื่อมีการล่วงล้ำหรือรุกรานด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การติดต่อโดยมิได้เรียกร้อง (Unsolicited contact) เสียงดังรบกวน เสียงดนตรีที่ไม่พึงประสงค์ เป็นต้น

นัยที่สอง สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในแง่การปกปิดข้อมูล (Concealment of information) โดยนัยนี้ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจะถูกละเมิดเมื่อข้อมูลของบุคคลถูกผู้อื่นรับรู้โดยฝ่าฝืนความประสงค์ของบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลนั้น

⁴⁰ Allen L. Anita (1988). *Uneasy Access: Privacy for Women in a Free Society*, Rowman & Littlefield.

⁴¹ Schoeman, Ferdinand, *Privacy: Philosophical Dimensions of literature*, “Philosophical Dimensions of privacy: An Anthology”, Schoeman, Ferdinand(ed.), (UK:Cambridge University Press,1984)

⁴² Bloustein, Edward, “Privacy as an Aspect of Human Dignity” , “Philosophical Dimensions of privacy: An Anthology”, Schoeman, Ferdinand(ed.), (UK:Cambridge University Press,1984)

⁴³Posner, Richard, *Economic analysis of law*, 5th edition (USA:Aspen Law & Business, 1998)

David H. Flaherty อ้างอิงถึงคำอธิบายของAlan F. Westin ในการพิจารณาขอบเขตของความเป็นส่วนตัว โดยแยกเป็นลักษณะต่าง ๆ สามลักษณะ⁴⁴ โดยลักษณะที่สองนั้น คือ ความเป็นส่วนตัวในเชิงความลับ (Secrecy) ในแง่มุมนี้ ขอบเขตของความเป็นส่วนตัวนั้นจะมุ่งเน้นถึงการจำกัดการเข้ามาล่วงรู้ถึงข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเฉพาะตัวบุคคลนั้นๆ

ภายใต้แนวคิดนี้ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะปกปิดข้อมูลเรื่องต่าง ๆ ของตน ดังนั้น การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลหรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้เป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิในแง่การรักษาความลับของเจ้าของข้อมูล

2.12 แนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในบริบทเชิงขอบเขต

สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว อาจพิจารณาได้ว่ามีลักษณะเชิงสัมพัทธ์ (Relative) กล่าวคือ ในการเกิดขึ้นและคงอยู่ของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวนี้ จะพิจารณาเปรียบเทียบ ในบริบทเชิงขอบเขตประกอบด้วย กล่าวคือในบริบทนี้จะพิจารณาแบ่งแยก ความเป็นส่วนตัว (Private) ออกจาก ส่วนที่เป็นสาธารณะ (Public) มีนักคิดจำนวนมากที่อธิบายแนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบทของขอบเขต จะเห็นได้ว่า แนวความคิดว่าด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกิดขึ้นมานาน ก่อนที่จะมีการ บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร แนวคิดในการแบ่งแยกขอบเขต “ส่วนตัว” กับ สาธารณะ ปรากฏขึ้นตั้งแต่สมัยกรีก โรมัน ตามกฎหมายโรมันนั้น การเข้าไปในบ้านของบุคคลอื่นโดยมิได้รับอนุญาตนั้นเป็นการละเมิดต่อความเป็นส่วนตัว (to enter a man's house against his will.. was regarded as an invasion of his privacy) แม้ว่าการเข้าไปเช่นนั้น จะกระทำไปโดยมีหมายก็ตาม ซึ่งตรงกับแนวคิดพื้นฐานของกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ว่า บ้านของบุคคลเปรียบเสมือนเป็นปราสาทของเขา (every man's house is his castle)⁴⁵ องค์ความรู้ที่ว่าด้วย เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ ในความเป็นอยู่ส่วนตัวนี้เกิดจากแนวความคิดทางปรัชญา ในทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ อันเป็นพื้นฐานเรื่องสิทธิและเสรีภาพ คำอธิบายของนักคิดชาวตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อสังคมตะวันตกอย่าง Thomas Hobbes, John Lock, Montesquie, Immanuel Kant ล้วนให้ความสำคัญแก่สิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน พื้นฐานของธรรมชาติ (Nature) โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิพลเมือง และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการแบ่งแยก เป็นกฎหมายมหาชน และกฎหมายเอกชนในปัจจุบัน

⁴⁴ David H. Flaherty, Ibid.

⁴⁵ Hunter's Roman Law (3d ed.), 149 [Online] available from; http://historyofprivacy.net/pavesich_v.htm

⁴⁶ Mark Littman and Peter Carter-Ruck, A Report by Justice: Privacy and the Law (London: Stevens & Sons Limited,1970)

แนวคิดพื้นฐานของการพิจารณาสิทธิในความเป็นส่วนตัวจากบริบทเชิงขอบเขตนี้ มาจากความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความต้องการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม แต่การอยู่ ร่วมกันในสังคมเอกชน แต่ละคนย่อมมีขอบเขต หรือพื้นที่ที่แยกต่างหากจากสังคมอย่างเคร่งครัด ซึ่งอาจเรียกได้ว่า วิถีชีวิตตามธรรมชาติของมนุษย์ อาจแบ่งได้เป็นสองส่วน คือ

1. ส่วนที่เป็น ชีวิตสาธารณะ (Public Life) คือ การดำเนินชีวิตที่ต้องมีความสัมพันธ์ กับผู้อื่น หรือต่อสาธารณชน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสภาพความเป็นจริงในสังคมที่ว่า ปังเจกบุคคลย่อมไม่อาจอยู่อย่างโดดเดี่ยว (no man is an island) เนื่องจากในการดำเนินชีวิตย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมได้

2. ส่วนที่เป็น ชีวิตส่วนตัว (Private Life) คือ การดำเนินชีวิตด้วยตัวเอง เป็นชีวิตส่วนที่แยกออกจากสังคม หรือจากผู้อื่น เรียกว่า เป็นชีวิตส่วนตัว

นักวิชาการจำนวนมากยอมรับว่า การแบ่งแยกระหว่างขอบเขตส่วนตัว และสาธารณะ เป็นเรื่องที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้อย่างชัดเจน คำอธิบายต่าง ๆ โดยนักวิชาการ หรือจากคำตัดสินของศาล จึงเป็นเพียงแนวทางในการพิจารณาเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวมีความเป็นพลวัตร และแตกต่างกันไปตามสังคมต่าง ๆ ขอบเขตระหว่างความเป็นส่วนตัว กับ สาธารณะ จึงเกี่ยวข้องกับโครงสร้างกิจกรรม ของมนุษย์ในสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังผันแปรได้ตามสมัยนิยม และแนวความคิดว่าด้วย ศีลธรรมอันดีของประชาชนในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย⁴⁶ ดังนั้น ขอบเขตดังกล่าวจึงไม่ควรจำกัด แต่เพียงข้อพิจารณาเกี่ยวกับทฤษฎีกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติในปัจจุบันเท่านั้น แต่ควรศึกษา แนวคิดคำสอน และแนวทางปฏิบัติดั้งเดิมในสมัยโบราณประกอบด้วย

การแบ่งแยกขอบเขตระหว่าง “ส่วนตัว” กับ “สาธารณะ” ในสมัยโบราณพบได้จากทฤษฎี “divine right of kings” ซึ่งนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาขอบเขต “ส่วนตัว” กับ “สาธารณะ” หลักการนี้อธิบายว่าพื้นที่สาธารณะ คือพื้นที่ที่มีขอบเขต หรือกว้างขวาง เพียงแค่พื้นที่ ส่วนตัวของกษัตริย์เท่านั้น ในขอบเขตดังกล่าว ทุกคนต้องให้ความเคารพ เพราะถือว่าเป็นสิทธิที่พระเจ้าประทานมาให้แก่กษัตริย์เท่านั้น เหตุผลที่ถือว่าทรัพย์สินส่วนตัวของกษัตริย์อยู่ในขอบเขต สาธารณะ เพราะหากจะว่ากันจริง ๆ แล้ว ทรัพย์สินของกษัตริย์มีไว้เพื่อการพัฒนารัฐ หรือ ชาติ บ้านเมือง ดังนั้น บทบัญญัติหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้กับทรัพย์สินของเอกชน นอกจากนี้ในระบอบการ ปกครองระบอบศักดินา กษัตริย์สามารถประทานทรัพย์สินหรือศักดินาแก่บุคคลใดก็ได้ที่สวามิภักดิ์ บุคคลเหล่านั้นก็จะได้รับสิทธิดังกล่าวไปด้วย และสิทธิที่บุคคลหนึ่ง

ได้รับความกรุณาจากกษัตริย์ เป็นสิทธิที่ทุกคนต้องให้ความเคารพ และไม่สามารถมีใครกล่าวอ้างต่อสิทธินั้นได้เช่นกัน⁴⁷

จากแนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบทของสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ในมุมมองดังกล่าวมีการแสดงถึงขอบเขตของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเช่นกัน เช่น John Locke อธิบายขอบเขตส่วนตัว และขอบเขตสาธารณะไว้ในงานเขียน The Second Treatise on Government (ค.ศ. 1960) “ส่วนตัว” หมายถึง สถานที่บุคคลมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ที่จะกำหนดการกระทำของตนเอง กำหนดการใช้ทรัพย์สินของตน และกำหนดความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ตามที่เขาคิดว่าสมควร ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายธรรมชาติ John Locke ได้เสนอแนวความคิด ทรัพย์สินส่วนตัว บุคคลควรมีสิทธิในทรัพย์สินของเขาเองอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากทรัพย์สินนั้นบุคคลได้มาตามความเหนื่อยยาก และด้วยแรงงานของเขา ด้วยเหตุนี้สิ่งใดที่เขาได้มาได้ยึดถือเพื่อตัวเองเป็นทรัพย์สินส่วนตัว และแบ่งแยกต่างหากจากสาธารณะ หรือของคนทั่วไปในสังคม⁴⁸ อย่างไรก็ตาม John Locke สรุปว่าการแบ่งขอบเขตของสาธารณะกับส่วนตัวจริง ๆ แล้วมีความซับซ้อนอีกมาก

David H. Flaherty อ้างอิงถึงคำอธิบายของ Alan F. Westin ในการพิจารณาขอบเขตของความเป็นส่วนตัว โดยแยกเป็นลักษณะต่าง ๆ 3 ลักษณะ¹³ กล่าวคือ

1 ความเป็นส่วนตัวที่จะอยู่อย่างสันโดษ (solitude) โดยมุ่งเน้นในเชิงกายภาพ กล่าวคือ การจำกัดการเข้าถึงโดยบุคคลอื่น ๆ

2 ความเป็นส่วนตัวในเชิงความลับ (Secrecy) ในแง่มุมนี้ ขอบเขตของความเป็นส่วนตัวนั้นจะมุ่งเน้นถึงการจำกัดการเข้ามาล่วงรู้ถึงข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเฉพาะตัวบุคคลนั้น ๆ

3 ความเป็นส่วนตัวในเชิงการมีอิสระเหนือกิจกรรมต่าง ๆ ของตน (Autonomy) ในแง่มุมนี้ บุคคลมีความสามารถในการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของตนว่าจะกระทำหรือไม่กระทำใดอันเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลนั้น

Alan F. Westin ยังอธิบายว่า สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว พิจารณาได้จากหลายบริบท โดยอธิบายว่าการพิจารณาความเป็นส่วนตัวนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีมิติ ไม่อาจพิจารณาเพียงด้านใดหรือมิติใดเพียงประการเดียวได้

⁴⁷Maurizio Passerin d'Entrèves and Ursula Vogel Editor, Public and Private : Legal, political and philosophical perspectives. (New York : Routledge, 2000)

⁴⁸Judith Wagner Decew, Ibid.

¹³David H. Flaherty, Ibid.

จะต้องพิจารณามิติต่าง ๆ ประกอบกัน นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงมิติทางสังคม และวัฒนธรรมประกอบกัน จึงอาจเพียงพอแก่การศึกษาถึงความเป็นส่วนตัว⁴⁹

Samuel D. Warren และ Louis D. Brandeis ได้กล่าวถึง ขอบเขตของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้โดยแบ่งแยกความเป็นส่วนตัวไว้สองกรณี กล่าวคือ

1. ความเป็นส่วนตัวในทางนามธรรม เกี่ยวกับ การที่บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงอารมณ์ และความรู้สึก เสรีภาพในทางความคิด

2. ความเป็นส่วนตัวในทางรูปธรรมหรือทางกายภาพ เกี่ยวกับ การอยู่โดยลำพัง ปราศจาก การรบกวน กล่าวคือ เป็นสถานะที่บุคคลจะรอดพ้นจากการสังเกต การรู้เห็น การสืบความลับ และปราศจากการแทรกแซงทางสังคม

Warren และ Brandeis อธิบายว่าการอยู่อย่างสันโดษ ไม่ติดต่อสัมพันธ์กับสังคม เป็น ขอบเขตที่บุคคลควรได้รับความเคารพ และได้รับความคุ้มครอง เพื่อให้สามารถพัฒนาบุคลิก ลักษณะตามที่ต้องการ และมีสิทธิที่จะแสวงหาความสุขในชีวิตตามวิถีทางที่อาจเป็นไปได้ และเป็น ความพอใจตราบเท่าที่การแสวงหาความสุขนั้นไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น หรือสาธารณะ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่จะอยู่อย่างสันโดษในขอบเขตหนึ่ง ซึ่งหากเกินจากขอบเขตนี้ไปจะเป็นขอบเขตที่บุคคลนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสาธารณะ

แนวความคิดดังกล่าวปรากฏในบทความในปี.ศ. 1980 ที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของสหรัฐอเมริกาต่อมา นั่นคือบทความเรื่อง “The right to Privacy” โดย Warren และ Brandies⁵⁰

Judith Wegner อธิบายการแบ่งแยกขอบเขตส่วนตัวกับสาธารณะ โดยอ้างอิง คำสอนของ Aristotle ในคำสอนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์ ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ย่อมประกอบไปด้วยชีวิต 2 ส่วน คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สาธารณชน และส่วนที่แยกออก จากสาธารณชนซึ่ง Aristotle อธิบายว่า ในขอบเขตที่เรียกว่า polis นี้ ด้วยเหตุที่ธรรมชาติของมนุษย์ ต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม มนุษย์มีความตั้งใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ แต่การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม บุคคลแต่ละคนมีขอบเขตที่เรียกกันว่า oikis ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่แยกต่างหากจากสังคมอย่างเคร่งครัด ซึ่งได้แก่ บ้าน และวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในบ้าน หรือในครอบครัว การมีเพศสัมพันธ์ การเกิด การตาย จากคำสอนนี้ oikis

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Warren D Samuel , Brandies D., The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890, [Online] available at <http://www.lawrence.edu/fast/boardmaw>.

น่าจะหมายถึงเขตแดน ที่เป็น “ส่วนตัว” และกิจกรรมที่เป็นการเฉพาะตัวบุคคล และสมาชิกในครอบครัว ส่วน polis น่าจะ หมายถึงพื้นที่ “สาธารณะ” ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวทางการแบ่งแยกขอบเขตความเป็นส่วนตัวกับสังคมด้วยปัจจัย 3 ประการ กล่าวคือ

1. โครงสร้างของกิจกรรมของมนุษย์ โดยแบ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับสาธารณชน และ กิจกรรมที่เป็นการเฉพาะตัว

2. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

3. แนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคม

การแบ่งขอบเขตต้องประกอบไปด้วยข้อพิจารณาทั้ง 3 ประการ จะยึดถือเพียงข้อใด ข้อหนึ่งไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับโครงสร้างโดยรวมของสังคม

Hillel Steiner เสนอทฤษฎี อสมมาตร (Asymmetry thesis)⁵¹ ในการแบ่งแยกขอบเขตส่วนตัว และ สาธารณะ กล่าวคือ ทั้งความเป็นส่วนตัวและสาธารณะนั้น ต่างมีส่วนที่ไม่เหมือนกัน (Having sides that are not alike) โดยมีลักษณะดังนี้

1. เป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกัน หรือไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิง (Entirely non-identical)

2. สาระสำคัญของทั้งสองสิ่งมีที่มาจากซึ่งกันและกัน (the contents of the former are instrumentally derived from the content of the latter)

ลักษณะสองประการนี้ เปรียบได้กับวงกลม 2 วงซ้อนทับกันอยู่ ในวงกลมใหญ่เปรียบ กับพื้นที่ “สาธารณะ” ซึ่งมีวงกลมเล็ก ซึ่งเปรียบกับพื้นที่ “ส่วนตัว” หากพื้นที่วงกลมเล็ก (ส่วนตัว) มี มากพื้นที่วงกลมใหญ่ (สาธารณะ) ก็จะมีน้อยลง หรือเช่นเดียวกัน หากพื้นที่วงกลมใหญ่ (สาธารณะ) มีมาก ก็จะทำให้พื้นที่วงกลมเล็ก (ส่วนตัว) น้อยลง

ทฤษฎี อสมมาตร หรือ “Asymmetry thesis” แสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ (relative) ของ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว กล่าวคือ ถึงแม้ว่าขอบเขตของสิทธิทั้งสอง จะเป็นขอบเขตที่อยู่ตรงข้ามกัน แต่ ความมีอยู่ของขอบเขตนั้นแค่นั้นเพียงใด ย่อมมีความสัมพันธ์กันอยู่และ ถือเป็นตัวกำหนดขอบเขตเนื้อหา สาระซึ่งกันและกันอยู่ อย่างไรก็ตาม Hillel Steiner มิได้จำแนกรายละเอียดว่า สิ่งใด หรือกิจกรรมใด บ้างจัด อยู่ในขอบเขตส่วนตัว และสิ่งใด หรือกิจกรรมใดบ้างจัดอยู่ในขอบเขตของสาธารณะ เพียงแต่อธิบายถึงสิ่งสอง สิ่ง ตรงข้ามกัน อย่างไรก็ตามพื้นที่ตรงข้ามกันนี้ ต้องเป็นพื้นที่ซึ่งวิญญูชนทั่วไปสามารถยอมรับได้ ซึ่งอาจเรียก ได้ว่า เป็นสิ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นพ้อง หรือได้มีการสรุปรวมกันว่าสิ่งนั้นมี คุณค่าหรือมีเหตุ

⁵¹Maurizio Passerin d' Entreves and Ursula Vogel Editor, Public and Private: Legal, Political and philosophical perspectives (Routledge,2000),

สมควรยอมรับได้⁵² ซึ่ง John Rawls อธิบายว่า เหตุสมควรที่ประชาชนยอมรับได้นี้⁵³ เรียกว่า Public reason กล่าวคือ เป็นคุณค่าร่วมกันของประชาชน ซึ่งอาจผ่านกระบวนการโต้แย้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือ การแสดงความรู้สึกว่าเห็นด้วยหรือไม่ แม้ว่าแนวคิดดังกล่าวจะไม่อาจระบุเจาะจงถึงกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่อยู่ในขอบเขตความเป็นส่วนตัว และขอบเขตสาธารณะได้อย่างชัดเจน แต่ก็เป็นการรอบแนวคิดที่สำคัญในการพิจารณาสิทธิในความเป็นส่วนตัวในบริบทเชิงขอบเขต สำหรับประเด็นที่ว่า กิจกรรมหรือพฤติกรรมใดที่จัดอยู่ในขอบเขตความเป็นส่วนตัว ก็ต้องพิจารณาไปในบริบทของแต่ละสังคมและวัฒนธรรมนั่นเอง ขอบเขตนี้สามารถใช้เป็นกรอบในการพิจารณาว่า กิจกรรมหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับการถ่ายภาพ จะอยู่ในขอบเขตส่วนบุคคลที่บุคคลควรได้รับการคุ้มครอง หรืออยู่ในขอบเขตสาธารณะ ซึ่งได้รับความคุ้มครองน้อยกว่า

Hannah Arendt อธิบายลักษณะสำคัญของพื้นที่ “สาธารณะ” ซึ่งเป็นด้านตรงข้ามของ พื้นที่ส่วนตัวไว้ว่า

1. เป็นพื้นที่ที่ทุกอย่างสามารถเปิดเผยได้ เป็นที่ที่ทุกอย่างสามารถปรากฏแก่สายตา ของทุกคนสามารถได้ยิน ได้ฟัง และเป็นสิ่งที่สามารถเผยแพร่ได้อย่างกว้างขวาง
2. เป็นที่ที่บุคคลดำเนินชีวิตในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชนคนอื่น ๆ เป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถพบปะ สังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โต้แย้ง พุดคุยถึงความแตกต่าง และ เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันในสิ่งที่สังคมให้ความสนใจ หรือเรื่องที่มีผลกระทบต่อสังคม

ในทางตรงข้ามกับพื้นที่สาธารณะ ก็คือ พื้นที่ “ส่วนตัว” คือ พื้นที่มีลักษณะตรงข้าม หรือส่วนที่แยกออกจาก พื้นที่สาธารณะ และลักษณะทั้งสองประการที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยในพื้นที่ส่วนตัว⁵⁴

หลักกฎหมายเยอรมันอธิบายการแบ่งแยกขอบเขต “ส่วนตัว” กับ “สาธารณะ” โดยอาศัยหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เรื่องที่ไม่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่ได้มีผลกระทบต่อสังคม เช่น เรื่องราวของบุคคลที่ ไม่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น หรือไม่มีผลต่อสาธารณะ ได้แก่เรื่องเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกายของบุคคล ทรัพย์สิน
2. กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคล คือ สิทธิที่จะถอนตัวออก จากสังคม พฤติกรรมของเฉพาะตัวของบุคคล หรือกิจกรรมทางสังคม และวัฒนธรรม เช่น การ ดำเนินชีวิตของสมาชิก

⁵² Ibid

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid .

ในครอบครัวการทำมาหาได้ซึ่งทรัพย์สินเงินทอง ที่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ สังคม การประกอบอาชีพ การติดต่อสื่อสาร ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ เช่น ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเพื่อนร่วมงาน หรือภายในกลุ่มบุคคลที่ตั้งขึ้น ความสัมพันธ์ทางเพศ เป็นต้น

3. การติดต่อสื่อสาร หรือการสนทนาในเรื่องที่มีลักษณะเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล เช่น การติดต่อสื่อสารทางจดหมาย การสนทนาทางโทรศัพท์ โทรเลข หรือทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่อาจถูกให้คำนิยามอยู่ในขอบเขตของความเป็นส่วนตัวซึ่งสมาชิกของสังคมมีเหตุผลควรคาดหมายได้ว่า เรื่องราวดังกล่าวสมควรได้รับการเก็บไว้กับตัวเราเอง เช่น การเขียนจดหมายตอบโต้ หรือเอกสารของตัวเอง หรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับร่างกายจิตใจ เรื่องครอบครัว บ้าน หรือความสัมพันธ์อื่น ๆ ของตัวเขา⁵⁵

จากหลักกฎหมายเยอรมันดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นแนวทางการแบ่งแยกขอบเขตของ “ส่วนตัว” กับ “สาธารณะ” ซึ่งไม่สามารถพิจารณาจากปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงประการเดียวได้ ต้องพิจารณาในแง่มุมต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้วประกอบกัน กรณีนี้ Jed Rubenfield ศาสตราจารย์คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัย Yale ได้ ให้เหตุผลไว้ว่า การให้ความหมายของความเป็นส่วนตัวที่ดีที่สุดก็ เหมือนกับการพิจารณาว่าภาพยนตร์นั้นเป็นลามกอนาจารหรือไม่ ซึ่งผู้พิพากษาอาจไม่สามารถบอกได้เข้าข่ายลามกอนาจารหรือไม่ แต่จะสามารถรู้ได้เมื่อได้ชมเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ในการวินิจฉัยว่าเรื่องใดเป็นเรื่อง “ส่วนตัว” หรือไม่จะทราบได้จะต้องได้เห็นเรื่องนั้นเสียก่อน⁵⁶

ดังนั้น หากพิจารณาภายใต้แนวคิดนี้ จะเห็นได้ว่า การพิจารณา ว่าสิ่งใดอยู่ในขอบเขตความเป็นส่วนตัว ไม่อาจพิจารณาได้จากลายลักษณ์อักษร แต่ต้องพิจารณาจาก เนื้อหาของเรื่องนั้นๆ อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่า สิ่งเหล่านี้อยู่ในขอบเขตของความเป็นส่วนตัว

1. บารุณภาพในทางกายภาพของบุคคล กล่าวคือ ความเป็นส่วนตัวในทางกายภาพ หรือเนื้อตัวร่างกายของบุคคล ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีอิสระที่จะกำหนดตัวเองได้ตามเจตจำนงที่ประสงค์ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมของตนเอง หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ของตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสามารถใช้

⁵⁵ Patrick Birkinshaw, Ibid.

⁵⁶ Jed Rubenfield, The Right of Privacy, Harvard Law Review 102, February, 1989. (Jed Rubenfield, ได้อ้างถึงคดี Jacobellis v. Ohio 376 U.S. 184,197 ,1964)

สิทธิดังกล่าวได้นั้น แต่ละบุคคลต้องเคารพในสิทธิในชีวิต และร่างกาย และเคารพในขอบเขตปริมณฑลส่วนบุคคลของแต่ละคน⁵⁷

2. ข้อมูลอันมีลักษณะเป็นส่วนตัวของบุคคล ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นข้อมูลข่าวสารที่ไม่ใช่ใครก็ได้ที่จะสามารถเข้าถึงได้ การเก็บเป็นความลับ หรืออย่าง น้อยต้องสามารถปฏิเสธมิให้มีการนำไปเปิดเผยได้ ซึ่งในความหมายนี้บุคคลต้องมีความสามารถ ในการคิดและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (Self – Determination) บุคคลมีสิทธิที่จะกำหนดขอบเขต และตัดสินใจเกี่ยวกับการข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับตนเองว่าจะเปิดเผย หรือเผยแพร่ต่อสาธารณะ หรือบุคคลภายนอกได้ทราบแค่ไหนเพียงไรและด้วยเจตนาที่แท้จริง มิใช่เกิดจากการ หลอกลวง หลงผิด หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลบางประการ เช่น ข้อมูลข่าวสารที่มีความละเอียดอ่อน การเปิดเผยไม่เป็นเพียงแค่เปิดเผยให้สาธารณะ หรือบุคคลภายนอกได้รู้แล้ว ก็จบกันไป แต่อาจส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิเสรีภาพ เกียรติยศชื่อเสียง และชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าของข้อมูลข่าวสารนั้นแนวความคิดการใช้สิทธิพัฒนาบุคลิกภาพของตนเกิดจากแนวความคิดในการยอมรับว่าศักดิ์ศรีของมนุษย์ เป็นสิ่งที่แต่ละคนไม่ได้บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะพัฒนาบุคลิกภาพของเขา ได้แก่ สิทธิของบุคคลที่จะใช้ชื่อ สิทธิที่มีเหนือชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ สิทธิในชื่อเสียงเกียรติคุณ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ภายในขอบเขต “ส่วนตัว”(Private Sphere)ปัจเจกชนแต่ละคนย่อมมีอิสระในการ กระทำการ หรือละเว้นกระทำการใด ๆ โดยปราศจากความเกี่ยวข้องจากสังคม บุคคลมีสิทธิที่จะกีดกันปัจเจกชนคนอื่น หรือแม้แต่รัฐมิให้รบกวน หรือล่วงละเมิดในพื้นที่ส่วนตัวนี้ได้ บุคคล ต้องมีความสามารถในการคิด และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (Self – Determination) ในการตัดสินใจในเรื่องที่อยู่ในขอบเขตส่วนตัวของตน

จากการพิจารณาสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในบริบทเชิงขอบเขตดังกล่าว ผู้วิจัย ตั้งข้อสังเกตว่า สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว นั้นมีลักษณะสำคัญสองประการ กล่าวคือ ประการแรก ขอบเขตความเป็นส่วนตัวมีลักษณะความเป็นอัตวิสัย (Subjective) ขึ้นอยู่กับตัวแปรด้านวัฒนธรรมและทัศนคติของคนในสังคมนั้นๆ

ประการที่สอง ขอบเขตความเป็นส่วนตัวของบุคคล มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา กิจกรรมบางอย่างที่เคยอยู่ในขอบเขตสาธารณะในยุคสมัยหนึ่ง อาจแปรสภาพเป็นสิ่งซึ่งอยู่ในขอบเขตของความเป็นส่วนตัว ในอีกยุคสมัยหนึ่ง

เนื่องจากลักษณะความเป็นพลวัตของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ที่ไม่คงที่ (static) เนื่องจากสามารถเปลี่ยนแปลง ขยายความออกไป ดังนั้น สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to privacy) อาจแตกย่อยออกมา

⁵⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญใหม่, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543)

เป็นสิทธิต่างๆได้อีกหลายประการ เช่น สิทธิในการดำเนินชีวิตและกำหนดความเป็นตัวตนของตนเอง (Self-determination) สิทธิในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น สิทธิที่จะสมรสหรือสร้างครอบครัว สิทธิที่จะทำแท้ง สิทธิในการมีชีวิต สิทธิที่จะเลือกศาสนาและการเมือง⁵⁸ เมื่อสภาพสังคมมีการพัฒนาเทคโนโลยีก็มีการเรียกร้องสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในมิติต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น สิทธิที่จะไม่ถูกถ่ายภาพโดยมิได้รับรู้และยินยอม⁵⁹ สิทธิที่จะไม่ถูกรบกวนด้วยการติดต่อจากธุรกิจขายตรงโดยผู้รับการติดต่อมิได้เรียกร้อง⁶⁰ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวมีลักษณะเป็นพลวัตสามารถพัฒนาขยายตัวออกไปได้ตามสภาพสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นอาจมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวชนิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาได้เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอีกในอนาคต

จากลักษณะพื้นฐานของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่มีลักษณะความเป็นอัตวิสัยและความเป็นพลวัตดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถนำมาประกอบการพิจารณา เรื่องราว กิจกรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดอยู่ในขอบเขตใด กล่าวคือ หากพิจารณาอย่างกว้างๆในบริบททางสังคม วัฒนธรรม ทั่วไปแล้ว เรื่องในกลุ่มต่อไปนี้ อาจจัดอยู่ในขอบเขตของความเป็นอยู่ส่วนตัวได้

- 1 เรื่องเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกาย การประกอบกิจกรรมส่วนตัวเช่น การแต่งกาย การขับถ่าย การประกอบอาชีพ การมีเพศสัมพันธ์
- 2 เรื่องเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารเฉพาะตัว เช่น สิทธิในการสนทนาทางโทรศัพท์โดยปราศจากการดักฟังจากบุคคลอื่น สิทธิที่จะไม่ถูกเปิดดูจดหมายที่จำหน่ายถึงตน
- 3 เรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคล เช่น การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตน
- 4 เรื่องเกี่ยวกับทัศนคติและความเชื่อ เช่น สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา หรือแนวคิดทางการเมือง รวมถึงรสนิยมการดำเนินชีวิตในเรื่องต่าง ๆ

⁵⁸ Trudy Hayden, Evan Hendricks, Jack D. Novik, Your Right to Privacy : A basic Guide to Legal Rights in an Information Society (US: Southern Illinois University Press, 1990)

⁵⁹ คณาธิป ทองรวีวงศ์, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกถ่ายภาพโดยมิได้รับรู้และยินยอม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จ, 2552)

⁶⁰ คณาธิป ทองรวีวงศ์, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว : ศึกษากรณีการรบกวนสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยธุรกิจขายตรง, (กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จ, 2553)

โดยทั่วไปแล้วเรื่องเหล่านี้จัดว่าอยู่ในขอบเขตของความเป็นส่วนตัวซึ่งปัจเจกบุคคลย่อมสามารถเลือกกำหนดและตัดสินใจ โดยปราศจากการสอดเข้าเกี่ยวข้องจากรัฐหรือบุคคลภายนอกได้ อย่างไรก็ตามในบางกรณีรัฐอาจเข้ามาแทรกแซงด้วยเหตุผลของประโยชน์สาธารณะเช่น การจำกัดสิทธิในทางทรัพย์สิน เป็นต้น

2.13 แนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในบริบทของข้อมูลส่วนบุคคล

หากพิจารณาสหสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในแง่ข้อมูลแล้ว งานวิจัยนี้พบว่าแนวคิดการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสะท้อนออกมาในหลักกฎหมายอันจะเห็นได้จากกฎหมายภายในของประเทศต่างๆซึ่งกำหนดขอบเขตและนิยาม ความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลแตกต่างกันออกไป นอกจากกฎหมายภายในของประเทศต่างๆแล้ว ในระดับระหว่างประเทศยังมีข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการนิยามความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลด้วย โดยอาจพิจารณาเป็นตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

ในระดับกฎหมายระหว่างประเทศ จะเห็นได้จากการที่ องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและการส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศ (OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data) โดยได้นิยามความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ว่า หมายถึง ข้อมูลข่าวสารใดเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ระบุหรือสามารถระบุตัวบุคคลได้⁶¹

สำหรับในระดับของกฎหมายประเทศต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่ามีหลายประเทศได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นการเฉพาะ

ในกรณีสหภาพยุโรป (European Union) นั้น EU Directive 95/46/EC, The Data Protection Directive ได้กำหนดนิยาม ข้อมูลส่วนบุคคล (personal data) ไว้ว่า หมายถึง ข้อมูลข่าวสารใดๆที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งระบุหรือสามารถระบุตัวบุคคลได้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยเฉพาะการอ้างถึงเลขรหัสประจำตัวหรือปัจจัยเฉพาะอื่นๆเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ จิตวิทยา จิตใจ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสถานะทางสังคม⁶²

⁶¹ "personal data" means any information relating to an identified or identifiable individual (data subject); OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data, part 1 , general definition, [Online] available from, <http://www.oecd.org/document>

⁶² "personal data" shall mean any information relating to an identified or identifiable natural person ("data subject"); an identifiable person is one who can be identified, directly or

สหราชอาณาจักร ได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูล (The Data Protection Act 1998 (DPA)) ตามแนวทางของ Directive 95/46/EC โดยนิยามความหมายของข้อมูลส่วนบุคคล (personal data) ไว้ว่าหมายถึง “ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของบุคคลซึ่งสามารถระบุตัวบุคคลได้จากข้อมูลนั้นเอง หรือจากข้อมูลหรือจากข่าวสารจากการควบคุมของผู้ควบคุมข้อมูล และรวมถึงการแสดงความคิดเห็น คำบอกเล่าใด ๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลที่ผู้อื่นหรือบุคคลที่สามได้กล่าวถึงเจ้าของข้อมูล”

ประเทศออสเตรเลียได้มีการออกกฎหมายความเป็นส่วนตัว (The Privacy Act 1998) นิยามความหมายของข้อมูลส่วนบุคคล ("personal information") ไว้ว่า หมายถึงข้อมูลหรือความคิดเห็น ซึ่งรวมถึงข้อมูลหรือความคิดเห็นที่เป็นส่วนหนึ่งของฐานข้อมูล ไม่ว่าจะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าจะถูกบันทึกอยู่ในรูปแบบใดที่สามารถบ่งชี้ตัวบุคคลได้อย่างชัดเจน หรือสามารถยืนยันได้จากข้อมูลหรือความเห็น⁶³

ประเทศแคนาดา ได้มีการออกกฎหมาย “Personal Information Protection and Electronic Document Act , 2000” โดยได้นิยามความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ว่า “ข้อมูลข่าวสารที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ แต่ไม่รวมถึง ชื่อ ตำแหน่ง หรือที่อยู่ทางธุรกิจ หรือหมายเลขโทรศัพท์ของลูกจ้างในองค์กร”⁶⁴

สำหรับประเทศไทยนั้น แม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นการเฉพาะ แต่การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้มีการบัญญัติรวมไว้ในหลักการของ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งได้นิยามความหมายของ “ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” ไว้ในมาตรา 4 ว่า หมายถึง “ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้

indirectly, in particular by reference to an identification number or to one or more factors specific to his physical, physiological, mental, economic, cultural or social identity;

⁶³ “personal information” means information or an opinion (including information or an opinion forming part of a database), whether true or not, and whether recorded in a material form or not, about an individual whose identity is apparent, or can reasonably be ascertained, from the information or opinion. The Privacy Act 1998 [online] available from, <http://www.oecd.org/document> <http://www.austlii.edu.au/au/legis/>

⁶⁴ “personal information” means information about an identifiable individual, but does not include the name, title or business address or telephone number of an employee of an organization.

ให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึง ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย”

ดังนั้น แม้กฎหมายประเทศต่างๆจะนิยามความหมายและขอบเขตของข้อมูลส่วนบุคคลไว้แตกต่างกัน แต่จะเห็นได้ว่า ข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นข้อมูลที่สามารถบ่งระบุตัวบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่แนวคิดทางกฎหมายมุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองในฐานะเป็นสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคลประการหนึ่งของบุคคล

หากพิจารณาความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลโดยทั่วไปแล้ว จะเห็นได้ว่า ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการบ่งชี้เฉพาะ (Identify) ตัวบุคคลนั้นออกจากบุคคลอื่น ซึ่งข้อมูลอันเป็นเอกลักษณ์ และมีลักษณะบ่งเฉพาะนี้ ตัวอย่างเช่น

ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติทางพันธุกรรมของบุคคล เช่น รหัสทางพันธุกรรม กลุ่มเลือด ลายพิมพ์นิ้วมือ ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติทางกายภาพของบุคคล เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง ความสมบูรณ์หรือความพิการทางร่างกาย

ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติทางสังคมของบุคคล เช่น การศึกษา อาชีพ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ความเป็นสมาชิกขององค์กรต่าง ๆ

ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ ความคิด ความเชื่อของบุคคล เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการนับถือศาสนา ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อทางการเมือง รสนิยมทางเพศ เป็นต้น

ข้อมูลเชิงพฤติกรรมของบุคคล ข้อมูลเหล่านี้จะเกี่ยวกับพฤติกรรมในด้านต่างๆของบุคคล ซึ่งทำให้สามารถทราบลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นๆได้ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางของบุคคล ข้อมูลเกี่ยวกับบริโภคสินค้าและบริการของบุคคล

ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติที่กำหนดขึ้นในการบ่งชี้ตัวบุคคล ด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เพื่อวัตถุประสงค์ทางการปกครองและการดำเนินนโยบายบางประการของรัฐ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อ นามสกุล หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน หมายเลขประกันสังคม ข้อมูลที่กำหนดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า พาณิชย เช่น หมายเลขบัญชีเงินฝากธนาคาร หมายเลขบัตรเครดิต รหัสในการเข้าสู่ระบบการทำธุรกรรมต่างๆ ข้อมูลที่กำหนดขึ้นเพื่อการติดต่อสื่อสาร เช่น หมายเลขโทรศัพท์ ที่อยู่ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Email address)

ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal data) นั้นนอกจากจะจำแนกพิจารณาเป็นข้อมูลด้านต่างๆดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังสามารถจำแนกประเภทข้อมูลส่วนบุคคลได้อีกเป็นสองประเภท กล่าวคือ ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป และข้อมูลส่วนบุคคลประเภทละเอียดอ่อน

1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป (Non-sensitive data) กล่าวคือข้อมูลข่าวสารใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งสามารถบ่งชี้หรือบ่งเฉพาะ (identify) ตัวบุคคลนั้นออกจากบุคคลอื่น ๆ ได้ เช่น ชื่อ นามสกุล อายุ รวมทั้งลักษณะกายภาพของบุคคล

2 ข้อมูลส่วนบุคคลประเภทละเอียดอ่อน (Sensitive data) กล่าวคือ ข้อมูลข่าวสารใดๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคลนั้นๆที่มีความเปราะบางหรืออ่อนไหวในการเปิดเผยให้บุคคลอื่นได้รับทราบ เช่น วิธีการดำเนินชีวิต ข้อมูลสุขภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดี ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะทางการเงิน ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินธุรกรรมทางการเงิน ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เป็นต้น

ตัวอย่างของกฎหมายที่จำแนกข้อมูลส่วนบุคคลโดยพิจารณาจากความละเอียดอ่อนของข้อมูล เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูล (Data Protection Act) ของประเทศอังกฤษ ซึ่ง นิยามความหมายของ ข้อมูลส่วนบุคคลละเอียดอ่อน (Sensitive personal data) ไว้ว่าหมายถึงข้อมูล เช่น เชื้อชาติ ความเห็นทางการเมือง ความเชื่อทางศาสนา ข้อมูลว่าบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของสหภาพแรงงานหรือไม่ ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพกายและสุขภาพจิต ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ เป็นต้น⁶⁵

อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ในสังคมปัจจุบันทำให้เป็นการยากที่จะกำหนดขอบเขตของข้อมูลส่วนบุคคลว่า ข้อมูลส่วนบุคคลใดเป็นข้อมูลทั่วไป ที่เปิดเผยให้บุคคลอื่นรับทราบได้ หรือเป็นข้อมูลละเอียดอ่อนที่ควรคุ้มครองไม่ให้เปิดเผยต่อบุคคลอื่น ดังนั้น กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศต่างๆ อาจกำหนดขอบเขตการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับการนิยามความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลว่าจะมีความกว้างหรือความแคบในเชิงขอบเขตและคำนิยามอย่างไร

⁶⁵ Data Protection Act 1998 , Part I, 2 Sensitive personal data means personal data consisting of information as to -

(a) the racial or ethnic origin of the data subject,

(b) his political opinions,

(c) his religious beliefs or other beliefs of a similar nature,

(d) whether he is a member of a trade union (within the meaning of the Trade Union and Labour Relations (Consolidation) Act 1992),

(e) his physical or mental health or condition,

(f) his sexual life,

[Online] available from, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/29/contents>

2.14 กรอบแนวคิดการจำแนกพฤติกรรมอันส่งผลกระทบต่อข้อมูลส่วนบุคคล

ตามหลักทฤษฎีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอาจจำแนกพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อข้อมูลส่วนบุคคลได้ 3 กลุ่มคือ⁶⁶

- (1) การเก็บข้อมูล (Data collection)
- (2) การประมวลผลข้อมูล (Data processing)
- (3) การเปิดเผยข้อมูล (Data dissemination)

จะเห็นได้ว่า การกระทำพฤติกรรมทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าของข้อมูลซึ่งนำไปสู่ประเด็นการพิจารณาทางกฎหมายว่า กฎหมายควรเข้ามาคุ้มครองเจ้าของข้อมูลจากพฤติกรรมดังกล่าวอย่างไร

จากการศึกษาแนวคิด ความหมายของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว และข้อมูลส่วนบุคคล จะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีรากฐานมาจากแนวคิดของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งจัดเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งอันอาจจำแนกพิจารณาได้หลายมิติ โดยสิทธิในแง่ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจัดเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่สำคัญในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีการกระทำเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนอย่างกว้างขวางทั้งภาครัฐและเอกชน แนวคิดทฤษฎีนี้เป็นที่มาของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปและกฎหมายไทยซึ่งนำแบบอย่างมาจากยุโรปด้วย

⁶⁶ Solove, Daniel.(2006). A Taxonomy of Privacy. University of Pennsylvania Law Review, Vol. 154, No. 3, p. 477.

บทที่ 3

หลักกฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้มีขอบเขตเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและไทย อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายสหภาพยุโรปมีลักษณะเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับประเทศสมาชิกโดยมีฐานทางกฎหมายระหว่างประเทศด้วย ในบทนี้จึงศึกษาถึงกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่หนึ่ง หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามข้อตกลงระหว่างประเทศ ในหัวข้อ 3.1 จะได้ศึกษาหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการโอนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD Guidelines) หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของ APEC หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของอาเซียน (ASEAN) สำหรับกฎหมายสหภาพยุโรปซึ่งมีผลผูกพันประเทศสมาชิกรับรองอยู่ในระดับนี้

ระดับที่สอง หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามความตกลงทวิภาคี ในหัวข้อ 3.2 จะได้ศึกษาความตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกาและยุโรปกรณี Safe Harbour ความตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกาและยุโรปกรณี Privacy shield

ระดับที่สาม หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายภายในประเทศ โดยในหัวข้อ 3.3 จะยกตัวอย่างกฎหมายภายในประเทศสหภาพยุโรป เช่น สหราชอาณาจักร และกฎหมายไทย คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาและชี้ให้เห็นภาพรวมของหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การจำแนกประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับผลกระทบทางลบในบทที่ 4 ต่อไป

3.1 หลักกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ในหัวข้อนี้จะศึกษาหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการโอนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD Guidelines) หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของ APEC หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของอาเซียน (ASEAN)

3.1.1 หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการโอนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD Guidelines)

ในระดับกฎหมายระหว่างประเทศ นั้น องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและการส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศ (OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data) โดยวางหลักการเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้ประเทศต่างๆพิจารณานำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายใน หลักการที่สำคัญเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่แนวปฏิบัติของ OECD กำหนดไว้ มีดังต่อไปนี้⁶⁷

1. หลักข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล (Collection Limitation Principle) หลักนี้กำหนดว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจะต้องเป็นไปโดยมีข้อจำกัด วิธีการในการแสวงหาและเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องเป็นวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นไปโดยการรับรู้และยินยอมของเจ้าของข้อมูล (With The Knowledge or Consent of The Data Subject)

2. หลักคุณภาพของข้อมูล (Data Quality Principle) ข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บจะต้องเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการใช้ และต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน

3. หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ (Purpose Specification Principle) หลักการนี้กำหนดให้ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจน

4. หลักข้อจำกัดเกี่ยวกับการใช้ข้อมูล (Use Limitation Principle) หลักการนี้กำหนดว่า จะต้องไม่มีการ ใช้ หรือการเปิดเผยข้อมูล ที่เป็นไปโดยขัดต่อวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บข้อมูล เว้นแต่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลหรือกฎหมายยกเว้นให้ทำได้

5. หลักความปลอดภัยของข้อมูล (Security Safeguards Principle) หลักการนี้กำหนดว่า จะต้องมีการรักษาความปลอดภัยในการจัดเก็บข้อมูล เพื่อป้องกันความเสี่ยงและความสูญเสียจากการเข้าถึงข้อมูลโดยมิชอบ การทำลาย การใช้ การเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือการเปิดเผยข้อมูลโดยมิชอบ

6. หลักการเปิดเผยข้อมูล (Openness Principle) หลักการนี้กำหนดว่า จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูล รูปแบบและแนวปฏิบัติในการเปิดเผย

7. หลักความมีส่วนร่วมของปัจเจกชน (Individual Participation Principle) ปัจเจกชนมีสิทธิเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในข้อมูลส่วนบุคคล ในประการต่าง ๆ กล่าวคือ มีสิทธิได้รับการแจ้งยืนยันจากผู้เก็บข้อมูลว่า มีการจัดเก็บข้อมูลของตนหรือไม่ มีสิทธิได้รับข้อมูลที่เกี่ยวกับตนในระยะเวลาและค่าใช้จ่ายที่สมควร มีสิทธิได้รับแจ้งเหตุผลของการปฏิเสธการได้รับแจ้งยืนยันเกี่ยวกับข้อมูลของตน หรือเหตุผลของการปฏิเสธการได้รับข้อมูลของตนดังกล่าว มีสิทธิโต้แย้งให้ทำการแก้ไข เปลี่ยนแปลงข้อมูลของตน

⁶⁷ <http://www.oecd.org/document/>

8. หลักความรับผิดชอบ (Accountability Principle) หลักการนี้กำหนดว่า จะต้องมีการกำหนดความรับผิดชอบให้กับผู้ควบคุมข้อมูล เพื่อให้ปฏิบัติการเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอย่างสอดคล้องกับหลักการต่าง ๆ ที่กำหนดข้างต้น

3.1.2 หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (APEC)

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2532 โดยมีจุดประสงค์มุ่งเน้นความเจริญเติบโตและพัฒนาที่ยั่งยืนของภูมิภาค และผลักดันให้การเจรจาการค้าหลายฝ่าย รอบอุรุกวัยประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกัน APEC ก็ต้องการถ่วงดุลอำนาจทางเศรษฐกิจของกลุ่มเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มสหภาพยุโรปอีกด้วย ปัจจุบัน APEC มีสมาชิกทั้งสิ้น 21 เขตเศรษฐกิจ (19 ประเทศ 2 เขตเศรษฐกิจ) ประกอบด้วยประเทศมหาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน และญี่ปุ่น รวมทั้งสมาชิกอาเซียน และประเทศในอเมริกาเหนือและใต้

APEC เป็นกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางเศรษฐกิจที่ประเทศสมาชิกสนใจการดำเนินงานยึดหลักฉันทามติ ความเท่าเทียมกัน และผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (APEC Information Privacy Principle)

APEC ได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ขึ้นระหว่าง 12-13 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เพื่อหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศ เสริมสร้างความเข้าใจแก่สมาชิกในการนำ APEC Privacy Framework ไปปรับใช้ให้เหมาะสมแต่ละประเทศสมาชิกที่มีความแตกต่างกันด้านกฎระเบียบและวิธีการดำเนินงาน รวมทั้งเพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนโครงการนำร่อง Data Privacy Pathfinder ในปีพ.ศ. 2551 และการทดสอบโครงการฯ ในปี พ.ศ. 2552

สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐและเอกชน โดยประเด็นหลักในการหารือคือ การพัฒนาแผนการดำเนินโครงการย่อย 9 โครงการภายใต้โครงการนำร่อง Data Privacy Pathfinder และผลการดำเนินงานของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการนำร่องดังกล่าว ซึ่งสมาชิกได้ร่วมสรุปผลแนวทางการดำเนินงานของโครงการและแบบสอบถามซึ่งที่ประชุมฯ เห็นชอบให้เสนอเอกสารดังกล่าวเป็นผลผลิตหนึ่งภายใต้ตัวชี้วัดการดำเนินงานของคณะทำงานกลุ่มย่อยด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

โครงการย่อย 9 โครงการประกอบด้วย

- 1) CBPR Self – Assessment Guidance for Organization

พัฒนามาตรฐานแนวทางประเมินตนเอง(Self-Assessment) เพื่อช่วยให้ภาคธุรกิจนำแนวทางดังกล่าวไปพัฒนาเป็นแนวทางในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลข้ามพรมแดน (Cross-Border Privacy Rules (CBPRs) ของตนเองได้

สร้างความตระหนักและการรับรู้ในหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้กรอบ APEC (APEP Privacy Principles) และการคุ้มครองบุคคลข้ามพรมแดน (CBPRs)

2) Guidelines for Trustmark Participating in a CBPR System

องค์กรที่ออก Trustmark จะต้องพัฒนาแนวทางที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในเรื่องของ SBPRs ภายใต้กรอบ APEC

3) Compliance Review of an Organization's CBPRs

พัฒนาแนวทางสำหรับองค์กรที่ออก Trustmark เพื่อใช้ในการประเมินภาคธุรกิจที่ต้องการนำหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้กรอบ APEC ไปใช้

4) Directory of Compliant Organizations

พัฒนาฐานข้อมูลรายชื่อของภาคธุรกิจที่มี CBPRs และได้รับการรับรองว่าได้ปฏิบัติตามหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้กรอบ APEC

5) DATA Protection Authority and Privacy Contact Officer Directory

พัฒนาฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองข้อมูล รายชื่อเจ้าหน้าที่ที่ดูแลในเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเขตเศรษฐกิจภายใต้กรอบ APEC

6) Template Enforcement Cooperation Arrangements

พัฒนารูปแบบเอกสาร เช่น บันทึกความเข้าใจ (MOU) หรือหนังสือผูกพัน (Letter of Commitment) ซึ่งแสดงถึงข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีอำนาจในการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่งเสริมความร่วมมือระหว่างพรมแดนในการสอบสวน และบังคับใช้

7) Template Cross-border Cooperation Arrangements

พัฒนาแบบฟอร์มรับเรื่องร้องเรียนในรูปแบบเดียวกับแบบฟอร์มขอความช่วยเหลือของ OECD (OECD Request for Assistance From) เพื่อสะดวก เป็นที่ยอมรับต่อการจัดการข้อร้องเรียนข้ามพรมแดน และพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีอำนาจในการแลกเปลี่ยน สอบสวน บังคับใช้ และให้ความช่วยเหลือในทางจำเป็นและเหมาะสม

8) Guidelines and Procedures for Responsive Regulation in a CBPR System

พัฒนาแนวทางและขั้นตอน (เช่น แผนผัง) ที่ช่วยในการพิจารณาว่า ขั้นตอนในการจัดการข้อร้องเรียนข้ามพรมแดนควรจะเป็นเช่นไร และควรจะดำเนินการอย่างไรเพื่อไปยังขั้นตอนถัดไป

9) CBPR International Implementation Pilot Project

พัฒนาและทดสอบโครงการนำร่องระหว่างเขตเศรษฐกิจที่สนใจเข้าร่วมทดสอบระบบ CBPR การดำเนินโครงการนำร่องฯ มิได้บังคับให้สมาชิกจะต้องปฏิบัติทุกโครงการย่อย แต่สมาชิกสามารถเลือกดำเนินโครงการใด ก่อนหรือหลังได้ตามความสมัครใจ โดยพิจารณาจากความและการดำเนินงานภายในเขตเศรษฐกิจเป็นหลัก ทั้งนี้ เป้าหมายหลักของการดำเนินโครงการนำร่องเพื่อให้สมาชิกได้ตื่นตัวและเริ่มดำเนินการที่เห็นผลเป็นรูปธรรมของสมาชิก

APEC ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (APEC Information Privacy Principles) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้⁶⁸

1) เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของบุคคลในเรื่องสิทธิความเป็นส่วนตัว จึงต้องมีการกำหนดมาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการใช้อข้อมูลโดยมิชอบและป้องกันความเสียหายที่เกิดจากการใช้โดยมิชอบ ไม่ว่าจะเป็นการเก็บ การใช้และการส่งมอบ

2) ต้องแจ้งเจ้าของข้อมูลอย่างชัดเจนว่าจะมีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล วัตถุประสงค์การเก็บ ประเภทบุคคลหรือองค์กรที่ข้อมูลส่วนบุคคลอาจได้รับการเปิดเผย ต้องแจ้งสิทธิของเจ้าของข้อมูลและมาตรการที่จะใช้ในการจำกัดการใช้ การเปิดเผย การเข้าถึง และการแก้ไข ทั้งนี้ ต้องแจ้งก่อนหรือในขณะที่เก็บหรือเร็วที่สุดหลังการจัดเก็บ

3) ต้องมีการจัดเก็บอย่างจำกัดเท่าที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเก็บ การเก็บต้องทำโดยวิธีที่ถูกกฎหมาย และวิธีที่เป็นธรรมและเหมาะสม โดยได้แจ้งต่อและได้ขอคำยินยอมจากเจ้าของข้อมูลแล้ว

4) ข้อมูลที่เก็บไว้จะเอาไปใช้ได้เฉพาะตามวัตถุประสงค์ของการเก็บเท่านั้น เว้นแต่ได้รับคำยินยอมจากเจ้าของข้อมูลหรือเป็นไปตามข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนด

5) เจ้าของข้อมูลมีสิทธิเลือกว่าจะยินยอมให้มีการเก็บใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของตน

6) ข้อมูลที่จัดเก็บต้องมีความถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นปัจจุบัน ตามความจำเป็นและตามวัตถุประสงค์การเก็บ

7) มาตรการคุ้มครองข้อมูลอย่างเหมาะสมเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดไม่ว่าจะเป็นการสูญหาย เสียหาย การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต การทำลายโดยไม่ได้รับอนุญาตการใช้ปรับเปลี่ยน แก้ไข เผยแพร่โดยมิชอบ

⁶⁸ APEC Privacy Framework, http://www.apec.org/Groups/Committee-on-Trade-and-Investment/~/_media/Files/Groups/ECSG/05_ecsg_privacyframewk.ashx

8) เจ้าของข้อมูลมีสิทธิรับรู้ว่ามีการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของตนหรือไม่ และมีสิทธิเข้าถึงข้อมูลของตนเอง และมีสิทธิขอให้ตรวจสอบความถูกต้องและขอให้ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม หรือทำลายข้อมูลของตน

9) ผู้เก็บข้อมูลจะต้องรับผิดชอบการจัดมาตรการต่างๆ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวการส่งข้อมูลส่วนบุคคลไปยังบุคคลหรือองค์กรอื่นๆ ไม่ว่าจะภายในประเทศหรือส่งไปยังต่างประเทศจะต้องได้รับคำยินยอมจากเจ้าของข้อมูล และจะต้องมีมาตรการที่เหมาะสมที่ประกันได้ว่าบุคคลหรือองค์กรที่รับข้อมูลไปแล้วจะเก็บรักษาข้อมูลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์นี้

3.1.3 หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของ ASEAN

ในส่วนนี้จะทำการศึกษาเริ่มจากข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับความเป็นมาของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations : ASEAN) จากนั้นจะได้ศึกษารอบความตกลงของอาเซียนฉบับต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในบริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งไทยเป็นสมาชิก

3.1.3.1 ข้อมูลทั่วไปของ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations : ASEAN)

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ASEAN ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เมื่อ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดยมีประเทศผู้ก่อตั้งแรกเริ่ม 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ต่อมาในปีพ.ศ. 2527 บรูไน ก็ได้เข้าเป็นสมาชิก ตามด้วย พ.ศ. 2538 เวียดนาม ก็เข้าร่วมเป็นสมาชิก ต่อมาพ.ศ. 2540 ลาวและพม่า เข้าร่วม และปี พ.ศ. 2542 กัมพูชา ก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกลำดับที่ 10 และทำให้อาเซียนมีสมาชิกครบ 10 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁶⁹

เมื่อ ตุลาคม พ.ศ. 2546 ได้มีการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ที่อินโดนีเซีย ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ

- 1.ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economic Community:AEC)
- 2.ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Socio-Cultural Pillar)

⁶⁹ <http://www.thai-aec.com/file/asean-history.pdf>

3.ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (Political and Security Pillar)

สำหรับเสาหลักการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) ภายในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้อาเซียนมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ อย่างเสรี และเงินทุนที่เสรีขึ้นต่อมาในปี พ.ศ. 2550 อาเซียนได้จัดทำพิมพ์เขียวหรือแผนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เป็นแผนบูรณาการงานด้านเศรษฐกิจให้เห็นภาพรวมในการมุ่งไปสู่ AEC ซึ่งประกอบด้วยแผนงานเศรษฐกิจในด้าน ต่าง ๆ พร้อมกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ จนบรรลุเป้าหมายในปี พ.ศ. 2558 รวมทั้งการให้ความยืดหยุ่นตามที่ประเทศสมาชิกได้ตกลงกันล่วงหน้า

นอกจากนี้ยังมีการจัดทำปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งมีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2552

3.1.3.2 กฎบัตร อาเซียน (ASEAN Charter)

กฎบัตร อาเซียน (ASEAN Charter) เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญของอาเซียนที่จะทำให้อาเซียนมีสถานะเป็นนิติบุคคล เป็นการวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรให้กับอาเซียน โดยนอกจากจะประมวลสิ่งที่ถือเป็นค่านิยม หลักการ และแนวปฏิบัติในอดีตของอาเซียนมาประกอบกันเป็นข้อปฏิบัติอย่างเป็นทางการของประเทศสมาชิกแล้ว ยังมีการปรับปรุงแก้ไขและสร้างกลไกใหม่ขึ้น พร้อมกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรที่สำคัญในอาเซียนตลอดจนความสัมพันธ์ในการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนให้สามารถดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนการรวมตัวของประชาคมอาเซียน ให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2558 ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันไว้

ทั้งนี้ผู้นำอาเซียนได้ลงนามรับรองกฎบัตรอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ณ ประเทศสิงคโปร์ ในโอกาสครบรอบ 40 ของการก่อตั้งอาเซียน แสดงให้เห็นว่าอาเซียนกำลังแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของอาเซียนที่กำลังจะก้าวเดินไปด้วยกันอย่างมั่นใจระหว่างประเทศสมาชิกต่าง ๆ ทั้ง 10 ประเทศ และถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่จะปรับเปลี่ยนอาเซียนให้เป็นองค์กรที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลในฐานะที่เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาลประเทศสมาชิกได้ให้สัตยาบันกฎบัตรอาเซียน ครบทั้ง 10 ประเทศแล้วเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายนพ.ศ. 2551 กฎบัตรอาเซียนจึงมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 ธ.ค. พ.ศ. 2551 เป็นต้นไป

วัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน

วัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน คือ ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ กฎบัตรอาเซียนจะให้สถานะนิติบุคคลแก่อาเซียนเป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Organization)

โครงสร้างและสาระสำคัญของกฎบัตรอาเซียน

โครงสร้างของกฎบัตรอาเซียน ประกอบด้วยบทบัญญัติ 13 หมวด 55 ข้อ ครอบคลุมในทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมาย หลักการ สมาชิกภาพ โครงสร้างองค์กรของอาเซียน องค์กรที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน เอกสิทธิ์ และความคุ้มกัน กระบวนการตัดสินใจ การระงับข้อพิพาท งบประมาณและการเงิน การบริหารจัดการ เอกสิทธิ์และสัญลักษณ์ของอาเซียน และความสัมพันธ์กับภายนอก โดยแต่ละหมวดประกอบด้วย

หมวด 1 ความมุ่งประสงค์ และหลักการของอาเซียน กล่าวถึงวัตถุประสงค์ และหลักการของอาเซียนในด้านต่าง ๆ ทั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคง สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

หมวด 2 สภาพบุคคลตามกฎหมาย และสภาพบุคคลตามกฎหมายของอาเซียน เป็นการระบุว่า อาเซียน คือองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาล และได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมายโดยกฎบัตรนี้

หมวด 3 สมาชิกภาพ กล่าวถึง ประเทศใดบ้างที่เป็นสมาชิกอาเซียน แต่ละประเทศมีสิทธิและพันธกรณีอย่างไรบ้าง รวมทั้งระบุถึงกฎเกณฑ์การรับสมาชิกใหม่ ซึ่งต้องเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐสมาชิกอาเซียนยอมรับโดยฉันทามติในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

หมวด 4 องค์กร กล่าวถึงโครงสร้างองค์กร และหน้าที่ของคณะกรรมการการทำงานต่าง ๆ ประกอบด้วย ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ซึ่งให้จัดประชุมปีละสองครั้ง โดยให้รัฐสมาชิกที่เป็นประธานอาเซียนเป็นเจ้าภาพ นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงคณะทำงานต่าง ๆ ประกอบด้วย คณะมนตรีประสานงานอาเซียน คณะมนตรีประชาคมอาเซียน องค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา คณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน เลขาธิการและสำนักเลขาธิการอาเซียน องค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียน มูลนิธิอาเซียน

หมวด 5 องค์กรที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน ระบุว่าองค์ภาวะที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียนระบุอยู่ในภาคผนวก 2

หมวด 6 ความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ กล่าวถึง เอกสิทธิ์ต่าง ๆ ของอาเซียนที่จะได้รับความคุ้มกันในดินแดนของรัฐสมาชิก รวมทั้งเรื่องเอกสิทธิ์ทางการทูตของอาเซียน เลขาธิการอาเซียน พนักงานของสำนักเลขาธิการอาเซียน ซึ่งจะได้รับความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ข้อบังคับ

หมวด 7 การตัดสินใจ กล่าวถึงเกณฑ์การตัดสินใจอยู่บนหลักการปรึกษาหารือ และฉันทามติ รวมทั้งขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น หากมีเรื่องละเมิดกฎบัตรร้ายแรง หรือไม่ปฏิบัติตาม ก็ต้องเสนอเรื่องดังกล่าวไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียน เพื่อตัดสินใจ

หมวด 8 การระงับข้อพิพาท กล่าวถึงวิธีระงับข้อพิพาท ซึ่งระบุว่า รัฐสมาชิกต้องพยายามระงับข้อพิพาทอย่างสันติให้ทันท่วงที ผ่านการสนทนา ปรึกษาหารือ หรือเจรจา รวมทั้งอาจใช้คนกลางที่น่าเชื่อถือ การประนีประนอม และการไกล่เกลี่ย ก็ได้ ซึ่งอาจมีการจัดตั้งกลไกเพื่อระงับข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้น แต่หากมีข้อพิพาทที่ระงับไม่ได้ ก็ให้เสนอข้อพิพาทดังกล่าวไปให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเป็นผู้ตัดสินในช่องทางสุดท้าย

หมวด 9 งบประมาณและการเงิน ระบุถึงการจัดทำงบประมาณของสำนักเลขาธิการอาเซียน ซึ่งต้องได้รับการตรวจสอบภายในและภายนอก โดยงบประมาณจะมาจากรัฐสมาชิกอาเซียนจ่ายค่าบำรุงประจำปี

หมวด 10 การบริหารและขั้นตอนการดำเนินงาน กล่าวถึงวาระของประธานอาเซียน ซึ่งจะหมุนเวียนตำแหน่งกันทุกปี ตามลำดับตัวอักษรชื่อภาษาอังกฤษของประเทศ พร้อมกับระบุบทบาทของประธานอาเซียน ที่จะเสริมสร้างและส่งเสริมความสัมพันธ์ให้ดีขึ้นทั้งในและนอกอาเซียน รวมทั้งระบุถึงพิธีการและแนวปฏิบัติทางการทูต

นอกจากนี้ ในหมวด 10 ยังระบุให้ ภาษาอังกฤษ เป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานร่วมกัน

หมวด 11 อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ กำหนดให้มีคำขวัญของอาเซียนว่า "One Vision, One Identity, One Community" หรือ "วิสัยทัศน์เดียว อัตลักษณ์เดียว ประชาคมเดียว" พร้อมกับกำหนดลักษณะของธงอาเซียน ดวงตราอาเซียน เพลงประจำอาเซียน และให้วันที่ 8 สิงหาคม เป็นวันอาเซียน

หมวด 12 ความสัมพันธ์ภายนอก กล่าวถึงแนวทางและขั้นตอนการเจรจาของอาเซียน กับคู่เจรจา เพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอกองค์กร โดยต้องยึดมั่นตามหลักเกณฑ์ที่กฎบัตรกำหนดไว้ รวมทั้งกำหนดบทบาทของผู้ประสานงานกับคู่เจรจา พร้อมกับระบุความสัมพันธ์กับสหประชาชาติ และองค์การระหว่างประเทศสถาบันอื่นด้วย

หมวด 13 บทบัญญัติทั่วไป และบทบัญญัติสุดท้าย กล่าวถึงการลงนาม การใช้สัตยาบัน การเก็บรักษา การมีผลบังคับใช้ การแก้ไข อำนาจหน้าที่ การทบทวน การตีความบัตร ความต่อเนื่องทางกฎหมาย ต้นฉบับ การจดทะเบียนกฎบัตรอาเซียน สิทธิทรัพย์สินของอาเซียนกฎบัตรอาเซียนช่วยให้อาเซียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เสริมสร้างกลไกการติดตามความตกลงต่างๆ ให้มีผลเป็นรูปธรรม และผลักดันอาเซียนให้เป็นประชาคมเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

จากโครงสร้างบทบัญญัติ 13 หมวดข้างต้น หากนำมาสรุปสาระสำคัญเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมชัดขึ้น ว่า กฎบัตรอาเซียนมีวัตถุประสงค์ และสาระสำคัญอย่างไรบ้าง ก็จะสามารถสรุปได้ดังนี้

- ด้านเศรษฐกิจ

มีสาระสำคัญ คือ เพื่อสร้างตลาดและฐานการผลิตเดียวที่มีเสถียรภาพ มั่งคั่ง และมีความสามารถในการแข่งขันสูง มีการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่มีการเคลื่อนย้ายเสรีของสินค้า การบริการ การลงทุน และแรงงาน การเคลื่อนย้ายทุนเสรียิ่งขึ้น

- ด้านการเมืองความมั่นคง

เน้นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เสริมสร้างประชาธิปไตย เพิ่มพูน ธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม ตอบสนองต่อสิ่งที่ท้าทายความมั่นคง เช่น การก่อการร้าย อารักขา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ และไม่มีอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงทุกชนิด

- ด้านความมั่นคงของมนุษย์

เพื่อบรรเทาความยากจน และลดช่องว่างการพัฒนาภายในอาเซียน โดยผ่านความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและความร่วมมือ พร้อมกับส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านความร่วมมือด้านการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างพลังประชาชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งแห่งประชาคมอาเซียน

- ด้านสังคม

มุ่งส่งเสริมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สร้างสังคมที่ปลอดภัยมั่นคงจากยาเสพติด เพิ่มพูนความกินดีอยู่ดีของประชาชนอาเซียน ผ่านโอกาสที่ทัดเทียมกันในการเข้าถึงการพัฒนา มนุษย์ สวัสดิการสังคม และความยุติธรรม

- ด้านวัฒนธรรม

ส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน โดยเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกของภูมิภาค รวมทั้งร่วมกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

- ด้านสิ่งแวดล้อม

สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ คุ้มครองสภาพแวดล้อม ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

จากการบังคับใช้กฎบัตรอาเซียนประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ อยู่หลายประการ อาทิ ผลประโยชน์จากความร่วมมือต่าง ๆ ของอาเซียนมากขึ้น เนื่องจากกฎบัตรอาเซียนจะช่วยสร้าง

หลักประกันว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ จะปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว หรือมิฉะนั้นก็จะมีกลไก เพื่อให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามความตกลง ความสามารถของประเทศไทยในการรับมือกับภัยคุกคามระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นไข้หวัดนก โรคระบาด ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาโลกร้อนหรือปัญหาสุขภาพเสียดัด เนื่องจากกฎบัตรจะเสริมสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อให้ไทยและอาเซียนแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทันการณ์มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้กฎบัตรอาเซียนจะช่วยส่งเสริมค่านิยมของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศไทย เช่น การไม่ใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา การยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย ธรรมาภิบาลหลักนิติธรรม และสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งเพิ่มอำนาจการต่อรองที่เพิ่มขึ้นของประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียนในเวทีโลก เนื่องจากกฎบัตรอาเซียนจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและกติกาให้แก่อาเซียน และให้ประเทศไทยสามารถโน้มน้าวให้ประเทศนอกภูมิภาคช่วยแก้ไขปัญหาในระดับโลกที่กระทบความเป็นอยู่ของประชาชนอาเซียน รวมทั้งประชาชนไทยได้อย่างมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น

3.1.3.3 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ASEAN Economic Community (AEC)

AEC หรือ ASEAN Economic Community ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นเป้าหมายการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับคู่ค้า และเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจระดับโลก รวมถึงมีการยกเว้นภาษีสินค้าบางชนิดให้กับประเทศสมาชิก ส่งเสริมให้ภูมิภาคมีความเจริญมั่งคั่ง มั่นคง ประชาชนอยู่ดีกินดี

โดยในการประชุมสุดยอดอาเซียน ASEAN Summit ครั้งที่ 8 เมื่อ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ที่ได้เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทาง ได้มีการดำเนินงานที่แน่ชัดเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน ได้แก่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยจะมีตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน และจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรีสำหรับการตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้กำหนดให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

จากการรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีพิมพ์เขียวหรือแผนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เพื่อเป็นแผนงานเชิงบูรณาการด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ สำหรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 4 เรื่องคือ

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single Market and Production Base) เพื่อเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ ลงทุน แรงงานฝีมือ เงินทุน อย่างเสรี ซึ่งเป็นการดำเนินตามพันธกรณีที่ได้ตกลงและดำเนินการแล้วเช่น AFTA (ASEAN Free Trade Area) เริ่มปี พ.ศ. 2535 (ค.ศ.1992) - AFAS

(ASEAN Framework Agreement on Services) กรอบความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ ลงนามปี พ.ศ. พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995) ได้เจรจาเปิดเสรีเป็นรอบ ๆ เสร็จไปแล้ว 5 รอบ AIA (ASEAN Investment Area) กรอบความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ ลงนามและมีผลตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998)

2. การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (High Competitive Economic Region) โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

3. การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (Equitable Economic Development)

4. การเชื่อมโยงอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก (Full Integratedly into Global Economy)

จากองค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ของ พิมพ์เขียวหรือแผนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อมูลโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นปัจจัยสำคัญของการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบัน

สำหรับกรอบความร่วมมือ ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจอาเซียนเมื่อวันที่ 21-22 กันยายน พ.ศ. 2547 ที่กรุงเทพฯ สามารถหาข้อสรุปในสาระสำคัญเกี่ยวกับมาตรการร่วมที่จะใช้กับการรวมกลุ่มสินค้าและบริการ ได้แก่ การเปิดเสรีการค้าสินค้า การค้าบริการ การลงทุน การอำนวยความสะดวกด้านการค้า และการลงทุนและการส่งเสริมการค้าและการลงทุน และความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ดังนี้

(1) การค้าสินค้า - จะเร่งลดภาษีสินค้าใน Priority Sectors (เกษตร/ประมง/ผลิตภัณฑ์ไม้/ผลิตภัณฑ์ยาง/สิ่งทอ/ยานยนต์ /อิเล็กทรอนิกส์/เทคโนโลยีสารสนเทศ/สาขาสุขภาพ) เป็น 0% เร็วขึ้นจากกรอบ AFTA เดิม 3 ปี คือ จาก ค.ศ. 2010 เป็นปีค.ศ. 2007 สำหรับสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศ และ ปี ค.ศ. 2015 เป็น ค.ศ. 2012 สำหรับประเทศ CLMV โดยได้กำหนดเขตแดนสำหรับสินค้าทั้งหมดใน Priority Sectors ไม่ต้องการเร่งลดภาษี (Negative List) ไว้ที่ 15%

(2) การค้าบริการ - จะเร่งเปิดเสรีสาขาบริการใน Priority Sectors (สาขาสุขภาพ, e-ASEAN, ท่องเที่ยวและการขนส่งทางอากาศ) ภายในปี ค.ศ. 2010 ทั้งนี้ ให้ใช้ ASEAN-X formula ได้

(3) การลงทุน - จะเร่งเปิดการลงทุนในรายการสงวน (Sensitive List) ภายในปี ค.ศ. 2010 สำหรับอาเซียนเดิม 6 ประเทศ ปี ค.ศ. 2013 สำหรับเวียดนามและ ค.ศ. 2015 สำหรับกัมพูชา ลาว และพม่า ทั้งนี้ ให้ใช้ ASEAN-X Formula ได้ และส่งเสริมการผลิตในอาเซียนโดยการจัดตั้งเครือข่าย ASEAN Free Trade Zones เพื่อส่งเสริมการซื้อวัตถุดิบและชิ้นส่วนที่ผลิตในอาเซียน (Outsourcing) และดำเนินมาตรการร่วมเพื่อดึงดูด FDI

(4) การอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน – ซึ่งประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ คือ กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า พิธีการศุลกากร มาตรฐาน (Standard and Conformance) การอำนวยความสะดวกด้านการขนส่ง และ Logistics Service สำหรับการขนส่ง การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในอาเซียน และ การเคลื่อนย้ายของนักธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบวิชาชีพ และ แรงงานมีฝีมือ

(5) การส่งเสริมการค้าและการลงทุน และความร่วมมือในด้านอื่น ๆ เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พิธีสารว่าด้วยการรวมกลุ่มรายสาขาของอาเซียน 11 สาขา กำหนดมาตรการร่วม ซึ่งคาบเกี่ยวกับทุกสาขาเช่นเดียวกับในกรอบความตกลงฯ และมาตรการเฉพาะสำหรับการรวมกลุ่มแต่ละสาขานั้น ๆ โดยรวมอยู่ในแผนการรวมกลุ่ม (Road Map) ซึ่งผนวกอยู่กับพิธีสารฯ

- การรวมกลุ่มสินค้าและบริการ 11 สาขานำร่อง จัดเป็นการเปิดเสรีด้านการค้าและบริการ เพื่อส่งเสริมการแบ่งงานกันผลิตสินค้าและบริการภายในอาเซียนด้วยกัน โดยจะเน้นใช้วัตถุดิบภายในอาเซียนเป็นหลัก ตามความถนัด

3.1.3.4 ความตกลงภายใต้แผนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint)

กรอบความตกลงภายใต้ AEC Blueprint อาจจำแนกได้เป็น 4 ด้านที่สำคัญดังนี้

1.ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement: ATIGA)

ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement) หรือชื่อย่อว่า “ATIGA” เป็นความตกลงที่เกิดขึ้นภายในแผนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) ที่ต้องการให้อาเซียนเป็นตลาดเดียวและเป็นฐานการผลิตร่วมกัน โดยมีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานที่มีทักษะ และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น ความตกลง ATIGA เป็นความตกลงที่มีเกี่ยวข้องกับความตกลงหลายฉบับที่อาเซียนเคยให้สัตยาบันมาก่อนหน้านี้ เช่น

(1) ความตกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษทางการค้าอาเซียน (the Agreement on ASEAN Preferential Trading Arrangements : ASEAN PTA) ซึ่งเป็นการให้สิทธิพิเศษโดยสมัครใจ และแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า ลงนามเมื่อปี ค.ศ. 1977 มีผลบังคับใช้เมื่อ 1 มกราคม ค.ศ. 1978

(2) การใช้ความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน ปี ค.ศ. 1992 (the Agreement on the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN Free Trade Area : CEPT) ซึ่งเกิดจากการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 27-28 มกราคม ค.ศ. 1992 ณ ประเทศสิงคโปร์ โดยผู้นำอาเซียนตกลงที่จะให้มีการจัดตั้งเขต

การค้าเสรี (ASEAN Free Trade Area : AFTA) โดยมีการกำหนดการปรับลดอัตราภาษีระหว่างอาเซียนด้วยกันคือ อาเซียนเดิม 6 ประเทศ และอาเซียนใหม่ 4 ความตกลงนี้เกี่ยวข้องกับการปรับลดอัตราภาษี

(3)ความตกลงด้านศุลกากรอาเซียน (ASEAN Agreement on Custom) ปี ค.ศ. 1997 เป็นผลจากการประชุมอธิบดีกรมศุลกากรอาเซียนเมื่อวันที่ 4-5 กันยายน ค.ศ. 1996 ที่ประเทศอินโดนีเซีย โดยข้อตกลงดังกล่าวมีวัตถุประสงค์คือมีการร่วมมือด้านศุลกากรในอาเซียน

(4)กรอบความตกลงในข้อตกลงยอมรับร่วมกันของอาเซียน (The ASEAN Framework Agreement on Mutual Recognition Arrangements : MRAs) ปี ค.ศ. 1998 โดยมีมุ่งหมายสร้างมาตรฐานสินค้าและจัดทำความตกลงการยอมรับร่วม (Mutual Recognition Arrangements : MRAs) เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่มีภาษี (Non-Tariff Barrier) ตัวอย่างเช่น ความตกลงว่าด้วยการยอมรับร่วมรายสาขา สำหรับอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Electrical and Electronic Equipment) และความตกลงว่าด้วยการยอมรับร่วมว่าด้วยการรับรองการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (ASEAN MRA on Product Registration Approvals for Cosmetics)

(5)กรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (E-ASEAN Framework Agreement) เป็นการลงนามของผู้นำของอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ในวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 ณ ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งจะกำหนดแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร สำคัญของกรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน ได้แก่ การกำหนดมาตรการที่จะพัฒนาอาเซียนให้เข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศใน 5 ด้านหลัก คือ

- 1)การวางโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2)การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
- 3)การเปิดเสรีด้านการค้า การบริการและการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4)การพัฒนาสังคมแห่งเทคโนโลยี

5)การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการของรัฐ

(6) พิธีสารเกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับพิกัดอัตราศุลกากรฮาร์โมนิซ์ของอาเซียน (The Protocol Governing the Implementation of the ASEAN Harmonized Tariff Nomenclature) ปี ค.ศ. 2003 และในปี ค.ศ. 2004 อาเซียนได้เริ่มเปลี่ยนมาใช้ระบบพิกัดอัตราศุลกากรฮาร์โมนิซ์อาเซียน หรือ AHTN เพื่อให้ศุลกากรของทุกประเทศสมาชิกใช้พิกัดอัตราศุลกากรที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

(7)กรอบความตกลงว่าด้วยการรวมกลุ่มสาขาสำคัญของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement for The Integration of Priority Sectors) (ค.ศ. 2004) ผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน

กรอบความตกลงว่าด้วยการรวมกลุ่มสาขาสำคัญ และรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนลงนามในพิธีสารรายสาขา (ASEAN Sectorial Integration Protocol) ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 10 เมื่อเดือน พฤศจิกายน ค.ศ. 2004 ณ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

(8)ความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกด้านศุลกากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียวของอาเซียน (ASEAN Agreement to Establish and Implement the ASEAN Single Window) ปี ค.ศ. 2005

2.ความตกลงว่าด้วยการลงทุนอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA)

ความตกลงว่าด้วยการลงทุนอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement : ACIA) เป็นความตกลงที่เกิดจากปรับปรุงกรอบความตกลงว่าด้วยเขตการลงทุนอาเซียน (Agreement on the ASEAN Investment Area : AIA) ซึ่งเป็นความตกลงเปิดเสรีการลงทุนที่ลงนามในปี ค.ศ.1998 ผสมรวมกับความตกลงว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Guarantee Agreement : ASEAN IGA) ที่ลงนามในปี ค.ศ.1987 เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในการดึงดูดการลงทุนเข้ามาสู่อาเซียน ภายใต้แผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint : AEC Blueprint)

ความตกลง ACIA ได้รับการลงนามในการประชุม ASEAN Summit เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2009 ที่หัวหิน ประเทศไทย ในปัจจุบัน ความตกลง ACIA ยังไม่มีผลบังคับใช้ เนื่องจากประเทศสมาชิกยังไม่ให้สัตยาบันไม่ครบมีเพียง บรูไน กัมพูชา มาเลเซีย พม่า สิงคโปร์ และเวียดนาม 6 ประเทศ เท่านั้นที่ได้ให้สัตยาบันแล้ว ยังขาด ไทย อินโดนีเซีย ลาว และ พม่า ที่ยังไม่ให้สัตยาบัน ดังนั้นในขณะนี้ทุกประเทศยังคงใช้ข้อผูกพันภายใต้กรอบความตกลง AIA เดิม

ความตกลง ACIA เกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่าง ๆ ของการลงทุน เช่น การส่งเสริมคุ้มครองการลงทุน และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ามาลงทุนทั้งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment : FDI) เพื่อสร้างระบอบการลงทุนที่เสรีและเปิดกว้างในอาเซียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสุดท้ายของการรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวกันทางเศรษฐกิจ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) โดยให้เป็นไปตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint : AEC Blueprint)

เนื้อหาของความตกลง ACIA จะประกอบด้วย 3 หมวดใหญ่ 49 ข้อ สำคัญของความตกลงนี้ เช่น

การเปิดเสรีการลงทุน สำหรับ การเกษตร การประมง การป่าไม้ อุตสาหกรรมการผลิต การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน รวมถึงการบริการที่เกี่ยวข้อง และสาขาอื่นๆ ตามที่รัฐสมาชิกอาจตกลงกัน โดยรัฐสมาชิกจะต้องให้การปฏิบัติต่อผู้ลงทุนทั้งจากนิติบุคคลและบุคคลของรัฐสมาชิก และนิติบุคคลต่างชาติที่จดทะเบียนในอาเซียน เทียบเท่ากับการลงทุนของบุคคลหรือนิติบุคคลของประเทศตน และเทียบเท่ากับการปฏิบัติต่อประเทศที่สาม

-การให้ความคุ้มครองการลงทุน ครอบคลุมการเปิดเสรีทั้ง 5 สาขา และบริการที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องให้การปฏิบัติต่อนักลงทุนและการลงทุนอย่างเป็นธรรม เท่าเทียม และให้ความคุ้มครองและความปลอดภัย ครอบคลุมการชดเชยค่าเสียหายกรณียึดทรัพย์ เวนคืน หรือเกิดเหตุการณ์ไม่สงบอันเป็นผลมาจากการสู้รบด้วยอาวุธ การจลาจลของพลเมือง หรือภาวะฉุกเฉิน และนักลงทุนต้องสามารถเคลื่อนย้ายเงินทุนได้โดยเสรี

การส่งเสริมการลงทุน รัฐสมาชิกจะต้องร่วมมือกันเพื่อให้อาเซียนเป็นที่รู้จักมากขึ้น ในฐานะเขตการลงทุนที่เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อเพิ่มการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาสู่อาเซียนและการลงทุนภายในอาเซียน

การอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน โดยการสร้างสภาวะแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับการลงทุน เช่น การปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนในการยื่นคำขอและการให้ความเห็นชอบในการลงทุนให้มีความสะดวก เป็นต้น

3.กรอบความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Services หรือ AFAS)

มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความร่วมมือด้านบริการ และเปิดเสรีการค้าบริการระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนให้มากขึ้นกว่าการเปิดเสรีใน WTO ทั้งนี้ ผู้นำอาเซียนมีมติที่จะเปิดตลาดการค้าบริการทุกสาขาบริการจนบรรลุเป้าหมายภายในปี ค.ศ.2015 (พ.ศ. 2558)

4.ข้อตกลงยอมรับร่วมในคุณสมบัติวิชาชีพของอาเซียน

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 2003 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนทั้ง 10 ประเทศได้ร่วมลงนามในแถลงการณ์ Bali Concord II โดยในแถลงการณ์ได้มีการกำหนดให้จัดทำความตกลงยอมรับร่วม (ASEAN Mutual Recognition Arrangement : MRA) ด้านคุณสมบัติในสาขาวิชาชีพหลักภายในปี ค.ศ. 2008 เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักวิชาชีพ/แรงงานเชี่ยวชาญ/ผู้มีความสามารถพิเศษของอาเซียนได้อย่างเสรี ซึ่งต่อมารัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้มีการลงนามในข้อตกลงสาขาต่างๆ เช่น วิศวกรรม พยาบาล สถาปัตยกรรม แพทย์ ทันตแพทย์ บัญชี การสำรวจ เป็นต้น

จากความตกลงดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ไม่มีกรอบความตกลงโดยเฉพาะเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลหรือการโอนข้อมูลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม จากกรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (E-ASEAN Framework Agreement) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การกำหนดมาตรการที่จะพัฒนาอาเซียนให้เข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลดังจะได้แยกพิจารณาต่อไป

3.1.3.5 กรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (E-ASEAN Framework Agreement)

กรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (E-ASEAN Framework Agreement) ซึ่งเกิดขึ้นจากการลงนามของผู้นำของอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ในวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 ณ ประเทศสิงคโปร์ซึ่งกำหนดแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารเพื่อให้ภูมิภาคอาเซียนเชื่อมโยงกันด้านอิเล็กทรอนิกส์ สาระสำคัญของกรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน ได้แก่ การกำหนดมาตรการที่จะพัฒนาอาเซียนให้เข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศใน 5 ด้าน ได้แก่

1. การวางโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
3. การเปิดเสรีด้านการค้า การบริการและการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
4. การพัฒนาสังคมแห่งเทคโนโลยี
5. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการของรัฐ

ในกรณีของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ปรากฏในด้านที่ 2 กล่าวคือการอำนวยความสะดวกด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) หากกล่าวโดยเฉพาะเจาะจง

แล้ว หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลปรากฏในมาตรา 5 ของกรอบความตกลงนี้⁷⁰ นั่นคือ “ประเทศสมาชิกจะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และกรอบของกฎหมายเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคและพัฒนาการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในการนี้ ประเทศสมาชิกจะต้อง ...จัดให้มีมาตรการในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภค”(… take measures to promote personal data protection and consumer privacy…)

จากการประชุมคณะทำงานด้านสนับสนุนการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้มีโครงการศึกษาฐานข้อมูลพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อาเซียน (ASEAN E-Commerce Data Base Project) โดยมีข้อเสนอแนะในปีค.ศ. 2010 ที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลว่า “การส่งเสริมให้มีรูปแบบอันเป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศในการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการสร้างสภาวะแวดล้อมที่มีความมั่นใจและน่าเชื่อถือในการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคและคุ้มครองผู้บริโภคจากองค์กรประกอบต่าง ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ทางอินเทอร์เน็ต”

⁷⁰ ARTICLE 5 Facilitation of the Growth of Electronic Commerce

1. Member States shall adopt electronic commerce regulatory and legislative frameworks that create trust and confidence for consumers and facilitate the transformation of businesses towards the development of e-ASEAN. To this end, Member States shall:

(a) expeditiously put in place national laws and policies relating to electronic commerce transactions based on international norms;

(b) facilitate the establishment of mutual recognition of digital signature frameworks;

(c) facilitate secure regional electronic transactions, payments and settlements, through mechanisms such as electronic payment gateways;

(d) adopt measures to protect intellectual property rights arising from e-commerce. Member States should consider adoption of the World Intellectual Property Organisation (WIPO) treaties, namely: “WIPO Copyright Treaty 1996” and “WIPO Performances and Phonograms Treaty 1996”;

(e) take measures to promote personal data protection and consumer privacy; and

(f) encourage the use of alternative dispute resolution (ADR) mechanisms for online transactions

ในช่วงปีค.ศ. 2012- ค.ศ. 2013 ประเทศสมาชิกหลายประเทศของอาเซียนได้เริ่มมีการปรับปรุงพัฒนากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ซึ่งมีการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

3.1.3.6 วิสัยทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ภายหลังจากปี ค.ศ. 2015 ⁷¹

- ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 23 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 ผู้นำอาเซียนได้มอบหมายให้คณะมนตรีประสานงานอาเซียน (ASEAN Coordinating Council: ACC) ประสานกับคณะมนตรีของสามเสาหลักประชาคมอาเซียน (การเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม) เพื่อจัดทำวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน ภายหลังจากปี พ.ศ. 2558

- ด้านเศรษฐกิจ ที่ประชุมคณะทำงานระดับสูงว่าด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (The High-Level Task Force on ASEAN Economic Integration: HLTF-EI) ครั้งที่ 25 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ได้จัดตั้งคณะทำงานว่าด้วยการจัดทำวิสัยทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ภายหลังจากปี พ.ศ. 2558 (The HLTF-EI Working Group on AEC Post-2015 Vision) โดยได้มีการประชุมมาแล้ว 7 ครั้ง (ครั้งล่าสุดเมื่อเดือนมกราคมพ.ศ. 2558 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย)

- ร่างวิสัยทัศน์ฯ กำหนด 5 องค์ประกอบหลักของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และกำหนดระยะเวลา 10 ปี (ค.ศ. 2016- ค.ศ. 2025) ดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 : มีการรวมตัวสูง (An Integrated and Highly Cohesive Economy) ประกอบด้วย การเปิดเสรีสินค้า โดยมุ่งเน้นการอำนวยความสะดวกทางการค้า ยกเลิก/ลดมาตรการที่มีไข่มุกาซี ปรับปรุงกระบวนการพิธีการศุลกากร ปรับประสานมาตรฐานให้สอดคล้องกัน การเปิดเสรีการค้าบริการและการลงทุนเพิ่มขึ้น การเปิดเสรีทางการเงินและการบูรณาการและพัฒนาตลาดทุน และการอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือและนักธุรกิจ

องค์ประกอบหลักที่ 2: ความสามารถการแข่งขัน นวัตกรรม และพลวัต (Competitive, Innovative and Dynamic ASEAN) มุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน นวัตกรรมและความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง อาทิ นโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค ทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมนวัตกรรมเทคโนโลยี ภาษีอากร (taxation issues) การยึดหลักธรรมาภิบาล ความสอดคล้องกฎระเบียบต่างๆ การหารือเพื่อหาทำที่ร่วมกันของอาเซียนในประเด็นการค้าใหม่ๆ (การจัดซื้อ

⁷¹ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สำนักอาเซียน มีนาคม พ.ศ. 2558

จัดจ้างภาครัฐ แรงงาน สิ่งแวดล้อม) และทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลก (global mega trends) เป็นต้น

องค์ประกอบหลักที่ 3: ครอบคลุมทุกภาคส่วน ยืดหยุ่น และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Resilient, Inclusive, People-Oriented and People Centered ASEAN) มุ่งสร้างความเข้มแข็งแก่ SMEs การเพิ่มบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public- Private Partnership) การลดช่องว่างด้านการพัฒนา การเข้าถึงแหล่งเงินอย่างทั่วถึง และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

องค์ประกอบหลักที่ 4: ขยายความร่วมมือและรวมตัวรายสาขา (Enhanced Sectoral Integration and Cooperation) มุ่งเน้นการรวมกลุ่มรายสาขาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การขนส่ง โทรคมนาคม e-commerce การเงิน พลังงาน อาหาร เกษตร ป่าไม้ การท่องเที่ยว สุขภาพ เหมืองแร่ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

องค์ประกอบหลักที่ 5: เป็นส่วนสำคัญของประชาคมโลก (Global ASEAN) การทบทวน/ปรับปรุงความตกลงการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา การขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและโลก การเพิ่มบทบาทของอาเซียนในเวทีองค์กรด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อสะท้อนถึงผลประโยชน์ของอาเซียน

ปัจจุบันวิสัยทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและแผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปรากฏดังจะชี้ให้เห็นในหัวข้อต่อไป

3.1.3.7 แผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ค.ศ. 2025 (ASEAN Economic Community Blueprint 2025 หรือ AEC Blueprint) กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

วิสัยทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ค.ศ. 2025 มี ดังนี้⁷²

1) สร้างเศรษฐกิจอาเซียนที่มีการรวมตัวอย่างลึกซึ้ง และเชื่อมโยงกันในระดับสูง ซึ่งจะสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงอย่างยั่งยืน และสามารถรับมือได้ กับการเผชิญปัจจัยที่กระทบต่อคุณภาพของระบบเศรษฐกิจและความผันผวนของ เศรษฐกิจโลก

⁷² กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, อาเซียน 20พ.ศ. 25 : มุ่งหน้าไปด้วยกัน : วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 20พ.ศ. 25 และแผนงานประชาคมอาเซียน 2016-20พ.ศ. 25., หน้า 126.

2) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เสมอภาคและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ในอาเซียน ซึ่งจะลดช่องว่างการพัฒนา และหากไม่สามารถทำให้ความยากจนลดลงได้ ขอให้มีการบรรเทาความยากจนลง รักษาอัตราการเติบโตของรายได้ต่อหัว ในระดับสูงอย่างยั่งยืน และเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลาง

3) ส่งเสริมการเติบโตทางผลิตภาพที่เข้มแข็ง โดยการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยี และทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนาระดับภูมิภาคเพื่อนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในการยกระดับภูมิภาคสู่ห่วงโซ่มูลค่าโลกในอุตสาหกรรมบริการและการผลิตที่ใช้ เทคโนโลยีและองค์ความรู้ขั้นสูง

4) ส่งเสริมหลักการแห่งธรรมาภิบาลที่ดี ความโปร่งใส และระบบด้านกฎระเบียบที่ตอบสนองได้ โดยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของภาคเอกชน องค์กรระดับชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ของอาเซียน

จากแผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ค.ศ. 2025 ผู้วิจัยจะได้พิจารณาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งพบว่า มีความเกี่ยวข้องและมีการระบุถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ดังต่อไปนี้

การค้าสินค้า⁷³

“.. การดำเนินมาตรการตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2015 ที่เกี่ยวกับ การยกเลิกภาษีศุลกากรนำเข้าตามความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (อาทิกา) และ การอำนวยความสะดวกทางการค้าที่ผ่านมาทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้าที่เสรีมากยิ่งขึ้น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2568 อาเซียนจะยังดำเนินการต่อไปในการลดหรือยกเลิก มาตรการด้านกฎระเบียบ ณ ด้านพรมแดนและภายในประเทศที่เป็นอุปสรรคต่อการค้า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเคลื่อนย้ายสินค้าภายในภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ แข่งขันได้ และไร้อุปสรรค มาตรการสำคัญ (Key measures) จัดตั้งระบบการเชื่อมโยงข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียวระดับประเทศ ในทุกประเทศสมาชิกอาเซียน และขยายขอบเขตโครงการเชื่อมโยงข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียวของอาเซียนให้ครอบคลุมเอกสารและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียเพิ่มขึ้นในสมาชิกอาเซียนทุกประเทศ...”

การรวมตัวภาคการเงิน การเข้าถึงบริการทางการเงิน และเสถียรภาพทางการเงิน

74

“การส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงินเพื่อให้ผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินไปถึงชุมชนที่ยังได้รับบริการไม่ทั่วถึงในวงที่กว้างขึ้น รวมถึงวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย

⁷³ เรื่องเดียวกัน., หน้า 130

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน., หน้า 142-146.

นอกจากนี้ ยังครอบคลุมความริเริ่มในการลดช่องว่างทาง อิเล็กทรอนิกส์ในภูมิภาค และสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างด้านประชากร ซึ่งบางประเทศกำลังเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย โดยมาตรการสำคัญมี ดังนี้

ขยายขอบเขตของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและความรู้ทางการเงิน รวมทั้ง หน่วยงาน กลางและช่องทางการกระจายเงินทุน เช่น การให้บริการ ชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งเสริมการใช้ เทคโนโลยีในการลดต้นทุน และการพัฒนาบริการทางการเงิน...

เพิ่มความเข้มข้นในการดำเนินหลักสูตรการศึกษาด้านการเงินและ กลไกการคุ้มครอง ผู้บริโภคเพื่อส่งเสริมศักยภาพในการบริหารจัดการทาง การเงินและกระตุ้นให้มีการเริ่มต้นการให้บริการทาง การเงิน โดย ครอบคลุมถึงการเพิ่มความตระหนักรู้ในมาตรการปกป้องส่วนบุคคลต่อ พฤติกรรมหลอกลวงต่าง ๆ รวมถึงการยกระดับมาตรการทางเทคนิค เพื่อรับมือต่อภัยคุกคามจากการฉ้อโกงทางอิเล็กทรอนิกส์

ส่งเสริมการขยายช่องทางการให้บริการทางการเงินซึ่งจะช่วยปรับปรุง การเข้าถึงและ ลดต้นทุนการบริการทางการเงิน รวมถึงเทคโนโลยีการให้ บริการผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการประกันภัย ภาครัฐประชาชน”

การคุ้มครองผู้บริโภค⁷⁵

“การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนสำคัญของการเป็นตลาดที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเป็นธรรม โดยผู้บริโภคต้องการที่จะมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลอย่างเพียงพอเพื่อใช้ ในการ ตัดสินใจ การเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงสินค้าและบริการที่เป็นไปตามข้อกำหนด ด้านมาตรฐานและ ความปลอดภัย ทั้งนี้ การค้าข้ามพรมแดนที่เพิ่มขึ้น พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และรูปแบบการค้าใหม่ ๆ ซึ่งเป็น ผลมาจากโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ทำให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ต้องแสวงหาแนวทาง ใหม่ ๆ ในการคุ้มครองและส่งเสริม ผลประโยชน์ของผู้บริโภค จึงจำเป็นต้องมีระบบการคุ้มครองผู้บริโภคที่ ครอบคลุมทุกมิติ และมีประสิทธิภาพในระดับประเทศและภูมิภาค โดยบังคับใช้ผ่านกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ กลไกการเยียวยา และการสร้างความตระหนักรู้ของสาธารณะ

มาตรการเชิงยุทธศาสตร์มี ดังนี้

1) จัดทำกรอบด้านการคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกันของอาเซียน โดยผ่านการมีกฎหมาย การคุ้มครองผู้บริโภคในระดับที่สูงขึ้น ปรับปรุงการบังคับใช้และการควบคุม ดูแลกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และการมีกลไกการเยียวยารวมถึงกลไก ทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาข้อพิพาท

⁷⁵ เรื่องเดียวกันหน้า 156-157.

2) ส่งเสริมการสร้างศักยภาพและให้ความรู้แก่ผู้บริโภคในระดับที่สูงขึ้น โดยสนองตอบประเด็นที่เป็นข้อกังวลของผู้บริโภคและเพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งให้ข้อมูลแก่ ผู้บริโภค

3) สร้างความเชื่อมั่นที่เพิ่มขึ้นให้แก่ผู้บริโภค และการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์ ข้ามพรมแดนโดยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบังคับใช้ข้อกำหนดด้าน ความปลอดภัยของสินค้า การมีส่วนร่วมของผู้แทนผู้บริโภคที่มากขึ้น และการส่งเสริม การบริโภคอย่างยั่งยืน

4) ส่งเสริมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคในนโยบายด้านต่าง ๆ ของอาเซียน โดยผ่านการประเมินผลกระทบของนโยบายคุ้มครองผู้บริโภคและการพัฒนา นโยบายที่ใช้องค์ความรู้เป็นฐาน และ

5) ส่งเสริมมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในสินค้าและบริการต่าง ๆ เช่น การเงิน พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การขนส่งทางอากาศ พลังงาน และโทรคมนาคม”

โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ⁷⁶

“วิสัยทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2015 จะต่อยอดจากผลสำเร็จของแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของอาเซียนฉบับเดิม เพื่อขับเคลื่อนอาเซียน สู่เศรษฐกิจในรูปแบบดิจิทัลที่มีความปลอดภัย ยั่งยืนและสามารถปรับเปลี่ยนได้ รวมทั้ง นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดนวัตกรรม การรวมตัวกันและครอบคลุมทุกภาคส่วน ของอาเซียน มาตรการยุทธศาสตร์มี ดังนี้

1) การปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ : หาแนวทางการใช้และประสานงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมการค้ารูปแบบดิจิทัลใน อาเซียน

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างศักยภาพให้แก่ประชาชนผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ : ส่งเสริมความพยายามในการนำดิจิทัลมาเสริมสร้าง ศักยภาพให้กับบุคคลและทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน รวมทั้งหาแนวทางใหม่ ๆ ที่จะเพิ่มการขายเครือข่ายและการใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงได้ทั่วถึงใน อาเซียน

3) นวัตกรรม : สนับสนุนนวัตกรรมและการประกอบการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น เมืองอัจฉริยะ และข้อมูลขนาดใหญ่และ การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น

....

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน., หน้า 182-183

8) การประกันและความปลอดภัยด้านข้อมูล : สร้างระบบนิเวศน์ทางดิจิทัลที่น่าเชื่อถือ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ให้มากยิ่งขึ้น และพัฒนามาตรการที่จะปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล”⁷⁷

พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์⁷⁸

“พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏทั่วโลก (อีคอมเมิร์ซ) ได้กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ มากขึ้นของเศรษฐกิจโลกโดยเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์หลากหลายช่องทางสำหรับ การค้าปลีกในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยงกันผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พาณิชย์ อิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทสำคัญทั้งในการค้าข้ามพรมแดนและการอำนวยความสะดวก การลงทุนจากต่างประเทศผ่านการให้บริการโดยใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อกลาง นอกจากนี้ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีนัยสำคัญในการลดอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดและ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสำหรับธุรกิจ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม และรายย่อย. จากการทำพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะมีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนการรวมตัวทางเศรษฐกิจใน ภูมิภาคอาเซียน อาเซียนจะต้องส่งเสริมความร่วมมือด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ให้มากยิ่งขึ้น โดยดำเนินการต่อยอดจากมาตรา 5 ของกรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน ซึ่งผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2543 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนา ความตกลงด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน เพื่ออำนวยความสะดวกธุรกรรม พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ข้ามพรมแดนในอาเซียน โดยมีมาตรการเชิงยุทธศาสตร์ ได้แก่

- 1) การปรับประสานกฎหมายเรื่องสิทธิและการคุ้มครองผู้บริโภค
- 2) การปรับประสานกรอบด้านกฎหมายสำหรับการระงับข้อพิพาทผ่านระบบออนไลน์ โดยคำนึงถึงมาตรฐานระหว่างประเทศที่มีอยู่
- 3) ระบบการยืนยันบุคคลทางอิเล็กทรอนิกส์และการอนุมัติสิทธิใช้งาน (ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์) ที่สามารถทำงานร่วมกัน ยอมรับร่วมกัน ปลอดภัย เสถียร และง่ายต่อการปฏิบัติโดยผู้ใช้งาน

⁷⁷ Information Security and Assurance : Build a trusted digital ecosystem including through further strengthening cooperation on cyber security and developing measures to protect personal data

⁷⁸ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, อาเซียน 20พ.ศ. 25 : มุ่งหน้าไปด้วยกัน : วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 20พ.ศ. 25 และแผนงานประชาคมอาเซียน 2016-20พ.ศ. 25., หน้า 184-185.

4) มีกรอบสำหรับการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลที่เชื่อมโยงกันและครอบคลุมทุกมิติ (Coherent and comprehensive framework for personal data protection)”

จากแผนงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ค.ศ. 2025 พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งอาจจำแนกเป็นสองทิศทาง ดังนี้⁷⁹

ทิศทางแรก หลักการที่ส่งเสริมเศรษฐกิจอันเกี่ยวข้องกับการกระทำต่อข้อมูลส่วนบุคคล

หากพิจารณาพฤติกรรมที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมุ่งคุ้มครองแล้วจะพบว่าพฤติกรรมหลักได้แก่ การเก็บรวบรวม (Collection) การประมวลผลหรือการใช้ (Processing) และการเผยแพร่หรือส่งต่อ (Transfer) จะเห็นได้ว่า

- ในส่วนของการค้าสินค้านั้น มาตรการในการเชื่อมโยงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวม การประมวลผล และการเผยแพร่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งอาจรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

- ในส่วนการรวมตัวภาคการเงินนั้น มีมาตรการที่จะนำไปสู่บริการการเงินอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูล ประมวลผล และเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งอาจเป็นการส่งหรือโอนระหว่างประเทศเพื่อการค้าระหว่างประเทศ การขยายตัวของการทำธุรกรรมการเงินอิเล็กทรอนิกส์ในอีกด้านหนึ่งเป็นโอกาสให้เกิดอาชญากรรมอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งกระทบถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้งาน เช่น การฉ้อโกงทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีหลายรูปแบบ โดยบางรูปแบบจะเกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

- ในส่วนของโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นจะเห็นได้ว่าเกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอันกระทบข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การประมวลผลข้อมูลในลักษณะ “Big data” “Smart cities” ซึ่งล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับการเก็บและประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลทั้งสิ้น

- ในส่วนพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏทั่วโลก (อีคอมเมิร์ซ) นั้นก็เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลเช่นกัน

ทิศทางที่สอง หลักการที่เน้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

⁷⁹คณาธิป ทองรวีวงศ์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน , สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560 , หน้า 35-36

- AEC Blueprint 2025 ให้ความสำคัญกับผู้บริโภคและเน้นย้ำถึงการคุ้มครองผู้บริโภคในบริบทของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้วย อย่างไรก็ตามในส่วนนี้ยังมีได้มีการระบุถึงการคุ้มครองผู้บริโภคในแง่ของข้อมูลส่วนบุคคล

-ในส่วนหลักการที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่ หลักการเกี่ยวกับ โทรมคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีหลักว่า “การประกันและความปลอดภัยด้านข้อมูล : สร้างระบบนิเวศน์ทางดิจิทัลที่น่าเชื่อถือ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ให้มากยิ่งขึ้น และพัฒนามาตรการที่จะปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล”

-นอกจากในส่วนโทรมคมนาคมแล้ว ในส่วนพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ก็มีหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างชัดเจน กล่าวคือ “มีกรอบสำหรับการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลที่เชื่อมโยงกันและครอบคลุมทุกมิติ (Coherent and comprehensive framework for personal data protection)”

จะเห็นได้ว่า จาก AEC Blueprint นั้น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการกำหนดเป็นมาตรการสำคัญอันหนึ่งในส่วนของเศรษฐกิจอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวดของโทรมคมนาคมและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ด้วยเหตุนี้ประเทศสมาชิกในอาเซียนจึงมีความผูกพันตามกรอบข้อตกลงที่จะต้องมีการปกป้องคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจากหลักการดังกล่าวนี้ได้จำกัดเฉพาะ “กฎหมาย” แต่รวมถึงมาตรการในด้านอื่นที่ส่งผลในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย เช่นมาตรการทางเทคโนโลยี นอกจากนี้ จากตัวบทของหลักการจะเห็นได้ว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีกรอบสำหรับการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล “ที่เชื่อมโยงกันและครอบคลุม” แต่จากการพิจารณาหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสมาชิกในอาเซียนปัจจุบันจะพบว่า มีความแตกต่างในหลักการและรายละเอียด⁸⁰ เช่น หลักการโอนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศที่กำหนดในกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกบางประเทศนั้นก็ยังมีปัญหาที่อาจส่งผลให้เป็นอุปสรรคทางการค้า หรือกรณีของหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ยังไม่ “ครอบคลุม” ถึงประเด็นและสภาพปัญหาของข้อมูลส่วนบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเทียบกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลของประเทศนอกกลุ่มอาเซียน อย่างไรก็ตาม หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวไม่ได้ระบุชัดเจนถึงกรณีการทำสัญญาแบบสมาร์ตในสภาพแวดล้อมดิจิทัลไว้โดยเฉพาะ

จากการรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีพิมพ์เขียว (AEC Blueprint) เพื่อเป็นแผนงานเชิงบูรณาการด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ สำหรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 4 เรื่องคือ

⁸⁰ คณาธิป ทองรวีวงศ์, เรื่องเดียวกัน , หน้า 37-38.

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single Market and Production Base) เพื่อเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ ลงทุน แรงงานฝีมือ เงินทุน อย่างเสรี จะเห็นได้ว่า การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ ดังกล่าวในยุคของการสื่อสารสารสนเทศในปัจจุบัน ต้องอาศัยข้อมูลโดยเฉพาะข้อมูลดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญ

2. การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (High Competitive Economic Region) โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

3. การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (Equitable Economic Development

4. การเชื่อมโยงอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก (Fully Integrated into Global Economy)

จากองค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ของ พิมพ์เขียวดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นปัจจัยสำคัญของการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบัน

อาเซียนยังมุ่งมั่นที่จะพัฒนา แนวปฏิบัติที่ดี (Best practice/guideline) เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี ค.ศ. 2015

นอกจากนี้ หากพิจารณากรอบความตกลงเฉพาะของอาเซียน พบว่ามีหลักการที่มุ่งให้ประเทศสมาชิกมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลโดยเฉพาะในกรณีข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ

กรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (e-ASEAN Framework Agreement) ซึ่งเกิดขึ้นจากการลงนามของผู้นำของอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ในวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 ณ ประเทศสิงคโปร์ซึ่งกำหนดแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารเพื่อให้ภูมิภาคอาเซียนเชื่อมโยงกันด้านอิเล็กทรอนิกส์ สาระสำคัญของกรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน ได้แก่ การกำหนดมาตรการที่จะพัฒนาอาเซียนให้เข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศใน 5ด้าน ได้แก่

1. การวางโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
3. การเปิดเสรีด้านการค้า การบริการและการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
4. การพัฒนาสังคมแห่งเทคโนโลยี

5. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการของรัฐ

ในกรณีของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ปรากฏในด้านที่ 2 กล่าวคือการอำนวยความสะดวกด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) หากกล่าวโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลปรากฏในมาตรา 5 ของกรอบความตกลงนี้ นั่นคือ “ประเทศสมาชิกจะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และกรอบของกฎหมายเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคและพัฒนาการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในการนี้ ประเทศสมาชิกจะต้อง ..จัดให้มีมาตรการในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภค”⁸¹

จากการประชุมคณะทำงานด้านสนับสนุนการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้มีโครงการศึกษาฐานข้อมูลพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อาเซียน (ASEAN E-Commerce Data Base Project) โดยมีข้อเสนอแนะในปีค.ศ. 2010 ที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลว่า “การส่งเสริมให้มีรูปแบบอันเป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศในการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการสร้างสภาวะแวดล้อมที่มีความมั่นใจและน่าเชื่อถือในการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคและคุ้มครองผู้บริโภคจากองค์กรประกอบต่างๆที่ไม่พึงประสงค์ทางอินเทอร์เน็ต”

ในช่วงปี ค.ศ. 2012- ค.ศ. 2013 ประเทศสมาชิกหลายประเทศของอาเซียนได้เริ่มมีการปรับปรุงพัฒนากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และประเทศไทยที่มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกรอบกฎหมายระดับอาเซียนไม่ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลไว้โดยเฉพาะรวมทั้งไม่มีพันธกรณีที่ประเทศสมาชิกจะต้องตรากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังเช่นกฎหมายสหภาพยุโรปซึ่งจะกล่าวต่อไป กฎหมายของประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศรวมทั้งไทยจึงใช้แนวทางหรือตัวแบบจากสหภาพยุโรป

3.1.4 หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายสหภาพยุโรป

ในหัวข้อนี้จะชี้ให้เห็นหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลสหภาพยุโรป โดยแบ่งเป็นช่วงก่อนและหลังกฎหมายคุ้มครองข้อมูลสหภาพยุโรปฉบับปี 2018 หรือ GDPR

3.1.4.1 Directive 95/46/EC

Directive 95/46/EC หรือ Directive 95/46/EC on the Protection of Individuals with regard to the Processing of Personal Data on the Free Movement of such Data

⁸¹..(e) take measures to promote personal data protection and consumer privacy..

เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยคณะกรรมการการยุโรป European Economic Community ในปี ค.ศ. 1995 Directive นี้ถือเป็นหลักเกณฑ์ต้นแบบ(Model) อันเป็นที่มาของการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศสมาชิกต่าง ๆ ในยุโรป

Directive 95/46/EC มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของบุคคลธรรมดาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในความเป็นส่วนตัวอันเนื่องจากการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลตามที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในมาตราที่ 1 นอกจากนี้ อาร์มภบทที่ 2 ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า¹⁴⁸²

“ระบบประมวลผลข้อมูลนั้นถูกออกแบบมาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่มนุษย์...ระบบเหล่านี้ต้องการประสิทธิภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลธรรมดาโดยไม่เลือกสัญชาติหรือถิ่นที่อยู่ของบุคคลนั้น โดยเฉพาะสิทธิในความเป็นส่วนตัว”

นอกจากนี้ ในอาร์มภบทที่ 10 ได้อธิบายว่า⁸³ “ประมวลกฎหมายภายในประเทศว่าด้วยการประมวลข้อมูลส่วนบุคคลมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะสิทธิในความเป็นส่วนตัว ซึ่งได้รับความเห็นชอบทั้งในมาตราที่ 8 ของอนุสัญญาเพื่อคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานยุโรปและในหลักทั่วไปของกฎหมายประชาคม ด้วยเหตุนี้การปรับกฎหมายเหล่านี้ให้สอดคล้องกันจะต้องมีทำให้การคุ้มครองที่พึงได้ของพวกเขาขึ้นอยู่กับน้อยลง แต่ในทางกลับกันต้องแสวงหาวิธีที่จะรับรองการคุ้มครองขั้นสูงในประชาคม” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายสหภาพยุโรปมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นเอกภาพของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลของประเทศในยุโรป

สำหรับหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้น Directive 95/46/EC มีดังนี้

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคลต้องถูกประมวลผลอย่างเป็นธรรมและชอบด้วยกฎหมาย
- 2) ข้อมูลส่วนบุคคลต้องถูกจัดเก็บโดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน แน่นนอน และ ชอบด้วยกฎหมาย (specified, explicit and legitimate purposes) นอกจากนี้จะต้องไม่มีการประมวลผลข้อมูลที่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์นั้น เว้นแต่เป็นการประมวลผลข้อมูลที่มีวัตถุประสงค์ทางด้านประวัติศาสตร์ สถิติ หรือ วิทยาศาสตร์
- 3) ข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีความเพียงพอ (adequate) ไม่มากเกินไป (not excessive) และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ หรือ ประมวลผลข้อมูลนั้น

⁸² Directive 95/46/EC, Recitals 2.

⁸³ *Ibid.* Recitals 10.

4) ข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีความถูกต้องครบถ้วน และในกรณีจำเป็นต้องเป็นปัจจุบันด้วย

5) ไม่ควรเก็บไว้ในรูปแบบที่สามารถระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของไว้นานเกินไป อีกทั้งต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล

นอกจากนั้น ยังได้วางหลัก ข้อมูลชนิดที่มีความอ่อนไหว (Sensitive Data) ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องใช้มาตรการทางเทคนิคและการจัดการที่เหมาะสม

หลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลใน Directive 95/46/EC โดยทั่วไปแล้วจะเห็นได้ว่า มีเนื้อหาที่กว้างขวางกว่าหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลใน OECD Guidelines เช่น ได้มีการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลชนิดที่มีความอ่อนไหว (sensitive data) ว่าห้ามมิให้มีการประมวลผลข้อมูลดังกล่าวเว้นแต่จะเข้ากรณีข้อยกเว้น หลักเกณฑ์การแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการประมวลผลต่อองค์กรด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิในการ “Opt-out” สำหรับการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้เพื่อประโยชน์ในการทำการตลาดแบบตรง (direct marketing) เป็นต้น

หลักการเกี่ยวกับการโอนข้อมูลส่วนบุคคลออกนอกประเทศ

Directive 95/46/ECวางหลักเกณฑ์ว่าด้วยการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังต่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อมีการโอนข้อมูลออกจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปไปยังประเทศนอกกลุ่ม ซึ่งสามารถจำแนกประเภทการโอนข้อมูลส่วนบุคคลตาม Directive นี้ ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่เป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป

ประเทศแต่ละประเทศในกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรปสามารถโอนข้อมูลระหว่างกันได้ เช่นเดียวกับการโอนข้อมูลภายในประเทศเดียวกัน เนื่องจากวัตถุประสงค์ของ Directive 95/46/EC ต้องการให้เกิดการโอนถ่ายข้อมูลส่วนบุคคลภายในกลุ่มประเทศสมาชิกโดยปราศจากอุปสรรคเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการค้า

2) การโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศนอกกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรป

การโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศนอกกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรปนั้น มีข้อจำกัดและข้อพิจารณาหลายประการ เนื่องจากประเทศเหล่านั้นอาจมีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐานของกฎหมายสหภาพยุโรป ซึ่งหากมีการอนุญาตให้โอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สามเหล่านั้นได้โดยสะดวกปราศจากข้อจำกัด อาจกระทบสิทธิของเจ้าของข้อมูลที่ได้รับการคุ้มครองน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับยุโรป ดังนั้นกฎหมายสหภาพยุโรป จึงมีบทบัญญัติในมาตรา 25 เพื่อคุ้มครองการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สาม ซึ่งมีหลักว่า

ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปนั้นจะถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สามได้ ก็ต่อเมื่อประเทศที่สามสามารถรับรองระดับการคุ้มครองที่เพียงพอ⁸⁴ (adequate level of protection) ดังนั้นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจึงไม่สามารถโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สามซึ่งมิได้รับรองระดับการคุ้มครองที่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับยุโรป

ในส่วนของระดับการคุ้มครองที่เพียงพอ นั้นจะต้องได้รับการประเมินโดยพิจารณาจากทุกพฤติการณ์แวดล้อม โดยจะต้องไตร่ตรองจากลักษณะของข้อมูล วัตถุประสงค์และระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินผล ประเทศที่เป็นจุดเริ่มต้นและประเทศปลายทางในการโอนข้อมูล หลักกฎหมายทั้งกฎหมายทั่วไปและกฎหมายเฉพาะภาคส่วนที่มีผลบังคับใช้ในประเทศที่สาม และข้อปฏิบัติทางวิชาชีพรวมถึงมาตรการความปลอดภัยที่ได้รับการปฏิบัติภายในประเทศนั้น⁸⁵ ซึ่งเป็นการระบุหลักเกณฑ์ทั่วไป ไม่ได้ระบุลงรายละเอียดอย่างชัดเจน ทำให้ต่อมาทางประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้เสนอให้มีแนวทางการประเมินระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดย Working Party ในปี ค.ศ. 1997 โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาที่สำคัญไว้ 2 ประการ⁸⁶ คือ ประการที่ 1 เนื้อหาในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยหลักเกณฑ์ที่ใช้บังคับในประเทศนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ 6 ประการคือ หลักการประมวลผลข้อมูลภายในขอบวัตถุประสงค์, หลักคุณภาพและความได้สัดส่วนของข้อมูล, หลักความโปร่งใส, หลักการรักษาความปลอดภัย, หลักการให้สิทธิในการเข้าถึงเพื่อขอแก้ไขหรือคัดค้านการประมวลผลของเจ้าของข้อมูล, ข้อจำกัดในการโอนข้อมูลส่วนบุคคลต่อ ส่วนหลักเกณฑ์ประการที่ 2 ภาระงานการบังคับใช้ โดยภาระงานการบังคับใช้จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการคือ สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ, การสนับสนุนหรือช่วยเหลือให้เจ้าของข้อมูลให้สามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและมีค่าใช้จ่ายที่ไม่มากจนเกินไป, สามารถให้การช่วยเหลือเจ้าของข้อมูลเพื่อให้บริการชดเชยค่าเสียหายในกรณีที่มีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ต้องมีองค์การอิสระเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและพิจารณาข้อร้องเรียนต่างเพื่อให้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ได้อีกด้วย โดย Working Party ได้ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่าการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามวิธีการดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบกฎหมายเสมอไป แต่อาจเป็นวิธีการอื่นใดที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้นก็ได้เช่นกัน

⁸⁴ Directive 95/46/EC, Article พ.ศ. 25(1)

⁸⁵ Directive 95/46/EC, Article พ.ศ. 25(2)

⁸⁶ Article 29 Working Party, “First Orientations on Transfers of Personal Data to Third Countries – Possible Ways Forward in Assessing Adequacy.”

<http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/docs/wpdocs/1997/wp4_en.pdf>, June 1997

ข้อยกเว้นหลักการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศ

ข้อยกเว้นหลักการห้ามมิให้โอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สามที่ไม่รับรองระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอ นั้น ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตราที่ 26 โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1) ข้อยกเว้นตามกฎหมาย

ในมาตราที่ 26 (1) Directive 95/46/EC อนุญาตให้มีการโอนข้อมูลส่วนบุคคลได้หากเข้ากรณีดังต่อไปนี้

a) เจ้าของข้อมูลยินยอมให้มีการโอนข้อมูลอย่างชัดแจ้ง

b) การโอนข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อการปฏิบัติตามสัญญาระหว่างเจ้าของข้อมูลกับผู้ควบคุมข้อมูลหรือการดำเนินการก่อนการเข้าสัญญาตามที่เจ้าของข้อมูลร้องขอ

c) การโอนข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นต่อการหาข้อสรุปของสัญญาหรือการปฏิบัติตามสัญญาซึ่งทำเพื่อผลประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลที่ได้จัดทำขึ้นระหว่างผู้ควบคุมข้อมูลและบุคคลภายนอก

e) การโอนข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นในการคุ้มครองผลประโยชน์สำคัญของเจ้าของข้อมูล

f) การโอนข้อมูลโดยเก็บบันทึกข้อมูลซึ่งตามกฎหมายหรือระเบียบมีหน้าที่ให้ต่อสาธารณชนและซึ่งเปิดให้มีการเข้าถึงข้อมูลได้ทั้งโดยบุคคลทั่ว ๆ ไปหรือโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งสามารถแสดงได้ว่าตนมีประโยชน์ส่วนได้เสียที่ขบด้วยกฎหมายโดยเฉพาะ ภายใต้ขอบเขตว่าประโยชน์ดังกล่าวนั้นจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยกฎหมายที่ให้เปิดเผยในกรณีนั้นๆ

2) ข้อยกเว้นจากการตกลงทำสัญญา

นอกจากข้อยกเว้นตามกฎหมายข้างต้นที่ทำให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปสามารถโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สามที่ไม่มีระดับการคุ้มครองส่วนบุคคลที่เพียงพอแล้ว ยังสามารถใช้วิธีการโอนข้อมูลส่วนบุคคลในรูปของการทำข้อสัญญาที่เหมาะสม (Appropriate Contractual Clauses) ตามมาตราที่ 26 (2) ซึ่งเป็นสัญญาที่มีการกำหนดแม่แบบของสัญญาเอาไว้โดยคณะกรรมการการยุโรป โดยหากผู้โอนและผู้รับโอนข้อมูลได้ทำสัญญาระหว่างกันตามสัญญาแม่แบบ ก็จะสามารถโอนข้อมูลส่วนบุคคลตามข้อยกเว้นได้เช่นกัน

สัญญาแม่แบบที่ใช้ในการโอนข้อมูลนั้น จะต้องมึเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้โอนข้อมูล (Data Exporter) และผู้รับโอนข้อมูล (Data Importer), สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก (Third-party Beneficiary Clause) โดยให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลซึ่งเป็นบุคคลภายนอกสัญญาสามารถเข้าใช้สิทธิเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามสัญญา หรือเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีที่มีการละเมิดข้อสัญญาได้ และเพื่อให้เจ้าของข้อมูลสามารถบังคับใช้สิทธิของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพสัญญาแม่แบบดังกล่าวจึงได้

กำหนดให้ผู้ส่งออกและผู้นำเข้าข้อมูลต้องรับผิดชอบร่วมกันในหลายกรณี โดยเจ้าของข้อมูลสามารถใช้สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้รับโอนข้อมูลละเมิดข้อสัญญาต่อผู้โอนข้อมูลได้โดยตรง

จะเห็นได้ว่าสัญญาแม่แบบได้กำหนดเนื้อหาที่จำเป็นต้องมีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคู่กรณีอันเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้เท่านั้น ทำให้ผู้โอนข้อมูลหรือผู้รับโอนข้อมูลส่วนบุคคลสามารถเพิ่มเติมข้อสัญญาอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางธุรกิจที่นอกเหนือไปจากที่ระบุไว้ในสัญญาแม่แบบนี้ได้เช่นกัน เช่น ข้อตกลงเกี่ยวกับความร่วมมือ (Mutual Assistance) กับเจ้าของข้อมูลหรือกับหน่วยงานด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีที่มีข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทต่าง ๆ ซึ่งการเพิ่มเติมข้อสัญญานั้นสามารถกระทำได้ครบเท่าที่เนื้อหาไม่ขัดแย้งกับสัญญาแม่แบบ

3.1.4.2 Regulation (EU) 2016/679 หรือ GDPR

ยุโรปได้มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับใหม่ (General Data Protection Regulation หรือ GDPR)⁸⁷ เพื่อใช้แทน Directive 95/46/EC โดยมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 2018 สำหรับหลักการคุ้มครองข้อมูลตามกฎหมายนี้ ผู้วิจัยจะได้สรุปจำแนกตามแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังตารางต่อไปนี้

แนวคิดพื้นฐานของหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล	กฎหมายยุโรป (Regulation (EU) 2016/679 (GDPR))
การประมวลผลข้อมูลต้องชอบด้วยกฎหมาย (fairly and lawfully)	มาตรา 5 (1) (a) การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรมและโปร่งใส
หลักวัตถุประสงค์ (purpose limitation) ข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บไปเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่งจะต้องไม่ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น	ข้อมูลส่วนบุคคลจะถูกระงับได้เฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและชอบด้วยกฎหมาย และ

⁸⁷ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation)

	<p>จะต้องไม่ถูกประมวลในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์</p> <p>มาตรา 5 (1) (b)</p> <p>(ข้อยกเว้น กรณีประโยชน์สาธารณะ วัตถุประสงค์ทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือสถิติ ตามมาตรา 89 (1</p>
หลักการประมวลข้อมูลที่น้อยที่สุด (Data minimization) การประมวลข้อมูลควรกระทำเท่าที่จำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการประมวลข้อมูลเท่านั้น	<p>การประมวลข้อมูลส่วนบุคคล ต้อง อยู่ภายใต้หลักความเพียงพอ เกี่ยวข้อง และ จำกัดเฉพาะเท่าที่จำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการประมวลข้อมูลนั้น</p> <p>มาตรา 5 (1)(c)</p>
หลักความถูกต้อง (Accuracy) ผู้ควบคุมข้อมูลจะต้องดำเนินการประมวลข้อมูลภายใต้หลักความถูกต้องของข้อมูล	<p>ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องมีความถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน (accurate and up to date)</p> <p>ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องจะต้องถูกลบหรือแก้ไขโดยไม่มีชักช้า</p> <p>มาตรา 5(1)(d)</p>
หลักการเก็บข้อมูล (Data Retention) ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องไม่ถูกเก็บไว้นานเกินกว่าความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการเก็บและประมวลข้อมูลนั้น	<p>ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องไม่เก็บไว้ในลักษณะที่อาจระบุตัวเจ้าของข้อมูลได้ในระยะเวลาเกินความจำเป็น ตามวัตถุประสงค์ของการประมวลข้อมูลนั้น</p> <p>มาตรา.5(1)(e)</p> <p>(ข้อยกเว้น กรณีประโยชน์สาธารณะ วัตถุประสงค์ทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือสถิติ ตามมาตรา 89 (1)</p>
หลักความปลอดภัยของข้อมูล (Data security)	<p>ข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีความปลอดภัย โดยมีการป้องกันจาก การประมวลข้อมูลโดยปราศจากอำนาจการสูญหาย ถูกทำลาย จากอุบัติเหตุ โดยใช้</p>

ผู้ควบคุมข้อมูลต้องดำเนินการให้ข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บไว้มีความปลอดภัยจากการคุกคามภายนอก และ การคุกคามภายใน	มาตรการทางเทคโนโลยีและมาตรการเชิงองค์กรที่เหมาะสม (ปรากฏในหลายมาตรา เช่น มาตรา 5(1)(f), 24(1), 25(1)-(2), 28, 39, 32)
หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ผู้ควบคุมข้อมูลต้องปฏิบัติตามหน้าที่ซึ่งสอดคล้องกับหลักการตามกฎหมายนี้	ผู้ควบคุมข้อมูลต้องรับผิดชอบ และแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองข้อมูลตามกฎหมายนี้ มาตรา 5(2)

ในหัวข้อนี้ชี้ให้เห็นหลักการพื้นฐานของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเปรียบเทียบกับหลักสำคัญของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (GDPR) สำหรับหลักการและเงื่อนไขย่อยต่างๆ จะได้นำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยต่อไป

3.2 หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามความตกลงทวิภาคี

ในหัวข้อนี้จะศึกษาความตกลงระดับทวิภาคีที่สำคัญ ได้แก่ ความตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกาและยุโรปกรณี ซึ่งแยกเป็นสองฉบับดังนี้

3.2.1 ความตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกาและยุโรปกรณี Safe Harbour

ความตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกาและยุโรปกรณี Safe Harbour Privacy Principles (โครงการ Safe Harbour)

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการ Safe Harbour

1) ความเป็นมาของโครงการ Safe Harbour

ระบบการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีลักษณะการบัญญัติเป็นระบบกฎหมายเฉพาะเรื่อง (Sectoral law) เพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในแต่ละเรื่องเป็นเรื่อง

เฉพาะ เช่น Fair Credit Reporting Act 1970, Children’s Online Privacy Protection Act 1988, Financial Modernization Act 1999 เป็นต้น ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีกฎหมายกลางในระดับรัฐบาลกลางที่วางหลักเกณฑ์เป็นการทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

นอกจากการบัญญัติกฎหมายเฉพาะเรื่องแล้วสหรัฐอเมริกายังมีการคุ้มครองตัวเองอีกรูปแบบหนึ่งเรียกว่าการให้มีกลไกกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความเติบโตในทางธุรกิจ การพัฒนาการทางเทคโนโลยีและการประกอบธุรกิจสมัยใหม่ กลไกกำกับดูแลตนเองสามารถมีได้หลายรูปแบบ เช่นการที่กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพหรือกลุ่มผู้ประกอบการสาขาเดียวกันได้ร่วมกันจัดทำประมวลแนวปฏิบัติ (Code of practice) เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยถือว่าประมวลแนวปฏิบัติดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพหรือองค์กรที่ร่วมเป็นสมาชิก จำเป็นต้องปฏิบัติตาม หรืออีกวิธีการหนึ่งคือการออกนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Policy) ของตนให้แก่สาธารณะชนได้รับทราบว่าองค์กรนั้น ๆ จะปฏิบัติต่อข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ เป็นไปในแนวทางใด

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อสหภาพยุโรปมีการประกาศใช้ Directive 95/46/EC เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรปนั้น ในบทที่ 4 บัญญัติว่าด้วยการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังต่างประเทศที่ไม่ใช่กลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป จะโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปได้นั้นประเทศที่ระบุจะต้องมีระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอ มิฉะนั้นจะไม่สามารถรับโอนข้อมูลส่วนบุคคลจากกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้ ซึ่งกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต้องปฏิบัติตาม Directive นี้ ทำให้ในช่วงแรกนั้นเกิดปัญหาในการโอนข้อมูลส่วนบุคคลจากกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรปไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะเหตุว่าประเทศสหรัฐอเมริกานั้นไม่ได้รับการพิจารณาจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปว่ามีระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับที่เพียงพอแต่อย่างใด ปัจจัยสำคัญเนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติที่ใช้คุ้มครองความเป็นส่วนตัวแยกเป็นส่วนๆ กระจายอยู่ตามบทบัญญัติ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับหลาย ๆ ฉบับ และใช้กลไกกำกับดูแลตนเองภายในองค์กร (Self-Regulation) ต่างจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่ใช้ระบบกฎหมายแม่บทเป็นกฎหมายกลาง นอกจากนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาก็ไม่มีองค์กรระดับชาติด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยเฉพาะ⁸⁸ ทำให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ตัดสินว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มี

⁸⁸ John R. Vacca, “The European Data Protection Directive : A Roadblock to International Trade?”, in *The Privacy Papers : Managing Technology, Consumer, Employee, and Legislative Action*, ed. Pebecca Herole (New York : CRC Press LLC, 2002), p.570 อ้างถึงในปฏิวัติ

มาตรการในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับที่เพียงพอผลจากการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้ดำเนินการเพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอยู่ในระดับที่เพียงพอตามมาตรฐานของกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในปี ค.ศ. 1998 ในกรณีข้อพิพาทระหว่างคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลประเทศสวีเดนกับบริษัทสายการบินอเมริกัน โดยคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลประเทศสวีเดนได้มีคำสั่งให้สายการบินอเมริกันทำการลบข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านการรักษาพยาบาลของผู้โดยสารสัญชาติสวีเดนในทันทีภายหลังจากการเดินทางถึงที่หมายแล้วในทุกเที่ยวบิน เว้นแต่จะได้รับการยินยอมจากผู้โดยสารโดยชัดแจ้ง (Explicit consent) ว่าอนุญาตให้ทำการเก็บข้อมูลนั้นต่อไปนี้ ซึ่งปกติแล้วการเก็บข้อมูลต่างๆเหล่านี้ในขณะที่ทำการจองตั๋วเครื่องบิน และจากผลของคำสั่งดังกล่าวนี้เอง ส่งผลให้บริษัทสายการบินอเมริกันไม่สามารถส่งข้อมูลไปยังศูนย์กลางระบบการจองตั๋วโดยสาร (SABRE central Reservation System) ที่ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ ต่อมาบริษัทสายการบินอเมริกันก็ได้ยื่นอุทธรณ์คำสั่งข้างต้นต่อศาลปกครองชั้นต้นในประเทศสวีเดน โดยให้เหตุผลว่าการขอความยินยอมจากผู้โดยสารโดยชัดแจ้งเพื่อให้มีการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังสหรัฐอเมริกานั้นไม่สามารถทำได้ในทางปฏิบัติ (Impractical) อีกทั้งก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ผู้โดยสารเนื่องจากจำเป็นต้องให้ข้อมูลใหม่ทุกครั้งที่จะจองตั๋วเครื่องบินกับทางบริษัท อย่างไรก็ตามศาลปกครองก็ไม่เห็นด้วยกับข้ออุทธรณ์ดังกล่าว โดยกล่าวว่าเหตุผลเกี่ยวกับความไม่สะดวกของผู้โดยสารไม่อาจนำมาใช้เป็นข้อยกเว้นในการบังคับใช้กฎหมายได้ หลังจากนั้นก็ได้มีการยื่นอุทธรณ์ต่อไปยังศาลปกครองสูงสุดซึ่งศาลปกครองสูงสุดก็ได้ยกคำร้องอุทธรณ์ดังกล่าวเช่นกัน⁸⁹

ดังนั้น ผู้ประกอบการและองค์กรต่างๆในประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับผลกระทบจากหลักเกณฑ์การโอนข้อมูลส่วนบุคคลที่เข้มงวดซึ่งเป็นผลมาจากการบัญญัติ Directive 95/46/EC ในแนวทางการแก้ปัญหาเฉพาะนั้นทำโดยการที่ผู้ประกอบการมักจะจัดทำสัญญาโอนข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อทำให้สามารถรับโอนข้อมูลจากลูกค้าหรือพนักงานในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้

อุ้นเรื่อน, “ปัญหาการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการโอนข้อมูลระหว่างประเทศ”, (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2547), น.42.

⁸⁹ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ, “การโอนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศ”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, พ.ศ. 2548) น.31-32.

เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาและอุปสรรคทางการค้า รัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกาโดยกระทรวงพาณิชย์ Department of Commerce) จึงได้เริ่มเจรจากับคณะกรรมการการยุโรป (European Commission) เพื่อหาทางออกในการสร้างความเชื่อมั่นว่าประเทศสหรัฐอเมริกามีระดับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอและสร้างความมั่นใจให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังสหรัฐอเมริกา ได้ผลจากการเจรจาเป็นระยะเวลาสองปีระหว่างคณะกรรมการการยุโรปและสหรัฐอเมริกาก่อให้เกิดข้อตกลงระหว่างคณะกรรมการการยุโรปกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่า “Safe Harbour Privacy Principles” (โครงการ Safe Harbour) เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 และคณะกรรมการการยุโรปได้รับรองว่าประเทศสหรัฐอเมริกามีระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้เพียงพอในการออก Decision 2000/520/EC ตามมาเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 2000

วัตถุประสงค์ของโครงการ Safe Harbour

หลักการของโครงการ Safe Harbour ในช่วงต้นนั้นได้ระบุเอาไว้ว่า “...ภายใต้อำนาจตามกฎหมายในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการค้าระหว่างประเทศ หลักการได้รับการกำหนดขึ้นโดยการปรึกษาหารือกับภาคอุตสาหกรรมและประชาชนโดยทั่วไปเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การค้าและการพาณิชย์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปหลักของโครงการ Safe Harbour มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้องค์กรของสหรัฐอเมริกาได้รับข้อมูลส่วนบุคคลจากสหภาพยุโรปปฏิบัติตามเพื่อรับรองครให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับโครงการ Safe Harbour และเพื่อตอบสนองต่อระดับการคุ้มครองที่เพียงพอที่ได้สร้างขึ้นไว้เท่านั้น เนื่องจากโครงการ Safe Harbour ได้รับการออกแบบมาเพื่อจุดประสงค์เฉพาะนี้เพียงอย่างเดียว การนำหลักการนี้ไปใช้กับจุดประสงค์อื่น ๆ อาจเป็นการไม่เหมาะสม...” จากหลักการดังกล่าวจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีโครงการ Safe Harbour นั้นเพื่อให้ประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถโอนข้อมูลจากกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้โดยสะดวกปราศจากอุปสรรค และเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับภาคธุรกิจองค์กรเอกชนต่าง ๆ ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถถ่ายโอนข้อมูลจากกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเพื่อนำข้อมูลมาประมวลผลและใช้เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจได้สะดวกยิ่งขึ้น สามารถลดขั้นตอนในการโอนข้อมูลส่วนบุคคลที่ยุงยากได้ ไม่ต้องเกิดปัญหา ไม่เปลืองทรัพยากรและใช้เวลานาน ดังเช่นกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการจัดให้มีโครงการ Safe Harbour นั้นเอง

ต่อมาหลักการ Safe Harbourได้รับการรับรองจากคณะกรรมการการยุโรปโดยการออก Decision 2000/520/EC ซึ่งอารัมภบทที่ 2 ของ Decision ดังกล่าวได้บัญญัติไว้ว่า “คณะกรรมการการอาจตัดสินใจว่าประเทศที่สามได้รับรองระดับการคุ้มครองที่เพียงพอ ในกรณีนี้ข้อมูลส่วนบุคคลอาจถูกถ่ายโอนจากประเทศสมาชิกได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการยืนยันหลักประกันเพิ่มเติม” แสดงการยืนยันว่าเมื่อคณะกรรมการได้

ตัดสินว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการรับรองระดับการคุ้มครองข้อมูลที่เพียงพอแล้วจะทำให้รับโอนข้อมูลจากกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้ง่ายขึ้นไม่มีเงื่อนไขและข้อจำกัดอื่นใดเพิ่มเติม

นอกจากนั้น มาตราที่ 1(1) ของ Decision ดังกล่าวได้บัญญัติว่า “ตามวัตถุประสงค์ของข้อที่ 25(2) ของ Directive 95/6/EC สำหรับทุกกิจกรรมที่อยู่ในขอบข่ายของ Directive หลักคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของโครงการ Safe Harbour ดังที่บรรยายไว้ในภาคผนวกที่ 1 ของ Decision ซึ่งได้รับการดำเนินงานตามแนวทางปฏิบัติที่กำหนดโดยข้อสงสัยที่ได้รับการซักถามบ่อยครั้ง (ต่อไปจะเรียกว่า “FAQs”) ที่ออกโดยกระทรวงพาณิชย์สหรัฐในวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 ดังที่บรรยายไว้ในภาคผนวก 2 ของ Decision นี้ ได้รับการพิจารณาว่าสามารถรองรับระดับการคุ้มครองที่เพียงพอสำหรับข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกถ่ายโอนจากประชาคมไปยังองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในสหรัฐอเมริกา” เป็นการตัดสินว่าคณะกรรมการได้ตัดสินแล้วว่าประเทศสหรัฐอเมริกามีการรับรองระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอ

จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการตัดสินจากคณะกรรมการยุโรปว่าประเทศสหรัฐอเมริกามีการรับรองระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถรับโอนข้อมูลจากกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้

หลักการและวิธีการในการรับโอนข้อมูลระหว่างประเทศตามโครงการ Safe Harbour
โครงการ Safe Harbour มีหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 7 ประการดังต่อไปนี้

1) หลักการแจ้งให้ทราบ (Notice)

องค์กรนั้นจะต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบถึงวัตถุประสงค์ในการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล รวมไปถึงจะนำข้อมูลส่วนบุคคลใช้หรือเปิดเผยในกรณีใดบ้าง อีกทั้งวิธีการที่เจ้าของข้อมูลจะใช้สิทธิในการควบคุมหรือจำกัดการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของตน

2) หลักการให้สิทธิเลือก (Choice)

องค์กรนั้นจะต้องให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลใช้สิทธิในการเลือกที่จะปฏิเสธไม่ให้ข้อมูลของเขาถูกเผยแพร่แก่บุคคลที่สาม หรือปฏิเสธการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเขาไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้ให้ไว้ในตอนแรก หรือหากเป็นกรณีข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว sensitive อาทิ ข้อมูลด้านสุขภาพ เชื้อชาติ การใช้หรือการเปิดเผยต้องได้รับความยินยอมอย่างชัดแจ้งและได้รับการยืนยันจากเจ้าของข้อมูลว่าสามารถเปิดเผยหรือถูกนำไปใช้ได้ ในกรณีที่ต้องมีการเปิดเผยแก่บุคคลภายนอกหรือมีการใช้ในวัตถุประสงค์อื่น ๆ อีก

3) หลักการห้ามโอนข้อมูลต่อ Onward Transfer

องค์กรนั้นจะต้องให้การรับรองว่า จะไม่โอนหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไปยังบุคคลอื่นต่อไป เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเสียก่อน ทั้งนี้บุคคลผู้รับโอนข้อมูลส่วนบุคคลต่อไปนั้นจะต้อง

เป็นองค์กรที่เข้าร่วมโครงการ Safe Harbourหรือเป็นองค์กรที่ตกอยู่ภายใต้ผลการบังคับของ Directive หรือได้ทำสัญญาการโอนข้อมูลส่วนบุคคล Transborder Data Flow Agreement

4) หลักการรักษาความปลอดภัย Security

องค์กรนั้นจะต้องมีนโยบายและมาตรการรักษาความปลอดภัยในข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอเพื่อป้องกันการใช้ (Use) หรือเปิดเผย (Disclose) โดยมีขอบ ครอบคลุมมีมาตรการป้องกันการสูญหาย การเปลี่ยนแปลงแก้ไข การทำลาย หรือการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต

5) หลักความถูกต้องแท้จริงของข้อมูล (Data Integrity)

ข้อมูลที่บริษัทหรือองค์กรจะนำไปประมวลผลนั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ และองค์กรต้องจัดให้มีวิธีการที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ว่าข้อมูลที่จะถูกนำไปใช้นั้นมีความถูกต้องแท้จริง (Integrity) มีความครบถ้วน (Complete) และปัจจุบัน

6) หลักการเข้าถึงข้อมูล (Access)

องค์กรนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้เจ้าของข้อมูลเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของตน ตลอดจนให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในการลบ เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงข้อมูลส่วนบุคคลของตนให้ถูกต้องภายใต้เงื่อนไขและวิธีการอันสมเหตุสมผล

7) หลักการบังคับใช้ (Enforcement)

ผู้ประกอบการจะต้องเผยแพร่วิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากข้อมูลส่วนบุคคลและจะต้องปฏิบัติตามวิธีการดังกล่าว ทั้งนี้ วิธีการระงับข้อพิพาทดังกล่าวจะต้องครอบคลุมถึงการให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในการร้องเรียน (Complain) เพื่อให้มีการสอบสวนและชี้ขาดในกรณีที่ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามโครงการ Safe Harbourตามข้อร้องเรียนของเจ้าของข้อมูล การตัดสินใจขององค์กรต่าง ๆ ที่จะเข้าร่วมกับโครงการ Safe Harbourนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจทั้งหมด (Voluntary) โดยองค์กรต่าง ๆ สามารถปรับองค์กรให้มีคุณสมบัติเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการทั้ง 7 ประการของโครงการ Safe Harbour ได้ด้วยวิธีที่แตกต่างกัน ซึ่งบริษัทหรือองค์กรดังกล่าวสามารถเลือกที่จะดำเนินการในทางใดทางหนึ่งดังนี้

1) เข้าร่วมโครงการกลไกกำกับดูแลตนเองที่มีหลักการสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของ Safe Harbourเช่น เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรให้บริการเครื่องหมายรับรองการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Third Party Self-regulatory Programs) ซึ่งผ่านการรับรองจากคณะกรรมการยุโรปแล้วว่าสามารถบังคับให้มีการปฏิบัติตามกลไกกำกับดูแลตนเองขององค์กรดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ Trusted และ WEB Trust เป็นต้น

2) จัดทำนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Policy) ของตนเองที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของ Safe Harbour⁹⁰

สำหรับองค์กรที่จะเข้าร่วมโครงการ Safe Harbour นั้น จะต้องทำการรับรองตนเอง (Self-Certify) ว่าจะปฏิบัติตามหลักการของโครงการ Safe Harbour โดยการยื่นเอกสารรับรองตนเองที่ลงชื่อโดยเจ้าหน้าที่บริษัทในนามขององค์กรต่อกระทรวงพาณิชย์ประเทศสหรัฐอเมริกา (หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่) ซึ่งต้องประกอบไปด้วยข้อมูลอย่างน้อยดังต่อไปนี้⁹¹

1. ชื่อ ที่อยู่ไปรษณีย์ ที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หมายเลขโทรศัพท์และหมายเลขโทรสารขององค์กร

2. คำอธิบายลักษณะของกิจกรรมที่องค์กรจะกระทำต่อข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับจากสหภาพยุโรป

3. คำอธิบายลักษณะของนโยบายความเป็นส่วนตัวดังกล่าว รวมทั้ง:

(a) สถานที่ซึ่งสาธารณชนสามารถอ่านนโยบายความเป็นส่วนตัวได้

(b) วันที่เริ่มมีผลบังคับใช้

(c) สำนักงานที่สามารถติดต่อยื่นข้อร้องเรียน ขอสิทธิการเข้าถึง และรับมือกับปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการ Safe Harbour ได้

(d) เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายที่มีอำนาจทางกฎหมายในการรับฟังข้อร้องเรียนใด ๆ ก็ตามต่อองค์กรเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่เป็นธรรมหรืออาจก่อให้เกิดความหลงผิดหรือการฝ่าฝืนกฎหมายหรือกฎระเบียบข้อบังคับที่คุ้มครองความเป็นส่วนตัว (ซึ่งได้ลงรายการไว้ในภาคผนวก)

(e) ชื่อของแผนงานคุ้มครองความเป็นส่วนตัวใด ๆ ก็ตามที่องค์กรเป็นสมาชิก

(f) วิธีที่ใช้ในการพิสูจน์การปฏิบัติตามกฎ (เช่น โดยคนในองค์กร หรือโดยบุคคลภายนอก) และ

(g) กลไกในการขอความช่วยเหลืออย่างอิสระซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ในการสืบสวนข้อเรียกร้องที่ยังมิได้รับการตัดสินได้

องค์กรจะได้รับสิทธิประโยชน์ในการเข้าร่วมโครงการ Safe Harbour นับตั้งแต่วันที่องค์กรนั้นได้รับรองตนเองต่อกระทรวงพาณิชย์ (หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่)ว่าจะปฏิบัติตามหลักแนวทางปฏิบัติ

⁹⁰ International Trade Administration, Department of Commerce, “Safe Harbor Overviews” in The Privacy Papers : Managing Technology, Consumer, Employee, and Legislative Action, ed. Pebecca Herole (New York : CRC Press LLC, 2002), p.620

⁹¹ Decision 2000/520, Annex II FAQ 6

ดังกล่าวของโครงการ Safe Harbourกระทรวงพาณิชย์(หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่) เมื่อผ่านการตรวจรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการสมัครเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็จะได้รับการประกาศเป็นสมาชิกโครงการ Safe Harbourผ่านเว็บไซต์ของกระทรวงการส่งออก (Department of Export) และจะเก็บรักษารายชื่อขององค์กรทั้งหมดที่ได้ยื่นเอกสารดังกล่าว ประกันสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกับโครงการ Safe Harbourไว้เช่นกัน และจะแก้ไขรายชื่อดังกล่าวให้ทันสมัยโดยพิจารณาจากเอกสารประจำปี

โครงการ Safe Harbourนั้นสามารถใช้บังคับแก่องค์กรทางการค้าหรือองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกซึ่งไม่จำกัดว่าต้องเป็นองค์กร บริษัทหรือผู้ประกอบการของประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ยังสามารถเปิดโอกาสให้องค์กรหรือผู้ประกอบการจากประเทศอื่น เข้าร่วมเป็นสมาชิกเพื่อได้รับการรับรองดังกล่าวได้อีกด้วย

ข้อยกเว้นของโครงการ Safe Harbour

องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตามหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของโครงการ Safe Harbourแต่อย่างไรก็ตามโครงการ Safe Harbourได้กำหนดข้อยกเว้นหรือจำกัดให้ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้เอาไว้ใน Safe Harbour Privacy Principles วรรคที่ 4 ซึ่งได้แก่กรณีดังต่อไปนี้

1) มีความจำเป็นสำหรับความมั่นคงของชาติ สาธารณประโยชน์ หรือสอดคล้องกับข้อกำหนดการบังคับใช้กฎหมาย

2) มีพระราชบัญญัติ ระเบียบของราชการ หรือกฎหมายที่มาจากบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาล ซึ่งได้สร้างข้อผูกพันที่ขัดแย้งกับหลักการ Safe Harbourรวมไปถึงการให้อำนาจตามกฎหมายอย่างชัดแจ้ง (Explicit Legal Authorisations) โดยองค์กรต้องแสดงให้เห็นได้ว่าการฝ่าฝืนหลักของโครงการ Safe Harbourถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตที่ไม่ละเมิดผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายที่มีความสำคัญสูงสุดซึ่งเสริมขึ้นมาจากการให้อำนาจนั้น

3) Directive หรือ กฎหมายของประเทศสมาชิกอนุญาตให้มีข้อยกเว้นหรือการหลีกเลี่ยงไม่ทำตามกฎได้ โดยมีเงื่อนไขว่าข้อยกเว้นหรือการหลีกเลี่ยงไม่ทำตามกฎนั้น ๆ ต้องถูกนำมาใช้ในบริบทที่คล้ายกัน องค์กรต่าง ๆ ควรมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามหลักของโครงการ Safe Harbourอย่างเต็มที่และโปร่งใส โดยยังคงเป้าหมายที่จะยกระดับการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวอย่างสม่ำเสมอ และระบุในนโยบายคุ้มครองความเป็นส่วนตัวกรณีที่จะมีการนำข้อยกเว้นที่ได้รับความเห็นชอบตาม ข้อ 2) มาใช้เป็นประจำด้วย ด้วยเหตุผลเดียวกัน ในกรณีที่ทางเลือกนั้นสามารถกระทำภายใต้หลักของโครงการ Safe harbor และ/หรือกฎหมายสหรัฐอเมริกา องค์กรนั้น ๆ จะต้องเลือกทางเลือกที่สามารถให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้

องค์กรที่มีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

เนื่องจากโครงการ Safe harbor มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการถ่ายโอนข้อมูลจากกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเพื่อประโยชน์ในการประกอบธุรกิจการค้าการลงทุนของภาคเอกชนเป็นหลัก องค์กรที่มีอำนาจในการบังคับการกรณีที่เกิดการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามหลักการ Safe Harbour จึงมุ่งเน้นเพื่อการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาททางการค้าเป็นหลัก

กลไกในการแก้ไขข้อพิพาทและการจัดการในกรณีที่ต้องคร่อมหลายในการปฏิบัติตามหลักการโครงการ Safe Harbour ติดต่อกันหลายครั้งนั้น สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ แต่ทั้งหมดนั้นต้องเป็นไปตามข้อกำหนดตามหลักการใน FAQ ว่าด้วยการพิสูจน์การปฏิบัติตามกฎองค์กรต่าง ๆ อาจปฏิบัติตามข้อกำหนดเหล่านั้นได้ผ่านวิธีดังต่อไปนี้⁹²

1) การปฏิบัติตามแผนงานคุ้มครองความเป็นส่วนตัวที่พัฒนาขึ้นโดยภาคส่วนเอกชนซึ่งได้รวมหลักการของโครงการ Safe Harbour ไว้ในกฎระเบียบของโครงการและมีวิธีการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพตามที่ได้กำหนดไว้ในหลักการบังคับใช้

2) การร่วมมือกับหน่วยงานควบคุมระเบียบกฎหมายที่จัดเตรียมวิธีรับมือกับข้อร้องเรียนจากปัจเจกบุคคลและวิธีการแก้ไขข้อพิพาทให้ได้

3) ข้อมูลผู้มัดที่จะร่วมมือกับหน่วยงานคุ้มครองข้อมูลที่ตั้งอยู่ในสหภาพยุโรปหรือตัวแทนที่มีอำนาจจากหน่วยงานนั้น ๆ

วิธีการข้างต้นนี้เป็นเพียงการยกตัวอย่างให้เห็นภาพเท่านั้น มิใช่วิธีการให้ปฏิบัติโดยเคร่งครัด องค์กรเอกชนต่าง ๆ มีสิทธิ์ออกแบบกลไกแบบอื่นในการบังคับใช้ได้โดยอิสระเช่นกัน องค์กรและบริษัทต่าง ๆ นั้น จะอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงานรัฐบาลสหรัฐอเมริกา 2 หน่วยงานด้วยกัน คือ คณะกรรมการการค้าแห่งสหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission) กับ กระทรวงการขนส่งแห่งสหรัฐอเมริกา (The US Department of Transportation) โดยหน่วยงานทั้งสองมีอำนาจในการสืบสวนข้อร้องเรียนและระงับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและอาจก่อให้เกิดความหลงผิด รวมไปถึงหากมีการฝ่าฝืนหลักการโครงการ Safe Harbour หน่วยงานดังกล่าวสามารถกำหนดให้มีการชดเชยแก้ไขให้แก่ปัจเจกบุคคลได้ โดยไม่จำกัดสัญชาติหรือประเทศอันเป็นที่อยู่บุคคลนั้น

คณะกรรมการการค้าแห่งสหรัฐอเมริกา มีข้อมูลผู้มัดในการพิจารณาตรวจสอบข้อพิพาทที่ถูกส่งมาจากองค์กรเอกชนที่มีกลไกกำกับดูแลตนเอง เช่น BBBOnline และ TRUSTe และประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่กล่าวอ้างว่าได้มีการฝ่าฝืนหลักการของโครงการ Safe Harbour เพื่อพิจารณาว่ามีการฝ่าฝืนมาตราที่ 5 ของพระราชบัญญัติ Federal Trade Commission ที่ว่าด้วยการป้องกันมิให้มีการกระทำหรือวิธีปฏิบัติ

⁹² Decision 2000/520, Annex II FAQ 11

ทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและอาจก่อให้เกิดความหลงผิด ซึ่ง คณะกรรมการการค้าสามารถกำหนดให้องค์กรต่าง ๆ ต้องชำระค่าเสียหายให้แก่ปัจเจกบุคคลได้ หากมีการปฏิบัติหรือวิธีการการค้าที่เข้าข่ายว่าไม่เป็นธรรม และเป็นการหลอกลวงผู้บริโภคส่วนกระทรวงการขนส่งแห่งสหรัฐอเมริกา มีอำนาจพื้นฐานตามหัวข้อ 49 United States Code Section 41712 กระทรวงการขนส่งแห่งสหรัฐอเมริกามีอำนาจในการตรวจสอบข้อร้องเรียนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่ได้ร้องเรียนโดยปัจเจกบุคคล ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว สายการบิน บิน และหน่วยงานภาครัฐทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.2.2 ความตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกาและยุโรปกรณี Privacy shield

หลักการสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามความตกลง Privacy shield มีดังนี้⁹³

-หลักทางเลือก (Choice)

หลักการของ Privacy shield มุ่งเน้นรับรองสิทธิเจ้าของข้อมูลโดยให้ข้อมูลมีสิทธิเลือกที่จะไม่ถูกประมวลข้อมูลต่อไป หรือหลัก opt out จากการประมวลข้อมูล เช่น เมื่อข้อมูลส่วนบุคคลถูกโอนไปยังบุคคลที่สามหรือเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากวัตถุประสงค์ที่เก็บข้อมูลนั้นแต่แรก สำหรับในกรณีข้อมูลอ่อนไหวหรือ sensitive นั้นจะใช้หลักการขอความยินยอมก่อนหรือ opt in ในการเก็บข้อมูล

-หลักความปลอดภัยของข้อมูล (Security)

บริษัทที่เข้าร่วมโครงการ Privacy shield จะต้องมีการที่สมเหตุผลในการคุ้มครองข้อมูลจากการสูญเสียนำไปใช้โดยมิชอบ การเข้าถึง การเปิดเผย การแก้ไข การทำลาย โดยปราศจากอำนาจตามกฎหมาย

-หลักบูรณภาพของข้อมูลและการจำกัดวัตถุประสงค์ (Data Integrity and Purpose Limitation)

หลักนี้จำกัดการประมวลข้อมูลว่าต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการประมวลที่แจ้งไว้ และ หลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว

-หลักการเข้าถึง (Access)

หลักการนี้รับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลว่าต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับตนซึ่งองค์กรเก็บไว้รวมทั้งสามารถแก้ไข ลบ ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Inaccurate) หรือประมวลขัดแย้งกับหลักความตกลงนี้

-หลักการแจ้ง (Notice)

⁹³ EU-U.S. Privacy Shield Framework <https://www.privacyshield.gov/EU-US-Framework>.

สำหรับหลักการแจ้ง ตาม PRIVACY SHIELD นั้นมีความเจาะจง รวมทั้งกำหนดข้อมูล รายละเอียดหลายประเด็นซึ่ง กิจกรรมที่จะได้รับการรับรอง PRIVACY SHIELD ต้องแจ้งข้อมูลดังนี้

-การเข้าร่วมโครงการ PRIVACY SHIELD

-ชนิดข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บและ หน่วยงาน ตัวแทน ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรซึ่งจะต้องปฏิบัติตาม หลักการ PRIVACY SHIELD

-ความตกลงที่จะปฏิบัติตามหลักการ PRIVACY SHIELD ต่อข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดที่ได้รับ จากสหภาพยุโรป

-วัตถุประสงค์ของการเก็บและใช้ข้อมูลส่วนบุคคล

-ระดับบุคคลที่สามซึ่งทำการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลและวัตถุประสงค์ของการเปิดเผย

-สิทธิของบุคคลในการเข้าถึงข้อมูล

-ทางเลือกและวิธีการขององค์กรที่เสนอให้บุคคลเพื่อจำกัดการใช้และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ของตน

-องค์กรระดับข้อพิพาทที่เป็นอิสระซึ่งมีอำนาจในการดำเนินการกับข้อร้องเรียนโดยปราศจาก ค่าใช้จ่าย

-การที่จะต้องอยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมายและการสอบสวนขององค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายสหรัฐ

-ความเป็นไปได้ของบุคคลในการดำเนินการระดับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการ

-ข้อกำหนดให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่มีคำขออันชอบด้วยกฎหมายของหน่วยงานรัฐ

-ความรับผิดชอบในการส่งต่อข้อมูลไปยังบุคคลที่สาม (Onwards Transfer)

หลักการควบคุม Data processor และ Data controller

ในกรณีการโอนข้อมูลจากผู้ประมวลข้อมูลไปให้บุคคลที่สามทำการประมวลข้อมูลต่อนั้น หลักการใหม่กำหนดควบคุม Onward Transfer โดยบริษัทที่เข้าร่วมโครงการ PRIVACY SHIELD จะต้องทำ สัญญากับบุคคลที่สามซึ่งตนโอนข้อมูลไป โดยผูกพันบุคคลที่สามที่เป็นผู้ควบคุมข้อมูล (Third Party Controller) อันจะต้องจัดให้มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลตามหลัก PRIVACY SHIELD ด้วย รวมทั้งประมวลข้อมูล ภายใต้ข้อจำกัดตามหลักวัตถุประสงค์

หาก บริษัทที่ร่วมโครงการ PRIVACY SHIELDประมวลข้อมูลโดยทางบุคคลที่สามซึ่งเป็นตัวแทน (Third Party Agent) จะต้องมีข้อตกลงการประมวลข้อมูลที่สอดคล้องกับหลักคุ้มครองข้อมูลของยุโรป

นอกจากนี้ ต้องมีการแจ้งให้ทราบกรณีผู้รับโอนข้อมูลซึ่งเป็นบุคคลที่สามไม่สามารถดำเนินการให้มีระดับการคุ้มครองข้อมูลที่เทียบเท่ากับยุโรป (Third-Party Recipient is Unable to Provide the Same Level of Protection)

หลักการบังคับใช้หลักการคุ้มครอง(Enforcement) และการเยียวยา

กระบวนการเยียวยา (Redress) ตามข้อตกลงนี้มีหลายระดับเช่น

- การเยียวยาโดยตรง กิจการจะต้องตอบสนองต่อคำร้องจากบุคคลธรรมดา ภายใน 45 วัน

-เจ้าของข้อมูลมีสิทธิร้องเรียนโดยตรงต่อองค์กรอิสระ รวมทั้ง องค์กรคุ้มครองข้อมูลของยุโรป เช่น คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายภายใน

-กระทรวงพาณิชย์สหรัฐ เข้ามามีบทบาทระงับข้อพิพาทกรณีองค์กรที่ไม่ปฏิบัติตามหลัก PRIVACY SHIELD

- การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution) ต้องจัดให้มีขึ้นโดยปราศจากค่าใช้จ่าย

-มีกลไกอนุญาโตตุลาการเป็นที่พึ่งสุดท้าย (Last Resort) โดยมีการจัดตั้ง PRIVACY SHIELD Panel ทั้งนี้เจ้าของข้อมูลที่เป็นพลเมืองยุโรปมีสิทธิระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ (Privacy Shield Panel) ประกอบด้วยอย่างน้อย 20 คนที่แต่งตั้งโดย กระทรวงพาณิชย์สหรัฐและกรมการยุโรป

ในกรณีปัญหาการสอดส่องข้อมูลโดยภาครัฐ มีกระบวนการพิเศษได้แก่ การจัดตั้งองค์กรอิสระเรียกว่า Privacy shield Ombudsperson ซึ่งเป็นอิสระจากหน่วยงานเกี่ยวกับข่าวกรองหรือ Intelligent Community เพื่อคุ้มครองการล่วงละเมิดข้อมูลจากภาครัฐ

3.3 หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลระดับกฎหมายภายในประเทศ

หัวข้อนี้จะศึกษาหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับของกฎหมายภายในประเทศ โดยจะศึกษากฎหมายต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย ได้แก่ กฎหมายภายในประเทศสหภาพยุโรป โดยเลือกศึกษากฎหมายสหราชอาณาจักร รวมทั้งกฎหมายต่างประเทศนอกเหนือจากกลุ่มสหภาพยุโรป โดยเลือกศึกษากฎหมายแคนาดา และ กฎหมายไทย คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

3.3.1 กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหราชอาณาจักร

กฎหมายของสหราชอาณาจักรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งงานวิจัยนี้จะทำการศึกษาประกอบด้วยกฎหมายสองฉบับคือ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่วางหลักทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูล อันเป็นไปตามแนวทางเดียวกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป (GDPR) และกฎหมายเกี่ยวกับการติดต่อโดยมิได้เรียกร้อง หรือ Privacy and Electronic Communications Regulations 2003 ซึ่งกำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับกฎหมายสหภาพยุโรปเรื่องการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

(1) Data Protection Act (DPA)

สหราชอาณาจักรได้ออกกฎหมาย Data Protection Act 1998 เพื่อเป็นการอนุวัติการ (Implement) ตาม Data Protection Directive (Directive 95/46/EC) หลักสำคัญของกฎหมายฉบับนี้คือการกำหนดหน้าที่ให้ ผู้ควบคุมข้อมูล (Data controller) กระทำการตามหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของกฎหมายนี้ สำหรับกรณีที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจขายตรงนั้น กฎหมายของอังกฤษฉบับนี้ได้กำหนดหลักการไว้ในมาตรา 11 ว่าด้วยสิทธิที่จะห้ามการประมวลข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ของการตลาดทางตรง

หลักการสำคัญของมาตรา 11 มีดังนี้⁹⁴ “บุคคลมีสิทธิในการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังผู้ควบคุมข้อมูล เพื่อเรียกร้องให้ผู้ควบคุมข้อมูล หยุดทำการประมวลข้อมูลส่วนบุคคล หรือ ไม่เริ่มต้นทำการประมวลข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ของการตลาดทางตรงเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตน เมื่อสิ้นระยะเวลาที่สมเหตุผลในสถานการณ์นั้นๆ”

(2) Privacy and Electronic Communications Regulations

กฎเกณฑ์ฉบับนี้ของสหราชอาณาจักร เป็นการอนุวัติการตาม Directive 2002/58/EC (PECD) โดยได้กำหนดหลักการห้ามการติดต่อสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ของการตลาดทางตรงเอาไว้ ตามประเภทของการติดต่อลักษณะต่าง ๆ เช่น

⁹⁴ 11. Right to prevent processing for purposes of direct marketing (1) An individual is entitled at any time by notice in writing to a data controller to require the data controller at the end of such period as is reasonable in the circumstances to cease, or not to begin, processing for the purposes of direct marketing personal data in respect of which he is the data subject. [Online], available from http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1998/ukpga_19980029_en_3

มาตรา 20 วางหลักสำหรับกรณีโทรสารไว้ว่า ห้ามบุคคลใดส่งหรือก่อให้เกิดการสื่อสารโดยผู้รับมิได้เรียกร้องเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำการตลาดทางตรง โดยการใช้โทรสาร เมื่อหมายเลขที่ส่งโทรสารไปนั้นเป็นหมายเลขของปัจเจกบุคคล เว้นแต่ บุคคลนั้นได้ให้ความยินยอมไว้ก่อนแล้ว

สำหรับการติดต่อทางโทรศัพท์นั้น มาตรา 21⁹⁵ วางหลัก ห้ามการโทรศัพท์โดยผู้รับมิได้เรียกร้องเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำการตลาดทางตรง เมื่อ

-เจ้าของหมายเลขโทรศัพท์นั้นได้แจ้งความประสงค์ไม่รับการติดต่อไว้ก่อนแล้ว

- หมายเลขนั้นได้รับการขึ้นทะเบียนไม่ประสงค์รับการติดต่อไว้ เว้นแต่ หมายเลขนั้นได้ขึ้นทะเบียนไม่ประสงค์รับการติดต่อ ไว้ไม่ถึง 28 วัน ก่อนวันที่เกิดการติดต่อโดยมิได้เรียกร้อง หรือเป็นกรณีที่เจ้าของหมายเลขซึ่งขึ้นทะเบียนดังกล่าวนั้น ได้แจ้งไปยังผู้ติดต่อว่าไม่คัดค้านในการติดต่อดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เจ้าของหมายเลขนั้นสามารถเพิกถอนความยินยอมได้ไม่ว่าในเวลาใดๆ

สำหรับช่องทางการติดต่อทางอิเล็กทรอนิกส์นั้น มาตรา 22 วางหลัก ห้ามบุคคลใดส่งหรือก่อให้เกิดการสื่อสารโดยผู้รับมิได้เรียกร้องเพื่อวัตถุประสงค์ของการทำการตลาดทางตรงโดยใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์เว้นแต่ ผู้รับได้แจ้งความยินยอมแก่ผู้ส่งไว้ก่อนแล้ว

3.3.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ผ่านการพิจารณาอย่างเร่งด่วนของสภานิติบัญญัติแห่งชาติในเดือนกุมภาพันธ์ 2562 พร้อมกับกฎหมายอื่นอีกหลายฉบับ เพียงไม่ถึงหนึ่งเดือน ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาในเดือนพฤษภาคม 2562 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136/ตอนที่ 69 ก/หน้า 52 วันที่ 27 พฤษภาคม 2562)

พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มีลักษณะเป็นกฎหมายกลาง (General Data Protection) กล่าวคือ โดยหลักแล้วใช้บังคับกับ บุคคล นิติบุคคล ใดก็ตามที่กระทำการ เก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูล

⁹⁵ (1) A person shall neither use, nor instigate the use of, a public electronic communications service for the purposes of making unsolicited calls for direct marketing purposes where -

(a) the called line is that of a subscriber who has previously notified the caller that such calls should not for the time being be made on that line; or(b) the number allocated to a subscriber in respect of the called line is one listed in the register kept under regulation 26.

[Online], available from; http://www.opsi.gov.uk/SI/SI2003/2003_2426.HTM#N11

ส่วนบุคคล หรืออีกนัยหนึ่ง ครอบคลุมทั้งการดำเนินการของหน่วยงานรัฐและเอกชน สำหรับการดำเนินการของภาคเอกชนก็ครอบคลุมทุกภาคส่วน (Sector) กล่าวคือ ใช้บังคับโดยไม่คำนึงถึงลักษณะหรือประเภทธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ในบางภาคส่วนของธุรกิจ อาจอยู่ภายใต้การกำกับหรือควบคุมของกฎหมายเฉพาะ ซึ่งมีหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Specific Personal Data Protection Law) ดังนั้น มาตรา 3 จึงกำหนดขอบเขตในแง่ความสัมพันธ์กับกฎหมายเฉพาะฉบับอื่นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 3 ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการใดบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะใด กิจการใด หรือหน่วยงานใดไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น เว้นแต่

(1) บทบัญญัติเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้อง ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้เป็นการเพิ่มเติม ไม่ว่าจะซ้ำกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้นหรือไม่ก็ตาม

(2) บทบัญญัติเกี่ยวกับการร้องเรียนบทบัญญัติที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญออกคำสั่งเพื่อคุ้มครองเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ของพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมทั้งบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้อง ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(ก) ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการนั้นไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการร้องเรียน

(ข) ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการนั้นมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจพิจารณาเรื่องร้องเรียนตามกฎหมายดังกล่าวออกคำสั่งเพื่อคุ้มครองเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล แต่ไม่เพียงพอเท่ากับอำนาจของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญตามพระราชบัญญัตินี้และเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายดังกล่าวร้องขอต่อคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลผู้เสียหายยื่นคำร้องเรียนต่อคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากมีกฎหมายเฉพาะฉบับอื่นที่วางหลักทับซ้อนกับกฎหมายนี้ กล่าวคือ มีหลักการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเก็บ ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล จะต้องพิจารณากฎหมายเฉพาะนั้น หรืออีกนัยหนึ่ง กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมิได้ยกเลิกกฎหมายอื่น อย่างไรก็ตาม ผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายอื่น ไม่อาจยกหน้าที่และการปฏิบัติตามกฎหมายอื่นเป็นข้อยกเว้นของหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายนี้ กล่าวคือ ต้องดำเนินการในลักษณะคู่ขนาน โดยปฏิบัติตามหน้าที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลตามที่กฎหมายเฉพาะกำหนด และปฏิบัติตามหน้าที่ซึ่งกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกำหนดไว้ด้วย

โดยหลักแล้วกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ใช้บังคับกับ บุคคลหรือองค์กรใดที่ทำการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัตินี้กำหนดขอบเขตเชิงสาระ โดยกำหนดว่า

กฎหมายนี้ ไม่ใช่บังคับกับการดำเนินการของบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรบางลักษณะ ดังจะเห็นได้จาก
มาตรา 4

“มาตรา 4¹⁰² พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช่บังคับแก่

(1) การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือเพื่อกิจกรรมในครอบครัวของบุคคลนั้นเท่านั้น

(2) การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ซึ่งรวมถึงความมั่นคงทางการคลังของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน นิติวิทยาศาสตร์ หรือการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

(3) บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้เฉพาะเพื่อกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรมอันเป็นไปตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพหรือเป็นประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

(4) สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา รวมถึงคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยสภาดังกล่าว ซึ่งเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในการพิจารณาตามหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา หรือคณะกรรมการแล้วแต่กรณี

(5) การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี และการวางทรัพย์ รวมทั้งการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(6) การดำเนินการกับข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตและสมาชิกตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

การยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนมาใช้บังคับแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะใด กิจการใด หรือหน่วยงานใดทำนองเดียวกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตามวรรคหนึ่ง (2) (3) (4) (5) และ (6) และผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลของหน่วยงานที่ได้รับยกเว้นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาตามวรรคสอง ต้องจัดให้มีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามมาตรฐานด้วย”

เปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป จะพบหลักการเกี่ยวกับขอบเขตเชิงสาระ (Material scope)¹⁰³ ดังนี้

¹⁰² พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 4

¹⁰³ Art. 2 GDPR Material scope

กฎหมายนี้ใช้บังคับกับการประมวลข้อมูลส่วนบุคคลโดยวิธีการอัตโนมัติและโดยวิธีการอื่น แต่ไม่ใช้บังคับกับการประมวลข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีดังต่อไปนี้

-การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมซึ่งอยู่นอกขอบเขตกฎหมายของ สหภาพยุโรป

-การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยรัฐสมาชิกสำหรับกิจกรรมที่อยู่นอกเหนือขอบเขตบาง บทบัญญัติของสนธิสัญญาสหภาพยุโรป (Chapter 2 of Title V of the Treaty of European Union)¹⁰⁴

-การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยบุคคลธรรมดาซึ่งมีวัตถุประสงค์ส่วนบุคคลโดยแท้หรือ กิจกรรมในครัวเรือน

-การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกัน สืบสวนสอบสวน ดำเนินคดีความผิดอาญาหรือการบังคับใช้โทษตามกฎหมายอาญา รวมถึงการ ปกป้องหรือป้องกันภัยคุกคามต่อความมั่นคงปลอดภัยสาธารณะ

จะเห็นได้ว่า มาตรา 4 กำหนดขอบเขตเชิงสาระ กล่าวคือ ไม่บังคับใช้กฎหมายนี้กับการ ดำเนินการของหน่วยงานหรือองค์กรบางชนิด นอกการดำเนินการของหน่วยงานหรือองค์กรตาม (1)-(6) แล้ว กฎหมายยังเปิดช่องให้ยกเว้นการดำเนินการขององค์กรหรือหน่วยงานอื่นได้อีกโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ตามมาตรา 4 วรรคสอง

เมื่อกฎหมายนี้มีผลบังคับ จะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการในวงกว้าง ซึ่งจะตกอยู่ในสถานะ “ผู้ควบคุมข้อมูล” หรือ “ผู้ประมวลผล” และต้องมีหน้าที่ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัตินี้ เช่น หน้าที่จัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล หน้าที่ในการดำเนินการเก็บ ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ให้อยู่ภายใต้เหตุหรือฐานทางกฎหมาย (Lawful basis of processing) โดยสภาพ แล้วจึงมีความจำเป็นที่ต้องให้ระยะเวลาภาคธุรกิจและองค์กรต่าง ๆ ในการเตรียมการเพื่อให้สอดคล้องกับ กฎหมาย ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับแตกต่างกัน โดยมาตรา 2 กำหนดว่า พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เว้นแต่บทบัญญัติใน หมวด 2 หมวด 3 หมวด 5 หมวด 6 หมวด 7 และความในมาตรา 95 และมาตรา 96 ให้ใช้บังคับเมื่อพ้น กำหนดหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

¹⁰⁴ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union - Consolidated version of the Treaty on European Union - Protocols - Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 - Tables of equivalences

จากโครงสร้างบทบัญญัติดังกล่าวในบทที่ 1 เมื่อพิจารณาประกอบกับมาตรา 2 จะสามารถจำแนกผลบังคับของพระราชบัญญัตินี้เป็น สองส่วนคือ

ส่วนที่หนึ่ง บทบัญญัติซึ่งมีผลใช้บังคับในวันถัดจากวันที่ประกาศลงราชกิจจานุเบกษากล่าวคือ วันที่ 28 พฤษภาคม 2562 บทบัญญัติในส่วนนี้ได้แก่

- บทบัญญัติทั่วไป คือ มาตรา 1 ถึง มาตรา 7
- บทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการ คือ หมวดที่ 1
- บทบัญญัติเกี่ยวกับสำนักงาน คือ หมวดที่ 4
- บทเฉพาะกาล คือ มาตรา 91 ถึง มาตรา 94

ส่วนที่สอง บทบัญญัติ ซึ่งมีผลบังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา กล่าวคือ วันที่ 27 พฤษภาคม 2563 บทบัญญัติส่วนนี้ได้แก่

- 1.บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล คือ หมวดที่ 2
- 2.บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล คือ หมวดที่ 3
- 3.บทบัญญัติเกี่ยวกับการร้องเรียนการละเมิดกฎหมาย คือ หมวดที่ 5
- 4.บทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดตามกฎหมาย คือ หมวดที่ 6 และหมวดที่ 7
- 5.บทเฉพาะกาล คือ มาตรา 95 และ มาตรา 96

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติส่วนแรกที่ใช้บังคับเป็นส่วนของการจัดตั้งองค์กร หน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 พฤษภาคม 2562 แต่ในส่วนของหน้าที่และความรับผิดของผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ประมวลผล อันได้แก่ผู้ประกอบการต่าง ๆ จะมีผลบังคับในส่วนที่สองคือวันที่ 27 พฤษภาคม 2563 ดังนั้น ผู้ประกอบการที่มีสถานะเป็น ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผล จะมีหน้าที่และความรับผิดตามพระราชบัญญัตินี้เมื่อบทบัญญัติส่วนที่สองมีผลบังคับ ซึ่งผู้ประกอบการเหล่านี้อาจเป็นผู้มีหน้าที่รายงานตามกฎหมายฟอกเงินด้วยอีกฉบับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 “พระราชกฤษฎีกา กำหนดหน่วยงานและกิจการที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พ.ศ. 2563” ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา¹⁰⁵ โดยมีหลักการสำคัญดังนี้

-มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2563 จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2564

¹⁰⁵ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนที่ 37 , 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2563, ก หน้า 3

-มาตรา 3 มิให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 หมวด3 หมวด 5 หมวด6 และหมวด 7 และมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาใช้บังคับแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นหน่วยงานหรือกิจการตามบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมกำหนด

-มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมรักษาการตาม พระราชกฤษฎีกานี้

จากหลักการดังกล่าวส่งผลดังนี้

-บทบัญญัติหมวด 2 หมวด 3 หมวด 5 หมวด 6 หมวด 7 และความในมาตรา 95 ซึ่งโดยหลักแล้วจะมีผลใช้บังคับในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ยังไม่มีผลใช้บังคับไปจนถึง 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นหลักการที่คล้ายคลึงกับมาตรา 2 ของพระราชบัญญัตินี้ กล่าวคือ บทบัญญัติเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ยังไม่มีผลบังคับสำหรับกิจการหรือหน่วยงาน ตามบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกา จนถึง 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ดังนั้น กิจการหรือหน่วยงานที่จัดอยู่ในกลุ่ม 22 ประเภทดังกล่าวต่อไป จะไม่ต้องปฏิบัติตามหลักการหรือเงื่อนไขในหมวดดังกล่าว ซึ่งก็คือ หน้าที่ต่าง ๆ ของผู้ควบคุมข้อมูล และสิทธิของเจ้าของข้อมูล โดยจะต้องปฏิบัติตามหลักการหรือเงื่อนไขเหล่านั้นตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2564 อันเป็นวันที่การยกเว้นตามพระราชกฤษฎีกานี้สิ้นสุด

- แม้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะอยู่ในกิจการ 22 ประเภท ซึ่งไม่ต้องปฏิบัติตามหลักการหรือเงื่อนไขทั่วไปของพระราชบัญญัตินี้ แต่ยังคงต้องมีหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล (Data protection) ตามความในมาตรา 3 วรรคสอง ของพระราชกฤษฎีกานี้

- มาตรา 4 วรรคสองกำหนดว่า “การยกเว้นมิให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนมาใช้บังคับแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะใด กิจการใด หรือหน่วยงานใดทำนองเดียวกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา” จะเห็นได้ว่า หลักการและเจตนารมณ์ของมาตรานี้ คือการกำหนดขอบเขตในเชิงสาระ (Material Scope) กล่าวคือ กำหนดว่าหลักการของพระราชบัญญัตินี้จะไม่ใช้บังคับแก่บุคคลหรือหน่วยงานใด อันเป็นส่วนขยายของการยกเว้นตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง (1)-(6) ซึ่งโดยหลักแล้วจะเป็นการยกเว้นโดย “ไม่จำกัด

เวลา” กล่าวคือ บุคคลหรือองค์กรที่ได้รับยกเว้นจะไม่ต้องปฏิบัติตามหลักการของพระราชบัญญัติ¹⁰⁶ ใดๆก็ตาม ภาครัฐการตราพระราชกฤษฎีกาตามกรอบของตัวบทมาตรา 4 วรรคสอง และทำการระบุหน่วยงานหรือกิจการตามบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกา เพื่อให้อำนาจตราพระราชกฤษฎีกาสอดคล้องกับกฎหมายแม่บท แต่เมื่อพิจารณากิจการหรือหน่วยงานในบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกาจะพบว่าระบุกิจการ 22 ประเภทดังนี้

- (1)หน่วยงานรัฐ
- (2)หน่วยงานของรัฐต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ
- (3)มูลนิธิ สมาคม องค์กรศาสนา และองค์กรไม่แสวงหากำไร
- (4)กิจการด้านเกษตรกรรม
- (5)กิจการด้านอุตสาหกรรม
- (6)กิจการด้านพาณิชยกรรม
- (7)กิจการด้านการแพทย์และสาธารณสุข
- (8)กิจการด้านพลังงาน ใอน้ำ น้ำ และการกำจัดของเสีย รวมทั้งกิจการที่เกี่ยวข้อง
- (9)กิจการด้านการก่อสร้าง
- (10)กิจการด้านการซ่อมและการบำรุงรักษา
- (11)กิจการด้านการคมนาคมขนส่ง และการเก็บสินค้า
- (12)กิจการด้านการท่องเที่ยว
- (13)กิจการด้านการสื่อสาร โทรคมนาคม คอมพิวเตอร์ และดิจิทัล
- (14)กิจการด้านการเงิน การธนาคาร และการประกันภัย
- (15)กิจการด้านอสังหาริมทรัพย์
- (16)กิจการด้านประกอบวิชาชีพ
- (17)กิจการด้านการบริหารและบริการสนับสนุน
- (18)กิจการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิชาการ สังคมสงเคราะห์ และศิลปะ
- (19)กิจการด้านการศึกษา

¹⁰⁶ แต่มาตรา 4 อาจกำหนดให้บุคคลหรือหน่วยงานที่ได้รับยกเว้น ไม่ได้รับการยกเว้นทั้งหมด แต่ต้องอยู่ภายใต้บางหลักการ เช่น บุคคลหรือหน่วยงานตามมาตรา 4 (2)-(6) แม้ว่าจะได้รับยกเว้นจากหลักการเกือบทั้งหมดของพระราชบัญญัติ¹⁰⁶ แต่ยังคงมีหน้าที่ “ จัดให้มีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามมาตรฐานด้วย” (มาตรา 4 วรรคท้าย)

(20)กิจการด้านความบันเทิงและนันทนาการ

(21)กิจการด้านการรักษาความปลอดภัย

(22)กิจการในครัวเรือนและวิสาหกิจชุมชน ซึ่งไม่สามารถจำแนกกิจกรรมได้อย่างชัดเจน

-เมื่อพิจารณากิจการทั้ง 22 ประเภทจะเห็นได้ว่า ครอบคลุมกิจการหรือหน่วยงานด้าน ต่าง ๆ หรือกล่าวได้ว่า การตราพระราชกฤษฎีกานี้ อาศัยหลักการกำหนดขอบเขตเชิงสาระ ตามมาตรา 4 วรรคสอง ที่ให้ “ยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติทั้งหมดหรือบางส่วนมาใช้แก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะใด กิจการใด ...” มาใช้ยกเว้นกิจการ 22 ประเภทซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นกิจการโดยรวมทั่วไปในประเทศ แต่ไม่ได้ยกเว้นตลอดไปเนื่องจากกำหนดเวลาที่มีผลของพระราชกฤษฎีกานี้เพียงหนึ่งปี ในทางปฏิบัติจึงกล่าวได้ว่าเป็นการใช้วิธีการทางกฎหมายเพื่อ “เลื่อน” หรือ “ขยาย” การบังคับใช้กับกิจการโดยทั่วไป โดยอาศัยถ้อยคำและหลักการตามตัวบท ซึ่งแท้จริงแล้วมีเจตนารมณ์เพื่อยกเว้นบางกิจการและเป็นการยกเว้นโดยไม่มีกำหนดดังเช่นการยกเว้นตามมาตรา 4 (1)-(6) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการตราพระราชกฤษฎีกานี้ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของมาตรา 4 วรรคสอง

ในหัวข้อนี้ได้ศึกษาหลักทั่วไปของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทั้งของไทยและสหภาพยุโรป สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรปจะทำการศึกษาในบทที่ 4 รวมทั้งศึกษาผลกระทบทางลบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วย

บทที่ 4 บทวิเคราะห์

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในสามระดับ ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ระดับกฎหมายต่างประเทศ และระดับกฎหมายภายในประเทศ ดังกล่าวในบทที่ 3 แล้ว ในบทนี้จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.1 และ 2.2 กล่าวคือ วิเคราะห์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบทางลบของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยจำแนกเป็น สองหัวข้อย่อย ได้แก่ หัวข้อ 4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อให้เห็นภาพการเปรียบเทียบวิเคราะห์หลักสำคัญต่างๆ ของกฎหมายนี้ จากนั้น หัวข้อ 4.2 จะวิเคราะห์ ผลกระทบทางลบอันเกิดจากกฎหมายนี้โดยจำแนกเป็นผลกระทบ 7 ด้าน

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของกฎหมาย สหภาพยุโรปและกฎหมายไทย

หลักการอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ปรากฏในกฎหมายสหภาพยุโรป ในส่วนของหลักการทั่วไปในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล 7 ประการ (Principles Relating to Processing of Personal Data)¹⁰⁹ ซึ่งเป็นพื้นฐานและเชื่อมโยงกับการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเงื่อนไขในการดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคลในส่วนต่าง ๆ ของกฎหมายนี้ สำหรับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นั้นมีบทบัญญัติหลายมาตราที่สะท้อนถึงหลักการพื้นฐานทั้ง 7 ประการ ดังจะแยกวิเคราะห์ต่อไปนี้

1. การประมวลผลข้อมูลต้องชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรมและโปร่งใส (Lawfulness, Fairness and Transparency) โดยพื้นฐานของหลักการนี้หมายถึง การคุ้มครองให้การกระทำต่าง ๆ ต่อข้อมูลส่วนบุคคลต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายที่กำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดฐานหรือเหตุทางกฎหมาย (Lawful Ground or Basis) สำหรับการเก็บรวบรวม ใช้ เผยแพร่ข้อมูล ซึ่งฐานหรือเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ “ความยินยอม” (Consent) ของเจ้าของข้อมูล นอกจากนี้ยังมีหลักการย่อยอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักการนี้ เช่น การแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการประมวลผลให้เจ้าของข้อมูลได้รับทราบ (Privacy Notice) ซึ่งแสดงถึงหลักความโปร่งใสต่อเจ้าของข้อมูล

¹⁰⁹ Article 5 GDPR Principles relating to processing of personal data

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้การกำหนดเหตุหรือฐานทางกฎหมาย ในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 24 มาตรา 26 การกำหนดหลักการแจ้ง รายละเอียดตามมาตรา 23 สำหรับการกำหนดให้สิทธิต่าง ๆ แก่เจ้าของข้อมูล ในหมวด 3 เช่น สิทธิการขอ เข้าถึงข้อมูล สิทธิการคัดค้านการประมวลผล สิทธิการขอให้ลบหรือทำลาย ก็สามารถจัดอยู่ในกลุ่มของ หลักการเพื่อความเป็นธรรมและโปร่งใสต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

2. หลักการประมวลข้อมูลที่น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น (Data Minimization) โดยพื้นฐานของหลักการนี้ หมายถึง การคุ้มครองมิให้มีการกระทำต่อข้อมูลส่วนบุคคลน้อยหรือแคบที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตามกรอบของ วัตถุประสงค์ กล่าวคือ การเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ต้องเป็นไปอย่างจำกัดเท่าที่จำเป็นต้อง กระทำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์โดยชอบด้วยกฎหมายของการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลนั้น ไม่ว่าผู้ควบคุม ข้อมูลจะอาศัยเหตุหรือฐานใดในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลนั้นก็ตาม

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้แก่มาตรา 22 ที่กำหนดว่า การเก็บ รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ให้เก็บรวบรวมได้เท่าที่จำเป็นภายใต้วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุม ข้อมูลส่วนบุคคล

3. หลักการจำกัดวัตถุประสงค์ (Purpose Limitation) โดยพื้นฐานของหลักการนี้ หมายถึง ข้อมูล ส่วนบุคคลที่เก็บไปเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่งจะต้องไม่ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น เมื่อพิจารณากฎหมายไทย พบ หลายมาตราที่สะท้อนถึงหลักการนี้ เช่น

-หลักการขอความยินยอม ซึ่งจัดอยู่ในส่วนของเหตุหรือฐานทางกฎหมายในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลนั้น กฎหมายกำหนดให้ต้องแจ้งวัตถุประสงค์ให้เจ้าของข้อมูลทราบ โดยมาตรา 19 วรรคสาม กำหนดว่า “ในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้ง วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวม..”

-หลักทั่วไปของการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ตามมาตรา 22 กำหนดว่า จะต้องเก็บรวบรวม “ภายใต้วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล”

-หลักการแจ้งรายละเอียด (Privacy Notice) ตามมาตรา 23 กำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งรายละเอียดต่าง ๆ แก่เจ้าของข้อมูลก่อนหรือขณะเก็บรวบรวมข้อมูล โดยหนึ่งในรายละเอียดที่ ต้องแจ้งคือ “วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมเพื่อนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้หรือเปิดเผยซึ่งรวมถึง วัตถุประสงค์ตามที่มาตรา 24 ให้อำนาจในการเก็บรวบรวมได้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล” ดังนั้น ไม่ว่าผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะอาศัยเหตุหรือฐานทางกฎหมายใดในการเก็บรวบรวมข้อมูล นั้น ก็จะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบ

-หลักขอขเขตการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยภายใต้วัตถุประสงค์ ตามมาตรา 21 กล่าวคือ เมื่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลได้แจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบรายละเอียดต่าง ๆ (Privacy Notice) ดังกล่าวมาแล้ว ผู้ควบคุมข้อมูลจะสามารถทำการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผย ได้อย่างจำกัดภายใต้ขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่แจ้งเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อมิให้มีการกระทำนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ดังกล่าว

จะเห็นได้ว่า แม้หลักการจำกัดวัตถุประสงค์จะปรากฏอย่างชัดเจนในมาตรา 21 ซึ่งห้ามผู้ควบคุมข้อมูลกระทำการนอกเหนือวัตถุประสงค์ แต่บทบัญญัติอีกหลายมาตราก็มีความเกี่ยวข้องและอยู่บนพื้นฐานของหลักการจำกัดวัตถุประสงค์นี้

4. หลักความถูกต้องของข้อมูล (Accuracy) โดยพื้นฐานของหลักการนี้ คือการคุ้มครองให้ข้อมูลอยู่ในสภาพที่ถูกต้อง สมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้แก่มาตรา 35 ที่กำหนดว่า ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องดำเนินการให้ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นถูกต้อง เป็นปัจจุบัน สมบูรณ์ และไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด

5. หลักการจัดเก็บข้อมูลอย่างจำกัด (Storage Limitation) โดยพื้นฐานของหลักการนี้ คือการคุ้มครองให้ข้อมูลไม่ต้องถูกจัดเก็บไว้ยาวนานเกินกว่าความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูลนั้น

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้แก่มาตรา 37 (3) ที่กำหนดหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลว่าจะต้อง “จัดให้มีระบบการตรวจสอบเพื่อดำเนินการลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคลเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการเก็บรักษา หรือที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้น หรือตามที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอ หรือที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ถอนความยินยอม” การกำหนดหน้าที่กรณีนี้สะท้อนถึงหลักการจำกัดเก็บข้อมูลอย่างจำกัด กล่าวคือ หากปราศจากเหตุอันชอบด้วยกฎหมายต่าง ๆ แล้ว ผู้ควบคุมข้อมูลก็ไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลไว้ได้อีก โดยจะต้องลบหรือทำลาย แม้ว่าเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลยังไม่ได้ใช้สิทธิขอให้ลบหรือทำลายก็ตาม

นอกจากมาตรา 37 (3) แล้ว การให้สิทธิเจ้าของข้อมูลขอให้ผู้ควบคุมลบหรือทำลาย (Right to Erasure หรือ Right To Be Forgotten) ตามมาตรา 33 ก็อาจจัดว่ามีความเกี่ยวเนื่องกับหลักการจำกัดเก็บข้อมูลอย่างจำกัดได้เช่นกัน กล่าวคือ หากข้อมูลนั้นหมดความจำเป็นในการเก็บรักษา เจ้าของข้อมูลก็มีสิทธิขอให้ผู้ควบคุมข้อมูลลบหรือทำลายได้

6. หลักการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security)

โดยพื้นฐานของหลักการนี้ คือการกำหนดให้มีมาตรการเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) โดยเฉพาะการคุ้มครองคุณลักษณะด้านบูรณภาพ (Integrity) ความลับ (Confidentiality) ของข้อมูลอันอาจถูกคุกคามจากภัยคุกคามต่าง ๆ ทั้งการกระทำโดยเจตนา เช่น การเข้าถึงโดยมิชอบ และ

ความเสียหายที่เกิดจากอุบัติเหตุ ตามกฎหมายสหภาพยุโรป หลักการนี้ ปรากฏในหลายมาตรา (นอกจาก มาตรา 5(1)(f) อันเป็นหลักการทั่วไปแล้วยังปรากฏในรายละเอียดมาตราต่าง ๆ เช่น มาตรา 24(1), 25(1)-(2), 28, 39, 32)

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้แก่มาตรา 37 (1) ซึ่งกำหนดว่า ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ “จัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสูญหาย เข้าถึง ใช้ เปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยปราศจากอำนาจหรือโดยมิชอบ และต้องทบทวนมาตรการดังกล่าวเมื่อมีความจำเป็นหรือเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม ...”

7. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) หลักการนี้คือการกำหนดตัวบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการทั้ง 6 ดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลสหภาพยุโรปกำหนดให้ “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” (Personal Data Controller) เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของหลักคุ้มครองข้อมูลทั้ง 6 ประการ เช่น การหาเหตุหรือฐานทางกฎหมาย (Lawful Basis) เพื่อรองรับการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล หน้าที่การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล เป็นต้น

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับข้อกำหนด เงื่อนไข ต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้วเป็นการกำหนดหน้าที่แก่ “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” กล่าวคือ หมวด 2 ว่าด้วย การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยมาตราต่าง ๆ ที่การกำหนดเงื่อนไขซึ่งผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตาม ในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การกำหนดฐานหรือเหตุทางกฎหมายในการที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะทำการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 24) เงื่อนไขในการที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 19) หน้าที่การแจ้งรายละเอียด (Privacy Notice) มาตรา 23 สำหรับ หมวด 3 ว่าด้วย สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยมาตราต่าง ๆ ที่ให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลและเป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลในการปฏิบัติตามหรือจัดให้มีระบบหรือมาตรการเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าว

หลักการทั่วไปดังกล่าวทั้ง 7 ประการ สามารถสรุปการวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ตามตารางต่อไปนี้

หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล	กฎหมายยุโรป (Regulation (EU) 2016/679 (GDPR)	พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562
<p>1. การประมวลผลข้อมูลโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรม และโปร่งใส (Lawfulness, Fairness and Transparency)</p>	<p>การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรมและโปร่งใส ต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 5 (1) (a)) (Personal data shall be... processed lawfully, fairly and in a transparent manner in relation to the data subject)</p>	<p>- หลักการและเงื่อนไขในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ในหมวด 2</p> <p>- เหตุหรือฐานทางกฎหมายในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 24 มาตรา 26</p> <p>- การกำหนดหลักการแจ้งรายละเอียดตามมาตรา 23</p> <p>- สิทธิของเจ้าของข้อมูล ในหมวด 3</p>
<p>2. หลักการจำกัดวัตถุประสงค์ (Purpose Limitation)</p> <p>ข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บไปเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่งจะต้องไม่ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น</p>	<p>- การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจะทำได้เฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและชอบด้วยกฎหมาย และจะต้องไม่ประมวลผลข้อมูลในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว</p> <p>อย่างไรก็ตาม การประมวลผลเพื่อวัตถุประสงค์เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์หรือประวัติศาสตร์หรือสถิติ ตามที่ มาตรา 89 (1) กำหนดไว้ไม่ถือเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์</p>	<p>- มาตรา 19 วรรคสาม ในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไปด้วย....</p> <p>มาตรา 22 การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลให้เก็บรวบรวมได้เท่าที่จำเป็นภายใต้วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล</p> <p>- มาตรา 23 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องแจ้งให้</p>

	<p>(มาตรา 5 (1) (b))</p> <p>(Personal data shall be... collected for specified, explicit and legitimate purposes and not further processed in a manner that is incompatible with those purposes; further processing for archiving purposes in the public interest, scientific or historical research purposes or statistical purposes shall, in accordance with Article 89(1), not be considered to be incompatible with the initial purpose.</p>	<p>เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบก่อนหรือในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้ ..</p> <p>(1) วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมเพื่อนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้หรือเปิดเผย...</p> <p>-มาตรา 21 ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องทำการเก็บรวบรวมใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไว้ก่อนหรือในขณะที่เก็บรวบรวมการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่แตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้ตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่ (1) ได้แจ้งวัตถุประสงค์ใหม่นั้นให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบและได้รับความยินยอมก่อนเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยแล้ว</p> <p>(2) บ ท บั ญ ญั ตี แ ห่ ง พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้กระทำได้</p>
<p>3. หลักการประมวลข้อมูลที่น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น (Data Minimization)</p>	<p>การประมวลข้อมูลส่วนบุคคลต้องเป็นไปอย่างเพียงพอเท่าที่เกี่ยวข้อ และจำกัด</p>	<p>มาตรา 22 การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลให้เก็บรวบรวมได้เท่าที่จำเป็นภายใต้</p>

	<p>เฉพาะเท่าที่จำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูลนั้น</p> <p>(มาตรา 5 (1)(c))</p> <p>(Personal data shall be... adequate, relevant and limited to what is necessary in relation to the purposes for which they are processed)</p>	<p>วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล</p>
<p>4. หลักความถูกต้อง (Accuracy)</p>	<p>ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องมีความถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน ตามความจำเป็น โดยต้องมีขั้นตอนที่สมเหตุผลเพื่อให้มั่นใจว่า ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ตามวัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูล จะต้องถูกลบหรือแก้ไขโดยไม่ชักช้า</p> <p>(มาตรา 5(1)(d))</p> <p>(Personal data shall be... accurate and, where necessary, kept up to date; every reasonable step must be taken to ensure that personal data that are inaccurate, having regard to the purposes for which they</p>	<p>มาตรา 35 ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องดำเนินการให้ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นถูกต้อง เป็นปัจจุบัน สมบูรณ์ และไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด</p>

	are processed, are erased or rectified without delay.	
5. หลักการจำกัดเก็บข้อมูลอย่างจำกัด (Storage limitation)	<p>ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องไม่เก็บไว้ในลักษณะที่อาจระบุตัวเจ้าของข้อมูลได้ในระยะเวลาเกินความจำเป็นสำหรับวัตถุประสงค์ในการประมวลผลข้อมูลนั้น</p> <p>อย่างไรก็ตาม ข้อมูลส่วนบุคคลอาจถูกจัดเก็บไว้เป็นระยะเวลานานกว่านั้นภายใต้เงื่อนไขของการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์หรือสถิติ ตามที่มาตรา 89 (1) แต่ทั้งนี้ต้องมีการกำหนดมาตรการเชิงเทคนิคและเชิงองค์กรที่เหมาะสมเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลด้วย (มาตรา.5(1)(e)</p> <p>(Personal data shall be... kept in a form which permits identification of data subjects for no longer than is necessary</p>	<p>มาตรา 37 ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้...</p> <p>(3) จัดให้มีระบบการตรวจสอบเพื่อดำเนินการลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคลเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการเก็บรักษา หรือที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้น หรือตามที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอ หรือที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ถอนความยินยอม เว้นแต่เก็บรักษาไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเก็บรักษาไว้เพื่อวัตถุประสงค์ตามมาตรา 24 (1) หรือ (4) หรือมาตรา 26 (5) (ก) หรือ (ข) การใช้เพื่อการก่อตั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย การปฏิบัติตามหรือการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายหรือการยกขึ้นต่อสู้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย หรือเพื่อการปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งนี้ ให้นำความในมาตรา 33 บรรทัดที่ มาใช้บังคับกับการลบ</p>

	<p>for the purposes for which the personal data are processed; personal data may be stored for longer periods insofar as the personal data will be processed solely for archiving purposes in the public interest, scientific or historical research purposes or statistical purposes in accordance with Article 89(1) subject to implementation of the appropriate technical and organisational measures required by this Regulation in order to safeguard the rights and freedoms of the data subject</p>	<p>หรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคลโดยอัตโนมัติ</p>
--	---	---

<p>6. หลักการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security)</p>	<p>การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องกระทำในลักษณะที่ทำให้มั่นใจถึงความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม ซึ่งรวมถึงการทำให้มีมาตรการทางเทคนิคและมาตรการทางองค์กรที่เหมาะสมเพื่อ ป้องกันข้อมูลจากการประมวลผลโดยปราศจากอำนาจหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การสูญหายหรือ ทำลาย หรือ เสียหายโดยอุบัติเหตุ (มาตรา 5(1)(f)) (Personal data shall be... processed in a manner that ensures appropriate security of the personal data, including protection against unauthorised or unlawful processing and against accidental loss, destruction or damage, using appropriate technical or organisational measures</p>	<p>มาตรา 37 (1) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ “จัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสูญหาย เข้าถึง ใช้เปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยปราศจากอำนาจหรือโดยมิชอบ และต้องทบทวนมาตรการดังกล่าวเมื่อมีความจำเป็นหรือเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำที่คณะกรรมการประกาศกำหนด</p>
<p>7. หลักความรับผิดชอบ (Accountability)</p>	<p>ผู้ควบคุมข้อมูลต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักการ</p>	<p>-หมวด 2 ว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยมาตราต่าง ๆ ที่กำหนด</p>

	<p>คุ้มครองข้อมูลดังกล่าวในข้อ 1-6 มาตรา 5(2) (The controller shall be responsible for, and be able to demonstrate compliance with, paragraph 1)</p>	<p>เงื่อนไขซึ่งผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตาม ในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล -หมวด 3 ว่าด้วย สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยมาตราต่าง ๆ ที่ให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลและเป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูล ในการปฏิบัติตามหรือจัดให้มีระบบหรือมาตรการเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าว</p>
--	--	--

หลักการดังกล่าว ไม่ได้ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติมาตราใดมาตราหนึ่ง แต่เป็นหลักพื้นฐานของบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ เช่น เหตุหรือฐานในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล หน้าที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ฯลฯ ซึ่งผู้วิจัยจะนำหลักกฎหมายเหล่านี้มาวิเคราะห์ผลกระทบทางลบในหัวข้อ 4.2 ต่อไป

4.2 วิเคราะห์ผลกระทบทางลบของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของกฎหมาย สหภาพยุโรปและกฎหมายไทย

หัวข้อนี้จะวิเคราะห์ผลกระทบทางลบของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายนี้ส่งผลกระทบในหลายด้าน เช่น ในด้านการประกอบธุรกิจ ในด้านสิทธิหรือเสรีภาพ ในด้านการแข่งขันทางการค้า ฯลฯ ผู้วิจัยจึงจำแนกวิเคราะห์แต่ละด้าน ทั้งนี้ สำหรับรูปแบบการวิเคราะห์เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ในการเปรียบเทียบกฎหมายสหภาพยุโรปกับกฎหมายไทยนั้น ผู้วิจัยจะเริ่มจากการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายสหภาพยุโรปก่อนในแต่ละด้านของการวิเคราะห์ หลังจากวิเคราะห์ผลกระทบจากกฎหมายสหภาพยุโรปแล้วจึงจะเปรียบเทียบกับผลกระทบของกฎหมายไทย ดังหัวข้อย่อยต่อไปนี้

4.2.1 ผลกระทบในแง่ภาระต้นทุนทางธุรกิจและการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปก่อให้เกิดต้นทุนการทำให้สอดคล้อง (Cost for compliance) ดังนี้

-หลักการทำให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ปรากฏในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปมาตรา 24 ซึ่งกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสม (The controller shall implement appropriate technical and organisational measures) ผลการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยพบว่า หลักการนี้ปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 37 (1) ซึ่งกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจัดให้มีมาตรการการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม นอกจากนี้ มาตรา 40 ยังกำหนดหน้าที่ลักษณะเดียวกันให้กับ ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งรวมถึงผู้ให้บริการต่าง ๆ ที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลใช้บริการ เช่น การรับฝากข้อมูล การจ้างวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น หลักการดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องลงทุนในหลายมิติ เช่น ระบบเครือข่าย ซอฟต์แวร์เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล การจ้างที่ปรึกษาทางเทคนิคและบุคลากรเกี่ยวกับความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์

-หลักการกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องแจ้งเหตุข้อมูลรั่วไหลหรือถูกล่วงละเมิด (Data breach notification) โดยแยกเป็นสองกรณีคือการแจ้งต่อหน่วยงานกำกับ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หลักการนี้ปรากฏในกฎหมายสหภาพยุโรปมาตรา 33 (Notification of a personal data breach to the supervisory authority) และการแจ้งเหตุข้อมูลรั่วไหลหรือถูกล่วงละเมิดต่อเจ้าของข้อมูล หลักการนี้ปรากฏในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปมาตรา 34 (Communication of a personal data breach to the data subject) ผลการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยพบว่า หลักการนี้ปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 37 (2) ซึ่งจำแนกเป็นการแจ้งต่อคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและการแจ้งต่อเจ้าของข้อมูล หลักการนี้ส่งผลให้เกิดภาระต้นทุนการทำให้สอดคล้องกับกฎหมาย เช่น ก่อนการแจ้งต้องมีการประเมินสถานการณ์ ตรวจสอบข้อเท็จจริงและหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ (Forensic) ซึ่งต้องอาศัยงบประมาณและการจ้างผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งต้นทุนในการปฏิบัติการส่งข้อมูลการแจ้งต่าง ๆ

-หลักการให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในการร้องขอเข้าถึง (Right to access) ข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งขอทราบรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลของตน หลักการนี้ปรากฏในกฎหมายสหภาพยุโรปมาตรา 15 (Right of access by the data subject) ผลการศึกษาเปรียบเทียบกับพบว่า หลักการนี้ปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 30 และ 31 หลักการนี้ส่งผลให้เกิดภาระต้นทุนการทำให้สอดคล้องกับกฎหมาย กล่าวคือ ผู้ควบคุมข้อมูลต้อง

จัดให้มีระบบรองรับคำร้องขอ ต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่จัดการเกี่ยวกับคำขอ รวมทั้งมีหน้าที่ตามมาตรา 39 ในการเก็บบันทึกข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการหรือตอบสนองต่อคำขอดังกล่าว

หลักกฎหมายข้างต้นส่งผลในแง่การสร้างต้นทุนการทำให้สอดคล้อง (Cost for compliance) ซึ่งแยกวิเคราะห์ได้ 3 ประเด็นย่อยคือ

1) ผลกระทบต่อการแข่งขันทางการค้าและผู้ประกอบการขนาดย่อม

เมื่อพิจารณาในภาพรวมระดับประเทศ ผลการวิจัยในสหรัฐอเมริกาชี้ว่า หากสหรัฐอเมริกาดำเนินการกฎหมาย เช่น GDPR จะส่งผลต่อต้นทุนการทำให้สอดคล้องของบริษัทอเมริกามากกว่า 150 พันล้านเหรียญ ซึ่งสูงกว่างบประมาณการลงทุนในเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของสหรัฐถึงสองเท่า (Spalter, 2018) และต้นทุนดังกล่าวจัดเป็น หนึ่งในสามของรายได้จากการค้าอิเล็กทรอนิกส์ทั้งปีในสหรัฐอเมริกา หากพิจารณาในระดับภาคธุรกิจ สามารถแยกผลกระทบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) โดยแยกเป็นสองด้าน ดังนี้

ด้านที่หนึ่ง กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป สร้างความได้เปรียบให้กับผู้ประกอบการรายใหญ่ หลังจากการบังคับใช้ของ GDPR ผลการศึกษาในสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ประกอบการรายใหญ่ เช่น Google, Facebook, Amazon มีส่วนแบ่งตลาดในยุโรปมากขึ้น (Scott, Cerulus and Kayali, 2018) ความได้เปรียบดังกล่าว เกิดจากปัจจัยหลายประการ (Campbell, Goldfarb and Tucker, 2015) เช่น ต้นทุนการดำเนินการให้สอดคล้องกับ GDPR เป็นข้อได้เปรียบของธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งมีงบประมาณเพื่อการนี้ เช่น การอัปเดตระบบป้องกัน การจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านความปลอดภัย การร่างสัญญาและนโยบาย

ด้านที่สอง กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป สร้างความเสียเปรียบแก่ผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อม (SME) ผลการวิจัยในสหรัฐอเมริกาชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อมที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาออนไลน์ (Ad tech) สูญเสียส่วนแบ่งตลาดประมาณสองในสามหลังจากกฎหมายสหภาพยุโรป (GDPR) ใช้บังคับในปี ค.ศ. 2018 (Björn Grelf, 2018) ธุรกิจขนาดกลางและย่อมในสหรัฐอเมริกาที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมาย GDPR ได้แก่ ธุรกิจการโฆษณาออนไลน์ (Ad tech) ธุรกิจเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ (social media analytics) (Russel, 2018) ธุรกิจเกี่ยวกับการติดตามข้อมูลเพื่อการโฆษณา (Ad tracking) หลายแห่งปิดตัวเพราะผลกระทบจาก (Schiff, 2018) ธุรกิจเกี่ยวกับเกมออนไลน์ ความบันเทิงออนไลน์ ยุติการให้บริการเมื่อพิจารณาซึ่งน้ำหนักกับต้นทุนที่จะต้องปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับกฎหมายสหภาพยุโรป (Good, 2018)

2) ผลกระทบในแง่อุปสรรคต่อการเข้าสู่ตลาด

แม้ว่าการสร้างภาระต้นทุนการทำให้สอดคล้องกับกฎหมายจะเป็นผลกระทบที่เกิดจากกฎหมายอื่นเช่นกัน แต่เงื่อนไขและหลักการของ GDPR ส่งผลกระทบบที่รุนแรงในระดับที่เป็นการกีดกันการเข้าสู่ตลาด (Cost prohibitive) จากผลสำรวจธุรกิจข้ามชาติขนาดใหญ่ พบว่า Google, Facebook, Amazon รวมทั้งธุรกิจ

ขนาดใหญ่อีก 500 แห่ง รายงานว่าได้ใช้ต้นทุนประมาณ 8 ล้านเหรียญในการทำให้สอดคล้องกับกฎหมาย GDPR เมื่อเปรียบเทียบกับ ธุรกิจขนาดกลางและย่อม ผลการสำรวจชี้ให้เห็นว่า การทำให้สอดคล้องไม่สามารถเป็นไปได้ในแง่ต้นทุนที่ผู้ประกอบการต้องแบกรับ (The International Association of Privacy Professionals (IAPP) (1), 2018) ภาวะต้นทุนดังกล่าวส่งผลต่อธุรกิจขนาดย่อมและการระดมทุนสำหรับ สตาร์ทอัพ (Venture capital market) ผลวิจัยในสหรัฐอเมริกาชี้ว่า การระดมทุนที่ลดลงในช่วง 2017-2018 ส่งผลต่อการจ้างงานถึง 30,000 ตำแหน่ง (Jia, Jin, Wagman, 2018) ภาวะต้นทุนที่สูงเช่นนี้ส่งผลในแง่การ กีดกันการเข้าสู่ตลาดและการแข่งขันสำหรับผู้ประกอบการขนาดย่อมดังกล่าวข้างต้น

3) ผลกระทบในแง่การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

GDPR ได้รับการวิจารณ์ว่าเป็นอุปสรรคทางการค้า (Trade barrier) ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการนอกยุโรป เช่น บริษัทสหรัฐอเมริกาขนาดกลางและย่อม อันจะส่งผลเชิงบวกต่อธุรกิจขนาดกลางและย่อมของยุโรป (Lyons, 2018) จะเห็นได้ว่า ธุรกิจสหรัฐอเมริกาที่ให้บริการในสหภาพยุโรปซึ่งมีลักษณะการค้าเป็นการเก็บ ข้อมูลส่วนบุคคล ตัดสินใจยุติกิจการหรือการดำเนินการในสหภาพยุโรปเนื่องจากไม่สามารถแบกรับต้นทุนการ ปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมายสหภาพยุโรป (Warportal, 2018) อย่างไรก็ตาม ในอีกมุมหนึ่ง GDPR ส่งผล ทางลบต่อธุรกิจขนาดกลางและย่อมรวมทั้ง สตาร์ทอัพของยุโรปด้วย เช่น ผู้ประกอบธุรกิจการตลาดออนไลน์ ของสหรัฐอเมริกาที่ให้บริการในยุโรป ปิดการให้บริการก่อนที่ GDPR จะมีผลบังคับในปี ค.ศ. 2018 ส่งผลต่อ ลูกจ้างในสหภาพยุโรป (Shields, 2018)

ผลการเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยพบว่า หลักกฎหมายดังกล่าวของสหภาพยุโรป ปรากฏใน พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จึงส่งผลในแง่การสร้างต้นทุนการทำให้สอดคล้อง (Cost for compliance) เช่นเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป

4.2.2 ผลกระทบในแง่ของการสร้างโอกาสให้กับการโจมตีทางไซเบอร์

แม้ว่าโดยหลักแล้ว GDPR มีหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องจัด ให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม (Data security) แต่เนื่องจากหลักกฎหมายบางประการ ส่งผล ในลักษณะของการสร้างโอกาสสำหรับอาชญากรรมไซเบอร์ชนิดต่าง ๆ เช่น หลักกฎหมายที่ให้สิทธิเจ้าของ ข้อมูลทำการร้องขอในเรื่องต่าง ๆ แก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล เช่น คำร้องขอให้แก้ไขข้อมูล คำร้องขอให้ลบ หรือทำลายข้อมูล (มาตรา 15-21) หลักกฎหมายดังกล่าวในแง่หนึ่งเป็นการให้สิทธิเจ้าของข้อมูลทำการควบคุม ข้อมูลส่วนบุคคลของตน (Right to control personal data) แต่ในอีกแง่หนึ่ง ส่งผลเป็นการสร้างเงื่อนไขและ เปิดโอกาสสำหรับอาชญากรรมไซเบอร์ บางชนิด ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) การสร้างโอกาสให้กับการโจมตีแบบปฏิเสธบริการ (Denial-of-service หรือ DDoS) การให้สิทธิเจ้าของข้อมูลในการเข้าถึง (Right of access) รวมถึงการขอสำเนาข้อมูลของตน ทำให้ผู้ควบคุมข้อมูลมีหน้าที่จัดให้มีช่องทางสำหรับ ส่งคำขอโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยส่งตามช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้อาชญากรไซเบอร์ อาศัยการร้องขอทางอิเล็กทรอนิกส์ ในฐานะเป็นช่องทางโจมตี (Data requests as attack vector) เช่น โจมตีแบบปฏิเสธบริการ โดยโจมตีเว็บไซต์และศูนย์บริการลูกค้า ด้วยคำขอในเวลาเดียวกันจำนวนมาก หรืออาชญากรอาจอาศัยอุปกรณ์ของผู้ใช้งานที่เชื่อมต่อจำนวนมากใน ฐานะบอทเน็ต (Botnet) เพื่อโจมตีเว็บไซต์ของผู้ประกอบการที่มีหน้าที่รับคำร้องขอตามกฎหมายคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคล (Henderson, 2018)

2) การสร้างโอกาสให้กับการโจมตีโดยใช้มัลแวร์ การให้สิทธิเจ้าของข้อมูลส่งคำร้องขอต่าง ๆ โดยเฉพาะคำร้องทางระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้น หากผู้ควบคุมข้อมูลเปิดโอกาสให้ส่งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ จะเปิดช่องให้อาชญากรใช้วิธีการโจมตีโดยแนบไฟล์ที่มีมัลแวร์ชนิดต่าง ๆ อันจะส่งผลกระทบต่อระบบหรือ ข้อมูลของผู้ควบคุมข้อมูลรวมไปถึงผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ นอกจากนี้ จากผลกระทบทางลบต่อการโจมตีแบบปฏิเสธ บริการดังกล่าวข้างต้น ผู้ควบคุมข้อมูลบางรายอาจใช้วิธีทางเทคนิคเพื่อลดความเสี่ยงจากการโจมตีดังกล่าว แต่กลับสร้างโอกาสสำหรับการโจมตีด้วยมัลแวร์ เช่น ผู้ควบคุมต้องการป้องกันการโจมตีแบบปฏิเสธบริการซึ่ง อาชญากรอาศัยช่องทางจากคำร้องขอของเจ้าของข้อมูล จึงกำหนดให้เจ้าของข้อมูลยื่นคำขอทางอีเมล เปิด โอกาสให้อาชญากรใช้วิธีการโจมตีโดยแนบไฟล์ซึ่งมีมัลแวร์ เป็นต้น (Henderson, 2018)

ผลการเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยพบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 30-34 ให้สิทธิเจ้าของข้อมูลรวมทั้งสิทธิขอเข้าถึง ตรวจสอบ ขอสำเนาข้อมูลของตน ฯลฯ ดังนั้น ผลกระทบทางลบอันเกิดจากกฎหมายสหภาพยุโรปดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ในประเทศไทยได้

4.2.3 ผลกระทบในแง่การสร้างโอกาสให้เกิดการโจรกรรมข้อมูลส่วนบุคคล

แม้ว่าโดยหลักการแล้ว กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปมีหลักการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล แต่หลักการในส่วนของสิทธิเจ้าของข้อมูลเปิดโอกาสให้เกิดการส่งข้อมูลคำร้อง จากเจ้าของข้อมูลไปยังผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 15-21) โดยการส่งคำร้องดังกล่าวซึ่งกระทำทาง ระบบอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการโจมตีทางไซเบอร์รูปแบบต่าง ๆ ที่กระทบต่อการ ทำงานของระบบหรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้ว ยังส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ เอื้ออำนวยแก่อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ที่กระทำต่อข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การโจรกรรมข้อมูลระบุตัวบุคคล หรือข้อมูลเอกลักษณ์ (Identity theft) (ANA,2019) ตัวอย่างเช่น การที่กฎหมายให้สิทธิเจ้าของข้อมูลร้องขอ

ข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน (Right of access) เปิดทางให้อาชญากรรมใช้ออกาสจากหลักการนี้ ใช้เทคนิคต่าง ๆ ส่งคำร้องขอข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นโดยแอบอ้างเป็นบุคคลดังกล่าว ส่งผลได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลของเหยื่อ (Mariano Di Martino et al, 2019) ผลการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งคณะผู้วิจัยใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการปลอมตัว (Impersonate) เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ชี้ให้เห็นว่า การใช้วิธีการวิศวกรรมทางสังคม (Social engineering) การแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สามารถนำไปประกอบในการปลอมตัว (Impersonate) เป็นเจ้าของข้อมูลและยื่นคำร้องต่อผู้ควบคุมข้อมูลขอใช้สิทธิเข้าถึงข้อมูล (Right of access) ส่งผลให้ผู้ปลอมตัวได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลอื่น ของเจ้าของข้อมูล ซึ่งรวมถึงข้อมูลละเอียดอ่อน เช่น ข้อมูลธุรกรรม บัญชีการเงิน (Martino et al, 2019)

ผลการเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยพบว่า หลักการให้สิทธิเจ้าของข้อมูลตามกฎหมายยุโรป ปรากฏใน พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 30-34 ซึ่งให้สิทธิเจ้าของข้อมูลหลายประการ ในด้านของผู้ประกอบการที่เป็นผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายโดยจัดให้มีระบบและการตอบสนองต่อการใช้สิทธิของเจ้าของข้อมูลในการยื่นคำร้องต่าง ๆ ดังนั้น ผลกระทบทางลบอันเกิดจากกฎหมายสหภาพยุโรปดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ในประเทศไทยได้ เช่น เจ้าของข้อมูลที่อาจตกเป็นเหยื่อของการโจรกรรมข้อมูลเอกลักษณ์ โดยอาชญากรปลอมตัวเป็นเจ้าของข้อมูลและแอบอ้างสิทธิยื่นคำร้องขอข้อมูลอื่น ๆ ของเจ้าของข้อมูล

4.2.4 ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล

แม้ว่าโดยหลักการแล้วกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะมีพื้นฐานจากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว (Right to privacy) ดังที่ศึกษาในบทที่ 2 ก็ตาม แต่จากหลักการที่กำหนดหน้าที่แก่ผู้ควบคุมข้อมูลดังที่ศึกษาวิเคราะห์ในหัวข้อ 4.2 นั้นกลับส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพพื้นฐานถึง 2 แห่ง ดังจะแยกวิเคราะห์ดังนี้

1) ผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of speech)

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญประการหนึ่ง เสรีภาพนี้มีขอบเขตกว้างครอบคลุมทั้งการรับและส่งข้อมูลข่าวสาร กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลส่งผลกระทบในลักษณะการจำกัดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ดังจะเห็นได้จาก ผู้ประกอบการสื่อออนไลน์ของสหรัฐอเมริกาประมาณ 1000 ราย เช่น เว็บไซต์ข่าว นิตยสาร ยุติการให้บริการหลังจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลสหภาพยุโรปมีผลใช้บังคับ ส่งผลกระทบต่อเข้าถึงข้อมูลของทั้งคนสัญชาติอเมริกันในยุโรปและคนยุโรปที่ประสงค์เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ของประเทศนอกสหภาพยุโรป (South, 2018; Kollmeyer, 2018) สาเหตุของผลกระทบในมิตินี้มีหลายประการ เช่น

-ภาระต้นทุนที่สูงดังกล่าวมาแล้ว ส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจสื่อไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบธุรกิจสื่อออนไลน์ขนาดกลางและย่อม

-สิทธิของเจ้าของข้อมูลในการขอให้ลบหรือทำลายข้อมูลระบุตัวตน (Right to erase or right to be forgotten) เปิดทางให้มีการใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น (Abuse) เช่น เพื่อปิดกั้นการวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็น นอกจากนี้บุคคลสาธารณะหรือภาครัฐอาจอาศัยกลไกดังกล่าวเพื่อปิดกั้นเนื้อหาผิดกฎหมาย (Illegal content) ของประเทศหนึ่งซึ่งไม่ผิดกฎหมายประเทศอื่น เช่นการร้องขอต่อผู้ประกอบการสื่อออนไลน์เพื่อให้ปิดกั้นข้อมูลที่ผิดกฎหมายประเทศหนึ่งจากการเข้าถึงได้ในประเทศอื่นๆ (The International Association of Privacy Professionals (IAPP) (2), 2018)

จากการนำหลักการของกฎหมายสหภาพยุโรปมาเปรียบเทียบกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พบว่ามีหลักจำกัดการเปิดเผยหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร จึงส่งผลต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้เช่นเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป

2) ผลกระทบต่อ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Right to privacy)

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่า สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบและเงื่อนไขของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอาจส่งผลกระทบทางลบต่อสิทธินี้ เช่น การสร้างโอกาสให้กับอาชญากรรมที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว รวมทั้งการที่ผู้ประกอบการใช้วิธีการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายด้วยเทคนิคต่างๆ อันส่งผลให้เจ้าของข้อมูลมีความเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลมากขึ้นดังจะกล่าวในผลกระทบข้อต่อไป

4.2.5 ผลกระทบอันเกิดจากการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายด้วยวิธีการที่เกินไปกว่ากฎหมายกำหนด

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักกฎหมายของไทยและยุโรปในหัวข้อ 4.1 พบว่า หน้าที่และโทษของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปมีหลายประการ ส่งผลให้ผู้ประกอบการซึ่งอยู่ในฐานะผู้ควบคุมข้อมูล ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย ในบางกรณีผู้ประกอบการปฏิบัติด้วยวิธีการที่กว้างกว่าหรือนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด ดังจะชี้ให้เห็นกรณีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศต่อไปนี้

กรณี องค์กรกำกับกิจการจดทะเบียนโดเมนเนม (The Internet Corporation for Assigned Names and Numbers หรือ ICANN) ประกาศเกณฑ์ที่กำหนดให้มีการปิดบังหรือไม่แสดงข้อมูลที่แสดงรายละเอียดของเจ้าของชื่อโดเมน (WHOIS) ซึ่งแต่เดิมเป็นข้อมูลที่แสดงปรากฏต่อสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และข้อกำหนดของกฎหมาย GDPR (ICANN, 2018) แม้ว่ากฎหมายสหภาพยุโรปจะไม่ใช้บังคับกับข้อมูลซึ่งไม่ใช่ข้อมูลระบุตัวบุคคล รวมทั้งไม่บังคับใช้กับการจดทะเบียนโดเมนเนมของนิติบุคคล ดังนั้น โดยหลักแล้วข้อมูลจดทะเบียนโดเมนเนมซึ่งไม่อาจระบุตัวบุคคลหรือเป็นโดเมนเนมของนิติบุคคลจะไม่อยู่ในขอบเขตของกฎหมายนี้ แต่กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการบางรายทำการจำกัดหรือห้ามการเข้าถึงข้อมูลบางอย่าง ดังเช่นข้อมูลจดทะเบียนโดเมนเนม เนื่องจากกฎหมายนี้มีถ้อยคำ ตัวบทที่กว้างรวมทั้งคลุมเครือและไม่ชัดเจน (Broad and vague) รวมทั้งมีโทษปรับในอัตราสูง ทำให้ผู้ประกอบการเลือกที่จะลดความเสี่ยงโดยมีแนวปฏิบัติที่กว้างและเกินกว่ากฎหมายกำหนด

แนวปฏิบัติของผู้ประกอบการดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อทางลบในหลายแง่มุม เช่น (1) ผลต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เนื่องจากข้อมูลแสดงการจดทะเบียนโดเมนเนม (WHOIS) จำเป็นสำหรับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ต่างๆ (Tews, 2018) ดังนั้น การปิดบังข้อมูลดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทางลบในแง่ของการสร้างอุปสรรคต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ (2) ผลต่อสิทธิเสรีภาพอื่น เช่น สิทธิที่จะได้รู้ (Right to know) เนื่องจากข้อมูลที่แสดงถึงการจดทะเบียนโดเมนเนม ในหลายกรณีมีความจำเป็นต่อประโยชน์สาธารณะ เช่น ผู้บริโภคที่ต้องการระบุตัวผู้จดทะเบียนเว็บไซต์ที่นำเสนอสินค้าหรือบริการ ดังนั้น การปกปิดข้อมูลดังกล่าวอาจพิจารณาว่าการคุ้มครองสิทธิเจ้าของข้อมูลไม่ได้สัดส่วนกับสิทธิอื่น (Epstein, 2018) เช่น สิทธิได้รู้ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

นอกจากนี้ การที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกำหนดเงื่อนไขและหน้าที่หลายประการ โดยเฉพาะหน้าที่ในการที่จะต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อน ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจึงใช้เทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย อันส่งผลให้เจ้าของข้อมูลมีความเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลมากขึ้น เช่น

-เนื่องจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องการให้มีหลักฐานว่า ตนได้ปฏิบัติตามหลักการแจ้งรายละเอียด (Privacy notice) แก่เจ้าของข้อมูลแล้ว จึงใช้วิธียกเลิกช่องทางบริการอื่นและให้ลูกค้าเข้าใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันเท่านั้น เพื่อให้ลูกค้าทุกคนของตนกดปุ่ม “ทราบ” การแจ้งรายละเอียดตามมาตรา 23 ส่งผลให้ลูกค้าที่ไม่ประสงค์ให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจำต้องเข้าสู่ระบบการเก็บข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิในการควบคุมข้อมูลของตนและสร้างโอกาสแก่อาชญากรรมไซเบอร์

-ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล กำหนดให้ผู้ให้บริการในเว็บไซต์ต้องอ่านและตอบยอมรับหรือไม่ยอมรับการเก็บข้อมูลด้วยคุกกี้ในเว็บไซท์ก่อน มิฉะนั้นไม่สามารถใช้บริการได้ ส่งผลให้ผู้ให้บริการที่มีเหตุจำเป็นฉุกเฉิน

เช่น ติดตามสถานะสินค้าที่สั่งซื้อทางออนไลน์ หรือแจ้งร้องเรียนบริการต่างๆ ต้องใช้เวลาในการอ่านนโยบาย รายละเอียดเพื่อแสดงความยินยอมหรือไม่ยินยอมเกี่ยวกับการใช้คุกกี้เก็บข้อมูลก่อน ทำให้อาจส่งผลกระทบต่อการทำธุรกรรมหรือการติดต่อในเหตุจำเป็นของผู้ใช้บริการ

-ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล กำหนดให้ผู้ให้บริการต้องยืนยันตัวตนด้วยเลขหมายบัตรประชาชน หรือใช้ข้อมูลส่วนบุคคลละเอียดอ่อนอื่นๆ เช่น สแกนใบหน้า นิ้วมือ ฯลฯ เพื่อที่จะเก็บหลักฐานว่าตนได้ปฏิบัติตามหลักกฎหมายเกี่ยวกับการขอความยินยอมตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแล้ว ทั้งที่กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องเก็บข้อมูลระบุตัวมากนักน้อยเท่าใด ส่งผลให้การปฏิบัติดังกล่าวนำมาสู่การเก็บข้อมูลส่วนบุคคลมากเกินไปและส่งผลต่อไปยังความเสี่ยงต่อการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลเหล่านั้น

ผลการศึกษเปรียบเทียบกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พบว่ากำหนดหลักการและองค์ประกอบคล้ายคลึงกับกฎหมายสหภาพยุโรป ดังนั้น จึงมีปัญหาความกว้าง คลุมเครือ และไม่ชัดเจนคล้ายกับกฎหมายสหภาพยุโรป ลักษณะเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อในทางลบได้ในลักษณะเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป

4.2.6. กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลส่งผลในแง่เพิ่มอำนาจรัฐในการควบคุมข้อมูล

แม้ว่ากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปจะมีหลักการที่ให้สิทธิเจ้าของข้อมูลในการควบคุมข้อมูลและตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลของตน ดังปรากฏในบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเจ้าของข้อมูล แต่กฎหมายนี้ส่งผลเพิ่มอำนาจรัฐดังจะเห็นได้จากกฎหมายนี้กำหนดเงื่อนไข แนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการธุรกิจ ในฐานะผู้ควบคุมข้อมูลต้องปฏิบัติตาม (Layton, 2019)

ผลการเปรียบเทียบกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พบว่ากำหนดหน้าที่หลายประการแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ นอกจากนี้ในดับทหลายมาตรากำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลออกประกาศกำหนดรายละเอียดซึ่งส่งผลกระทบต่อหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง แม้ว่าคณะกรรมการจะมีสถานะเป็นองค์กรอิสระ แต่เนื่องจากร่างกฎหมายนี้เสนอโดยฝ่ายบริหาร และอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของกระทรวงดิจิทัลฯ ตั้งแต่กฎหมายประกาศในราชกิจจานุเบกษา รวมทั้งมีการกำหนดอำนาจหน้าที่หลายประการแก่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนการสรรหาหรือที่มาของคณะกรรมการดังกล่าวล้วนแต่อยู่บนพื้นฐานการจัดการของกระทรวงดิจิทัลฯ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งยังไม่มี การแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ปรากฏว่ารัฐมนตรีได้ออกประกาศเกี่ยวกับมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งในทางหลักการแล้วตามมาตรา 37 การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยต้องเป็นการประกาศของคณะกรรมการฯ ฯลฯ จึงมีประเด็นการครอบงำของฝ่ายบริหาร

4.2.7 สภาพแวดล้อมการตรากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ขาดการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปตราขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ขาดการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมโดยจำแนกเป็นสองระดับคือ (1) ระดับกระบวนการตรากฎหมาย กฎหมายฉบับนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า ตราขึ้นในระหว่างช่วงเวลาที่ผู้มีสิทธิออกเสียงไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม (Voter Disengagement) (Curtice, 2016) กล่าวคือ ผู้มีส่วนร่วมออกเสียงในสภายุโรปลดลงจากร้อยละ 62 ในปี 1979 เหลือร้อยละ 42 ในปี 2014 (European Parliament, 2018) ดังนั้น แม้ว่ากฎหมายจะผ่านด้วยเสียงข้างมากแต่ก็อยู่ในสถานะเสียงข้างมากที่กระจัดกระจายและไม่ได้มาจากการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม (diffuse, disgruntled, and unorganized majority) (2) ในระดับของการมีส่วนร่วมจากประชาชน พบว่าประชาชนยุโรปเพียงจำนวนน้อยที่ตระหนักถึงการตรากฎหมายนี้ ตัวอย่างเช่น ผลสำรวจในสหราชอาณาจักรพบว่า ร้อยละ 34 ของประชาชนรับรู้ถึงกฎหมาย GDPR (Cooke, 2018) ผลสำรวจยังชี้ให้เห็นว่า ประชาชนยุโรปประสงค์ที่จะให้มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับประเทศของตนมากกว่าในระดับกฎหมายสหภาพยุโรป (Layton, 2017)

ผลการเปรียบเทียบกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ตราขึ้นในช่วงเวลาที่รีบเร่งและขาดการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในสองระดับคล้ายคลึงกับกฎหมายสหภาพยุโรป กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวเข้าสู่สภานิติบัญญัติแห่งชาติปลายปี พ.ศ. 2561 และสภาดังกล่าวลงมติผ่านกฎหมายในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2562 ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 เพียงไม่ถึงหนึ่งเดือน แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวดำเนินการตามกระบวนการ เช่น มีการจัดรับฟังความคิดเห็นสาธารณะถูกต้องตามแบบพิธีของการตรากฎหมาย แต่จากสภาพแวดล้อมดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ร่างกฎหมายถูกผลักดันจากหน่วยงานรัฐที่เสนอกฎหมายและไม่ได้ผ่านการพิจารณาจากสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

จะเห็นได้ว่า กฎหมายสหภาพยุโรป (GDPR) เป็นกฎหมายใหม่ที่เพิ่งมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 2018 องค์ประกอบและเงื่อนไขหลายประการส่งผลกระทบต่อทางลบหลายแง่มุม รวมทั้งยังขาดแนวปฏิบัติและแนวคำวินิจฉัยตลอดจนแนวทางลดผลกระทบดังกล่าว การที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของไทยตรากฎหมายตามแนวทางกฎหมายสหภาพยุโรปโดยเร่งด่วน จึงนำไปสู่ผลกระทบในลักษณะเช่นเดียวกัน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทนี้จะแยกเป็นสองส่วนคือ ส่วนบทสรุปผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุปผลการวิจัย

หลักการอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ปรากฏในกฎหมายสหภาพยุโรป ใน ส่วนของหลักการทั่วไปในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล 7 ประการ (Principles Relating to Processing of Personal Data) ซึ่งเป็นพื้นฐานและเชื่อมโยงกับการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเงื่อนไขในการ ดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคลในส่วนต่าง ๆ ของกฎหมายนี้ สำหรับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นั้นมีบทบัญญัติหลายมาตราที่สะท้อนถึงหลักการพื้นฐานทั้ง 7 ประการ คือ

1. การประมวลผลข้อมูลต้องชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรมและโปร่งใส (Lawfulness, Fairness and Transparency) โดยพื้นฐานของหลักการนี้หมายถึง การคุ้มครองให้การกระทำต่าง ๆ ต่อข้อมูลส่วนบุคคลต้อง อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายที่กำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดฐานหรือเหตุทางกฎหมาย (Lawful Ground or Basis) สำหรับการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูล ซึ่งฐานหรือเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ “ความ ยินยอม” (Consent) ของเจ้าของข้อมูล นอกจากนี้ยังมีหลักการย่อยอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักการนี้ เช่น การ แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการประมวลผลให้เจ้าของข้อมูลได้รับทราบ (Privacy Notice) ซึ่งแสดงถึงหลักความ โปร่งใสต่อเจ้าของข้อมูล

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้การกำหนดเหตุหรือฐานทางกฎหมาย ในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 24 มาตรา 26 การกำหนดหลักการแจ้ง รายละเอียดตามมาตรา 23 สำหรับการกำหนดให้สิทธิต่าง ๆ แก่เจ้าของข้อมูล ในหมวด 3 เช่น สิทธิการขอ เข้าถึงข้อมูล สิทธิการคัดค้านการประมวลผล สิทธิการขอให้ลบหรือทำลาย ก็สามารถจัดอยู่ในกลุ่มของ หลักการเพื่อความเป็นธรรมและโปร่งใสต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

2. หลักการประมวลผลข้อมูลที่น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น (Data Minimization) โดยพื้นฐานของหลักการนี้ หมายถึง การคุ้มครองมิให้มีการกระทำต่อข้อมูลส่วนบุคคลน้อยหรือแคบที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตามกรอบของ วัตถุประสงค์ กล่าวคือ การเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ต้องเป็นไปอย่างจำกัดเท่าที่จำเป็นต้อง กระทำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์โดยชอบด้วยกฎหมายของการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลนั้น ไม่ว่าผู้ควบคุม ข้อมูลจะอาศัยเหตุหรือฐานใดในการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยข้อมูลนั้นก็ตาม

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้แก่มาตรา 22 ที่กำหนดว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ให้เก็บรวบรวมได้เท่าที่จำเป็นภายใต้วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

3. หลักการจำกัดวัตถุประสงค์ (Purpose Limitation) โดยพื้นฐานของหลักการนี้ หมายถึง ข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บไปเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่งจะต้องไม่ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น เมื่อพิจารณากฎหมายไทย พบหลายมาตราที่สะท้อนถึงหลักการนี้ เช่น

- หลักการขอความยินยอม ซึ่งจัดอยู่ในส่วนของเหตุหรือฐานทางกฎหมายในการเก็บรวบรวม ใช้เปิดเผยข้อมูลนั้น กฎหมายกำหนดให้ต้องแจ้งวัตถุประสงค์ให้เจ้าของข้อมูลทราบ โดยมาตรา 19 วรรคสาม กำหนดว่า “ในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวม..”

- หลักทั่วไปของการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ตามมาตรา 22 กำหนดว่า จะต้องเก็บรวบรวม “ภายใต้วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล”

- หลักการแจ้งรายละเอียด (Privacy Notice) ตามมาตรา 23 กำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งรายละเอียดต่าง ๆ แก่เจ้าของข้อมูลก่อนหรือขณะเก็บรวบรวมข้อมูล โดยหนึ่งในรายละเอียดที่ต้องแจ้งคือ “วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมเพื่อนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้หรือเปิดเผยซึ่งรวมถึงวัตถุประสงค์ตามที่มาตรา 24 ให้อำนาจในการเก็บรวบรวมได้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล” ดังนั้น ไม่ว่าผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะอาศัยเหตุหรือฐานทางกฎหมายใดในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ก็จะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบ

- หลักขอบเขตการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผยภายใต้วัตถุประสงค์ ตามมาตรา 21 กล่าวคือ เมื่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลได้แจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบรายละเอียดต่าง ๆ (Privacy Notice) ดังกล่าวมาแล้ว ผู้ควบคุมข้อมูลจะสามารถทำการเก็บรวบรวม ใช้ เปิดเผย ได้อย่างจำกัดภายใต้ขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่แจ้งเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อมิให้มีการกระทำนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ดังกล่าว

จะเห็นได้ว่า แม้หลักการจำกัดวัตถุประสงค์จะปรากฏอย่างชัดเจนในมาตรา 21 ซึ่งห้ามผู้ควบคุมข้อมูลกระทำการนอกเหนือวัตถุประสงค์ แต่บทบัญญัติอีกหลายมาตราก็มีความเกี่ยวข้องและอยู่บนพื้นฐานของหลักการจำกัดวัตถุประสงค์นี้

4. หลักความถูกต้องของข้อมูล (Accuracy) โดยพื้นฐานของหลักการนี้ คือการคุ้มครองให้ข้อมูลอยู่ในสภาพที่ถูกต้อง สมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้แก่มาตรา 35 ที่กำหนดว่า

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องดำเนินการให้ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นถูกต้อง เป็นปัจจุบัน สมบูรณ์ และไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด

5. หลักการจำกัดเก็บข้อมูลอย่างจำกัด (Storage Limitation) โดยพื้นฐานของหลักการนี้ คือการคุ้มครองให้ข้อมูลไม่ต้องถูกจัดเก็บไว้นานเกินกว่าความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูลนั้น

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้แก่มาตรา 37 (3) ที่กำหนดหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลว่าจะต้อง “จัดให้มีระบบการตรวจสอบเพื่อดำเนินการลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคลเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการเก็บรักษา หรือไม่เกี่ยวข้องหรือเกินความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้น หรือตามที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอ หรือที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ถอนความยินยอม” การกำหนดหน้าที่กรณีนี้สะท้อนถึงหลักการจำกัดเก็บข้อมูลอย่างจำกัด กล่าวคือ หากปราศจากเหตุอันชอบด้วยกฎหมายต่าง ๆ แล้ว ผู้ควบคุมข้อมูลก็ไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลไว้ได้อีก โดยจะต้องลบหรือทำลาย แม้ว่าเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลยังไม่ได้ใช้สิทธิขอให้ลบหรือทำลายก็ตาม

นอกจากมาตรา 37 (3) แล้ว การให้สิทธิเจ้าของข้อมูลขอให้ผู้ควบคุมลบหรือทำลาย (Right to Erasure หรือ Right To Be Forgotten) ตามมาตรา 33 ก็อาจจัดว่ามีความเกี่ยวข้องกับหลักการจำกัดเก็บข้อมูลอย่างจำกัดได้เช่นกัน กล่าวคือ หากข้อมูลนั้นหมดความจำเป็นในการเก็บรักษา เจ้าของข้อมูลก็มีสิทธิขอให้ผู้ควบคุมข้อมูลลบหรือทำลายได้

6. หลักการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security)

โดยพื้นฐานของหลักการนี้ คือการกำหนดให้มีมาตรการเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) โดยเฉพาะการคุ้มครองคุณลักษณะด้านบูรณภาพ (Integrity) ความลับ (Confidentiality) ของข้อมูลอันอาจถูกคุกคามจากภัยคุกคามต่าง ๆ ทั้งการกระทำโดยเจตนา เช่น การเข้าถึงโดยมิชอบ และความเสียหายที่เกิดจากอุบัติเหตุ ตามกฎหมายสหภาพยุโรป หลักการนี้ ปรากฏในหลายมาตรา (นอกจากมาตรา 5(1)(f) อันเป็นหลักการทั่วไปแล้วยังปรากฏในรายละเอียดมาตราต่าง ๆ เช่น มาตรา 24(1), 25(1)-(2), 28, 39, 32)

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย บทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักการนี้ได้แก่มาตรา 37 (1) ซึ่งกำหนดว่า ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ “จัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสูญหาย เข้าถึง ใช้ เปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยปราศจากอำนาจหรือโดยมิชอบ และต้องทบทวนมาตรการดังกล่าวเมื่อมีความจำเป็นหรือเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม ...”

7. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) หลักการนี้คือการกำหนดตัวบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการทั้ง 6 ดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลสหภาพ

ยุโรปกำหนดให้ “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” (Personal Data Controller) เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของหลักคุ้มครองข้อมูลทั้ง 6 ประการ เช่น การหาเหตุหรือฐานทางกฎหมาย (Lawful Basis) เพื่อรองรับการเก็บรวบรวม ใช้ เผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล หน้าที่การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล เป็นต้น

เมื่อพิจารณากฎหมายไทย จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับข้อกำหนด เงื่อนไข ต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้วเป็นการกำหนดหน้าที่แก่ “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” กล่าวคือ หมวด 2 ว่าด้วย การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยมาตราต่าง ๆ ที่กำหนดเงื่อนไขซึ่งผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตาม ในการเก็บรวบรวม ใช้ เผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การกำหนดฐานหรือเหตุทางกฎหมายในการที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะทำการเก็บรวบรวม ใช้ เผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 24) เงื่อนไขในการที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (มาตรา 19) หน้าที่การแจ้งรายละเอียด (Privacy Notice) มาตรา 23 สำหรับ หมวด 3 ว่าด้วย สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยมาตราต่าง ๆ ที่ให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลและเป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลในการปฏิบัติตามหรือจัดให้มีระบบหรือมาตรการเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าว

สำหรับผลการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบทางลบของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

1 ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ชี้ให้เห็นว่า หลักกฎหมาย องค์กรประกอบ และเงื่อนไขของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป ส่งผลกระทบทางลบ 7 ด้าน ดังนี้ 1. ผลกระทบในแง่ภาระต้นทุนทางธุรกิจและการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม 2. ผลกระทบในแง่ของการสร้างโอกาสให้กับการโจมตีทางไซเบอร์ 3. ผลกระทบในแง่การสร้างโอกาสให้เกิดการโจรกรรมข้อมูลส่วนบุคคล 4. ผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น 5. ผลกระทบอันเกิดจากการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายด้วยวิธีการที่เกินไปกว่ากฎหมายกำหนด 6. กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลส่งผลในแง่เพิ่มอำนาจรัฐในการควบคุมข้อมูล 7. กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตราขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ขาดการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

2 ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ชี้ให้เห็นว่า หลักกฎหมาย องค์กรประกอบและเงื่อนไขของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย คล้ายคลึงกับกฎหมายสหภาพยุโรป จึงส่งผลกระทบทางลบ 7 ด้านในลักษณะเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะโดยแยกเป็นสองระดับดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) ข้อเสนอแนะในระยะสั้น เสนอให้ฝ่ายนิติบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อป้องกันผลกระทบดังเช่นกรณีตัวอย่างของสหภาพยุโรป

(2) ข้อเสนอแนะในระยะยาว เสนอให้ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นใหม่หลังจากสหภาพยุโรปมีแนวทางแก้ปัญหาหรือลดผลกระทบทางลบด้านต่างๆ รวมทั้งรื้อระยะเวลาศึกษาการบังคับใช้และแก้ปัญหาในระดับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยนี้มีขอบเขตจำกัดดังกล่าวในบทที่ 1 กล่าวคือ มีขอบเขตศึกษาเฉพาะการวิเคราะห์ผลกระทบทางลบจากตัวบท เงื่อนไข และองค์ประกอบของกฎหมาย โดยยังมีได้ศึกษาในประเด็นการบังคับใช้กฎหมาย (Enforcement) จึงสามารถวิจัยครั้งต่อไปในเชิงปริมาณด้วยการทำแบบสอบถามกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณาธิป ทองรวีวงศ์. กฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์: ภาคความผิดต่อระบบและข้อมูลคอมพิวเตอร์, สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2563.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. สิทธิที่จะถูกลืม (Right to be Forgotten), วารสารวิชาการสิทธิมนุษยชน 2, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2560)

คณาธิป ทองรวีวงศ์. ข้อยกเว้นของการเปิดเผยข้อมูลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 : ศึกษากรณีข้อมูลส่วนบุคคล. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น 1, 1 (มกราคม - มิถุนายน 2560)

คณาธิป ทองรวีวงศ์. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว: ศึกษากรณีการรบกวนสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยธุรกิจขายตรง. วารสารทางวิชาการ บทบัณฑิตย 66, 4 (ธันวาคม 2553)

ภาษาอังกฤษ

Alan F. Westin (1967) *Privacy and Freedom*. New York: Atheneu.

Arendt, Hannah. (1973) **The Human Condition**. Chicago: University of Chicago Press.

Björn Gref,(2018) "Study: Google Is the Biggest Beneficiary of the GDPR," Cliqz, October 10, 2018, <https://cliqz.com/en/magazine/study-google-is-the-biggest-beneficiary-of-the-gdpr>.

Bloustein, Edward. (1984). **Privacy as an Aspect of Human Dignity**. "Philosophical Dimensions of privacy: An Anthology", Schoeman, Ferdinand (ed.), (UK: Cambridge University Press,

Campbell, James, (2015): Avi Goldfarb, and Catherine Tucker. "Privacy regulation and market structure." *Journal of Eco-nomics & Management Strategy*24.1 :47-73.

Cate, F. H. (1995). "The EU Data Protection Directive, Information Privacy, and the Public

Interest". **Iowa L. Rev**, 80 : 431 - 443

Daniel Lyons (2018) "GDPR: Privacy as Europe's Tariff by Other Means?," AEIdeas, July 3, 2018,

<http://www.aei.org/publication/gdpr-privacy-as-europes-tariff-by-other-means/>.

Daniel Lyons (2018) "GDPR: Privacy as Europe's Tariff by Other Means?," AEIdeas, July 3, 2018,

<http://www.aei.org/publication/gdpr-privacy-as-europes-tariff-by-other-means/>.

Fromholz, J. M. (2000). "The European Union data privacy directive". **Berkeley technology law journal**, 15(1) : 460 - 484.

Kanathip Thongraweewong. (2016). Reform of Thai Personal Data Protection Law to enter the ASEAN Community. Bangkok: The Secretariat of the House of Representatives.

Kollmeyer, Barbara (2018), "Chicago Tribune, Los Angeles Times Go Dark in Europe After GDPR Fail," MarketWatch, May 25, 2018, <https://www.marketwatch.com/story/chicago-tribune-la-times-go-dark-in-europe-after-gdpr-fail-2018-05-25>. 38

The International Association of Privacy Professionals (IAPP) (1) (2018) "European Commission Sides with Google in RTBF Case," accessed September 28, 2018, <https://iapp.org/news/a/ec-sides-with-google-in-rtbf-case/>.

The International Association of Privacy Professionals (IAPP) (2) (2018), Global 500 companies to spend \$7.8B on GDPR compliance, <https://iapp.org/news/a/survey>

ICANN (2018) Temporary Specification for gTLD Registration Data,, adopted May 17, 2018,

<https://www.icann.org/resources/pages/gtld-registration-data-specs-en>.

Jack Donnelly. (1982). "Human Rights and Human Dignity". **The American Law Review**, 76(2) : 303-316.

Jed Rubenfeld. (1989). "The Right of Privacy". **Harvard Law Review**, 102(4) : 737 - 807.

Jeff South (2018) "More Than 1,000 U.S. News Sites Are Still Unavailable in Europe, Two Months After GDPR Took Effect," NiemanLab, August 7, 2018, <http://www.niemanlab.org/2018/08/more->

Jonathan Spalter (2018) "Broadband CapEx Investment Looking Up in 2017," USTelecom, July 25, 2018, <https://www.ustelecom.org/blog/broadband-capex-investment-looking-201>

Jon Russel (2018) "RIP Klout," TechCrunch, May 2018, <https://techcrunch.com/2018/05/10/rip-klout/>.

John Curtice (2016) How Deeply Does Britain's Euroscepticism Run?, NATCEN,

<http://www.bsa.natcen.ac.uk/media/39024/euroscepticism.pdf>.

Kirsty Cooke (2018) Data Shows Awareness of GDPR Is Low amongst Consumers, KANTAR, March 27, 2018, <https://uk.kantar.com/public-opinion/policy/2018/data-shows-awareness-of-gdpr-is-low-amongst-consumers/>.

Lewis Henderson (2018), GDPR is being abused by cyber-criminals to breach complacent businesses, <https://gdpr.report/news/2018/07/04/gdpr-is-being-abused-by-cyber-criminals-to-breach-complacent-businesses/>.

Mariano Di Martino, Pieter Robyns, Winnie Weyts, Peter Quax, Wim Lamotte, and Ken Andries and Flanders Make (2019), Personal Information Leakage by Abusing the GDPR “Right of Access”, Proceedings of the Fifteenth Symposium on Usable Privacy and Security. August 12–13, 2019 • Santa Clara, CA, USA, pp.371-386

Mark Scott, Laurens Cerulus, and Laura Kayali (2018) “Six Months in, Europe’s Privacy Revolution Favors Google, Face-book,” Politico, November 27, 2018, <https://www.politico.eu/article/>

Owen Good (2018) “Super Monday Night Combat Will Close Down, Citing EU’s New Digital Privacy Law,” Polygon, April 28, 2018, <https://www.polygon.com/2018/4/28/17295498/super-monday-night-combat-shutting-down-gdpr>.

Richard Epstein (2018) “A Not Quite Contemporary View of Privacy,” Harvard Journal of Public Policy 41no.95(2018), http://www.harvard-jlpp.com/wp-content/uploads/2018/01/EpsteinPanel_FINAL.pdf.

Ronan Shields (2018) .” Verve to Focus on US Growth as It Plans Closure of European Offices Ahead of GDPR,” Drum, April 18, 2018, <https://www.thedrum.com/news/2018/04/18/verve-focus-us-growth-it-plans-closure-european-offices-ahead-gdpr>.

Roslyn Layton (2017) How the GDPR Compares to Best Practices for Privacy, Accountability and Trust, SSRN Scholarly Paper, March 31, 2017, <https://papers.ssrn.com/abstract=2944358>.

Roslyn Layton (2019) The 10 Problems of the GDPR The US can learn from the EU’s mistakes and leapfrog its policy, American Enterprise Institute, 2019.

Shane Tews (2018) “How European Data Protection Law Is Upending the Domain Name System,” AEIdeas, February 26, 2018, <https://www.aei.org/publication/how-european-data-protection-law-is-upending-the-domain-name-system/>.

Schoeman. (1984). **Ferdinand, Privacy: Philosophical Dimensions of literature.**

“Philosophical Dimensions of privacy: An Anthology”, Schoeman, Ferdinand (ed.),

UK: Cambridge University Press.

Solove, Daniel. (2006). "A Taxonomy of Privacy". **University of Pennsylvania Law**

Review. 154(3) : 477 - 560.

-European Parliament (2018), <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/turnout.html> (accessed July 27, 2018).

Warren D Samuel, Brandies D. (1890) "The Right to Privacy". Harvard Law Review, 4(5) : 193 - 220.

Warportal (2018). "Important Notice Regarding European Region Access," <http://blog.warportal.com/?p=10892>.

ผู้วิจัย รศ. คณิสร์ ทองรวงศ์ ม. เกษมบัณฑิต ห้ามนำไปใช้โดยไม่อ้างอิง

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ	นายคณาธิป ทองรวีวงศ์
ตำแหน่งทางวิชาการ	รองศาสตราจารย์
การศึกษา	-น.ม. (สาขากฎหมายกฎหมายระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545 -Master of Laws Kyushu University, Japan. 2547 -Master of International Tourism and Hotel Manangement Southern Cross University Australia, 2545 -น.บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541 -รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541 น.บ.ท.สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2550

ตำแหน่งและภาระงานในปัจจุบัน

ผู้อำนวยการสถาบันกฎหมายสื่อดิจิทัล คณะนิติศาสตร์

หน่วยงานที่สังกัด คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ผลงานทางวิชาการ

คณาธิป ทองรวีวงศ์. การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย
เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. ทุนวิจัยจากสำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร 2559

ชลธิชา สมสะอาด, คณาธิป ทองรวีวงศ์. ผลกระทบทางกฎหมายของ
พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
พ.ศ. 2560 ในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลจากการส่งสแปม.
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. 2559.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. กรอบในการติดตามการพัฒนาและบังคับใช้กฎหมายใน
การควบคุมการพนันผ่านช่องทางออนไลน์. มุขนิธิสารณสุขแห่งชาติ
(มสช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.). 2561

คณาธิป ทองรวีวงศ์. การพัฒนากฎหมายอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ของ
ประเทศไทยเพื่อการป้องกันและปราบปรามการฉ้อโกงหลอกลวง
ทางคอมพิวเตอร์. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. 2561.

ผู้วิจัย รศ. คณาธิป ทองรวีวงศ์ ม.เกษมบัณฑิต ห้ามนำไปใช้โดยไม่อ้างอิง